

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA (CONTROL ARQUEOLÒGIC) EFECTUADA A
LA PLAÇA SANT JAUME, 5-6 I CARRER DEL BISBE, 2-10
(BARCELONA, BARCELONÈS).

Codi MHCB: 145/04

Data de la Intervenció: 26 de juliol a 20 d'agost de 2004.

23 d'agost-23 de setembre 2004.

Montserrat RÍO CARRA

Febrer de 2007

INDEX

1. FITXA TÈCNICA.....	3
2. INTRODUCCIÓ.....	4
3. ENTORN GEOGRÀFIC.....	5
4. CONTEXT HISTÒRIC.....	6
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....	9
6. METODOLOGIA.....	12
7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.....	13
8. CONCLUSIONS.....	19
9. BIBLIOGRAFIA.....	21
10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.....	22
11. INVENTARI DEL MATERIAL.....	26
12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.....	28
12.1. Documentació fotogràfica.....	28
12.2. Documentació planimètrica.....	43

1.FITXA TÈCNICA

NOM DEL JACIMENT	Plaça Sant Jaume, 5-6; Carrer del Bisbe, 2-10.
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431238 Y: 4581835 Z: 13,22- 16,25 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	26 de juliol – 20 d'agost de 2004 23 d'agost – 23 de setembre de 2004
PROMOTOR	FECSA - ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Montserrat Río Carra

2. INTRODUCCIÓ

Aquesta intervenció arqueològica, efectuada entre els dies 26 de juliol i 20 d'agost i 23 d'agost i 23 de setembre de 2004, ha estat portada a terme des de la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8, situats a Ciutat Vella de Barcelona (Fig. 1). L'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA, hi tenia previst efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat. La intervenció arqueològica derivada d'aquestes obres i destinada a descobrir i documentar les possibles restes conservades ha estat encarregada a l'empresa d'arqueologia ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Montserrat Río Carra i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'àmbit intervingut forma part d'un sector de gran valor històric i arqueològic. Està situat en ple centre de la ciutat romana, en la zona del *forum* i molt a prop del temple; al carrer Sant Honorat han aparegut restes d'una *domus* romana. Es podrien localitzar estructures medievals associades al call jueu i a la plaça Sant Jaume restes de l'antiga rectoria de Sant Jaume i de la casa del Veguer. El cementiri de l'església està situat davant la façana del Palau de la Generalitat.

3. ENTORN GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Calalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa calalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suava anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

4. CONTEXT HISTÒRIC

Barcelona va ser fundada al voltant del *Mons Taber* (petita elevació prop de la mar, de fàcil defensa i amb una excel·lent vista sobre el pla) entre els anys 15 i 10 aC., com a conseqüència de les reformes territorials i administratives ordenades per August. El seu nom complert era *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

Les muralles envoltaven una superfície d'unes deu hectàrees i tenien una forma octogonal no regular que s'adaptava al relleu del turó. Va tenir dos recintes emmurallats, el primer datat del moment de la fundació de la ciutat; i el segon, de finals del segle III i/o principis del segle IV segons els diversos autors, adossat a la cara externa de l'anterior i reforçat amb setanta-sis torres de defensa, de les quals deu no eren quadrades i estaven situades als angles i a les portes.

El *decumanus maximus* s'iniciava a la porta situada a la plaça Nova (defensada per dues torres circulars), continuava pel carrer del Bisbe fins la plaça Sant Jaume i pel carrer de la Ciutat fins al carrer Regomir on estava situada la porta decumana de mar. El *cardo maximus* discorria pel carrer Llibreteria, plaça Sant Jaume i carrer del Call, comunicant els carrers Banys Nous i Via Laietana on es trobaven les altres dos portes.

El *forum*, en el cas de Barcelona, no estaria situat al centre geogràfic de la superfície emmurallada, sinó desplaçat cap al nord. Actualment, la forma i situació del *forum* i de totes les construccions que el formarien, no es coneix realment. Sabem que estava presidit per un o més temples com ho demostren l'existència de les restes d'un d'ells dedicat a l'emperador August i situat al punt més alt del *Mons Taber*, al carrer Paradís nº 10. D'aquest es conserven, a la seva posició original, tres columnes amb els seus respectius capitells, part de l'arquitravat i part del *podium*, d'aquí se'n ha deduït que era un temple hexàstil i perípter, de trenta-cinc metres de llarg i disset i mig d'ample. El 1956 va ser remodelada la plaça del Rei i la columna romana que era al centre va ser traslladada al carrer Paradís i col·locada a continuació de les anteriors.

La ciutat, des de l'època tardoromana i fins a l'època alt medieval es va mantenir closa dins el recinte emmurallat dels ss.III-IV d.C.

Durant els segles XII al XIV es reactiva l'activitat comercial i artesana i es produeix un creixement urbà que tindrà el seu punt àlgid en els segles XV i XVI. L'església de Sant Miquel, enderrocada en part l'any 1145, és reconstruïda en aquest moment pel compte Ramon Berenguer. Altres edificis són construïts o restaurats durant aquests segles, és el cas del Palau Reial Major o del Palau del Lloctinent. La Catedral de Santa Eulàlia i el Palau del Bisbe, juntament amb les Casa dels Canonges, la Casa de l'Ardiaca i la Pia Almoina, formen un segon grup d'edificacions vinculades, en aquest cas, al centre episcopal.

El Palau de la Generalitat i la Casa de la Ciutat, que emmarquen la Plaça de Sant Jaume, condensen des del segle XIV la història de la ciutat i la història dels canvis polítics del país català a partir del 1370. La Plaça de Sant Jaume actual, on coincideixen els antics eixos de la ciutat romana, és fruit d'una urbanització efectuada entorn del 1823 per donar sortida a la plaça a la Casa de la Ciutat, enderrocant-se l'església de Sant Jaume, la Casa de la Batllia i l'església de Sant Miquel.

A la Plaça de Sant Miquel, l'urbanisme portat a terme en el segle XVIII amb la construcció d'edificis d'habitatges amb grans soterranis es va veure afectat l'any 1958 per la construcció del nou edifici d'oficines i serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona.

Envolten aquest nucli central de Barcelona tres barris històrics: els de Sant Just i el de Palau al SE i S de l'antiga ciutat romana i el barri del Call al sector W.

El barri de Sant Just comprèn un entramat de vells carrerons que té com a centre l'església i placeta de Sant Just.

El Barri del Palau rep el seu nom del Palau Reial Menor o Palau de la Reina situat entre els carrers d'Ataülf i dels Templers, i s'estén a partir de la Plaça de Sant Miquel, feta sobre les antigues termes romanes i del palau enderrocant el 1847 per

ordre de la Comtessa de Sobradia. Al carrer Avinyó i sectors propers hi ha notables edificis residencials de començaments del segle XIX ja que fou un sector preferit de l'alta societat de Barcelona d'aquell temps. Entre els molts edificis que es podrien destacar sobresurt el Palau Centelles o del Duc de Solferino a la Baixada de Sant Miquel.

El Barri del Call porta el nom que rebia el barri jueu, destruït el 1391, que tingué el seu moment d'esplendor, tant cultural com econòmic, entre els segles XI i XIV.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

En aquesta zona de la ciutat romana es coneixia únicament l'existència d'un mosaic que va ser localitzat al enderrocar l'antiga església de Sant Miquel el segle passat. Aquest mosaic, fet amb tesselles blanques i negres, representava motius marins i es va interpretar com a part d'un important conjunt termal, fet que va corroborar més tard l'excavació de la part central de la plaça de Sant Miquel.

De l'entorn immediat de la plaça Sant Miquel provenen els mosaics de les "curses del circ" de les "tres gràcies" pertanyents a les *domus* que configuraven les *insulae* properes al tram sud de la muralla. El seu descobriment va ser conseqüència de l'amplia reforma urbana que va patir aquest sector de la ciutat al segle XIX entre el Palau Reial Menor i el Convent de l'Ensenyança.

Entre els anys 1960-1961 l'excavació del solar que va constituir l'actual plaça Sant Miquel, com a pas previ a l'edificació del nou edifici destinat a dependències de l'Ajuntament, va córrer a càrrec del Sr. Serra Ràfols. Es van poder identificar dues *domus* separades per un carreró.

En les campanyes dels anys 1968-1975 es van identificar les restes d'un conjunt termal, del qual ja es tenia notícia des del segle XIX, que ocupava la meitat NW de la plaça de Sant Miquel. Es tracta de sales de les termes que corresponien al *caldarium* i al *frigidarium* d'aquests banys públics, relacionades amb l'edifici públic erigit pels *Minicii Natalis* esmentat en una placa de marbre. També va ser descobert un *cardo minor*, que coincideix amb l'actual Baixada de Sant Miquel i Font de Sant Miquel, que separa les termes d'una casa romana, parcialment destruïda en aixecar edifici de l'Ajuntament l'any 1960.

L'any 1989, a uns 4 metres de profunditat, es va arribar al nivell d'ocupació romana. A aquesta cota van ser descobertes les restes d'una de les *domus*.

Entre els anys 1954 i 1962, com a conseqüència de la construcció d'un soterrani, les excavacions a la cantonada de l'avinguda de la Catedral amb Via Laietana permeten la documentació dels fonaments de l'església de Santa Marta i algunes restes romanes. A prop d'aquest solar apareixen restes d'una vil·la romana del segle II i alguns enterraments del segle IV.

El 1967, al carrer dels Arcs núm. 1, es localitzen les pilastres que sostenien els arcs de l'aqüeducte romà, així com la torre distribuïdora d'aigües del S.XIV. Al 1988, al núm. 5 d'aquest mateix carrer, es va trobar una àrea de necròpolis romana amb les restes de la fonamentació d'un monument funerari o mausoleu. Al carrer Duran i Bas es va localitzar part de l'aqüeducte romà l'any 1988.

L'any 1992, a l'Avinguda de la Catedral, l'equip de direcció format per Mónica Blasco, Carme Miró i Carolina Rovira va teure a la llum una important sèrie de restes que agafen un ampli ventall cronològic format per estructures dels segles XX-XIX, modernes, medievals i fins a època romana.

Per últim, les campanyes d'excavació portades a terme d'una banda al carrer Sant Honorat, 3 (els anys 2001-2002 i 2004, sota la direcció de Francesc Florensa) i d'altra al carrer Avinyó, 15 (al 2003-2004, sota la direcció d'Adriana Vilardell), han lliurat dos conjunts arqueològics d'inestimable valor.

Pel que fa al jaciment del C/ Sant Honorat, 3, cal destacar els estrats i estructures relacionades amb un edifici de magatzem de grans dimensions, situat en ple Call jueu, del que tenim els seus orígens probablement en el segle XII. L'altra fase important del jaciment és la troballa de part d'una *domus* romana i un seguit de *tabernae* que tenen el seu origen en el segle IV dC. La *domus* perd la seva funció com a tal a finals del segle VI, mentre que les tabernes i algunes estructures que es construeixen sobre la *domus* semblen arribar fins el segle VIII. Les restes de la *domus* localitzades corresponen al peristil i a un seguit d'habitacions. El corredor que envolta el peristil i dues de les *cubicula* estan pavimentades amb mosaics policroms. Es varen localitzar molt poques restes anteriors a la *domus*, entre elles cal destacar

un pou amb dos moments d'amortització, el primer de finals del segle I i principis del II dC i una segona en el segle III dC. Només es varen poder constatar dos murs relacionats en el moment fundacional de la ciutat de *Barcino*.

Al jaciment del C/ Avinyó, 15 es va documentar un tram de la muralla romana del s.IV, així com part de la fonamentació d'una de les seves torres. I també part d'una *domus*, que conservava una paret de tapia amb restes de pintures (decoracions florals i figures humanes) i també dos paviments força, ben conservats, un d'*opus signinum* i un altre d'*opus sectile*.

6. METODOLOGIA

Arran de les obres que es volien dur a terme a la plaça Sant Jaume, 5-6 i al carrer del Bisbe, 2-10 i tenint en compte que, com s'ha resumit anteriorment, aquesta zona presenta una gran importància des d'un punt de vista arqueològic i històric, es va creure necessari fer un control preventiu per tal de localitzar i documentar les possibles restes arqueològiques que s'hi hagin conservat.

Abans de començar les obres sobre el terreny i per tal d'aconseguir els objectius descrits anteriorment es necessitava una metodologia que hi fos adequada. Es va escollir una metodologia sistemàtica basada en el mètode de registre ideat per E.C. Harris i A. Carandini (Harris, 1979; Carandini 1997). Es tracta de registrar els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns dels altres. Cada U.E. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode es completa amb el material gràfic que està compost per les plantes i les seccions. Finalment inclou el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats i les restes documentades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació manual de les rases o mecànica, amb una bobcat, quan va ser possible, amb l'excavació científica adreçada al descobriment de les possibles restes conservades.

7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Per tal d'assolir els objectius del projecte plantejat per FECSA-ENDESA, l'empresa ESPELSA va obrir al carrer del Bisbe dos cales i una rasa amb la intenció de realitzar la canalització i estesa de cables elèctrics des de les ET situades al carrer de la Pietat i a la Plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges. Per a poder realitzar les connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume, una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume i al carrer de la Pietat una cinquena en forma de 'L'. Per a les tasques de desenterrament es va escollir un procediment manual, treballant amb pic i pala però utilitzant una màquina excavadora del tipus bobcat sempre que va ser possible i un compressor hidràulic per a trencar les concentracions de ciment relacionades amb la pavimentació i els diferents serveis.

➤ CARRER DEL BISBE

Al carrer del Bisbe es va començar per obrir dues cales amb l'objectiu d'avaluar si era factible procedir a la canalització dels cables elèctrics per la zona destinada a aquest propòsit.

L'emplaçament de la primera de les cales es va fer coincidir amb l'extrem sud de la façana de la Casa dels Canonges, mesurava 1,35 m. de llargada i 0,84 m. d'amplada amb una fondària de -1,20/-1,30 m. Va proporcionar una seqüència estratigràfica que comporta de dalt a baix: nivell de sòl actual compost de llambordes d'un gruix d'uns 0,10/0,20 m. (U.E. 100); una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,40 m. de gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes (U.E. 101); un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m (U.E. 102). Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques (des d'època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern. Cal destacar la presència d'un gran carreu (de 0,65x0,15x0,44, la part visible) situat a una profunditat de -0,53 m. respecte la cota del nivell d'ús actual; es troba integrat dins l'estructura de la sabata de fonamentació de l'edifici i podria tractar-se d'un element reutilitzat, però sense més dades de moment, en desconeixem la seva utilitat (Fotos 1 i 2).

La segona cala, situada a l'extrem sud del carrer del Bisbe, arribava fins a la intersecció amb la Plaça Sant Jaume. Mesurava 2,50 m. de llargada, 0,80 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. L'estratigrafia presenta una seqüència idèntica a la primera cala en quan a les U.E. 100 i U.E. 101 que en aquest cas cobreixen una espessa capa estèril de fins a 0,60 m. de sauló (U.E. 103) relacionada amb els diferents serveis (Foto 3).

Un cop enllestides les cales es va procedir a l'obertura de la rasa 1, en un primer moment el tram comprès entre les dues cales i posteriorment el tram que

aniria des de la primera cala fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat (Fig. 2). En la seva totalitat, aquesta rasa mesurava 84 m. de llargada, de 0,70 a 0,90 m. d'amplada i entre -0,50 i -1,20 m. de fondària depenent dels diferents serveis trobats.

L'estratigrafia és idèntica a la ja especificada per a la cala 1, per la part que coincideix amb la pràctica totalitat de la façana del carrer del Bisbe, 4, Antiga Cereria Lluís Codina (Fig. 3; Foto 4). El fragment de rasa que comprèn els últims 0,40 m. de l'extrem sud de la façana del carrer del Bisbe, 4 fins als primers 0,30 m. de l'extrem nord de la façana del número 2 presentava una seqüència estratigràfica que coincideix amb les anteriors, pel que fa a la U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 102, encara que aquí aquest últim estrat anava decreixent, des d'un gruix de 0,65 m. fins als 0,30 m. i cobria un nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, netes, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram (U.E. 104), d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m. (Fig. 4; Fotos 5 i 6). La fondària de la part de rasa paral·lela a la façana del carrer del Bisbe, 2 va anar minvant des de -1,20 m. fins a -1,00 m. i va lliurar la mateixa estratigrafia que la cala 2, U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 103 (aquí entre 0,60 i 0,80 m. de gruix) (Foto 7).

Idèntica seqüència estratigràfica es va detectar a la rasa 1 (Fotos 8 i 9) en el seu pas entre la cala 1 i la cantonada que forma el carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat: U.E. 100 i U.E. 101 i U.E. 103 amb un gruix que fluctua entre els 0,20 m. i 0,80 m. (la profunditat de la rasa en aquest tram anava variant des de -0,50 m. a -1,10 m.) si no fos perquè es va poder documentar un nivell arqueològic *in situ* (U.E. 105).

Es tracta d'un paquet compost d'un sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi (Fotos 10 i 11). Es va localitzar, en direcció a la cantonada Bisbe/Pietat, a 16,29 m. de l'extrem sud de la façana de la casa dels Canonges i es perllongava fins als 17,09 m. d'aquest mateix punt. La part afectada per l'obra ocupa una extensió molt reduïda en planta (0,80 m. x 0,40 m.) ja que està tallada per diferents serveis; va aparèixer a -0,50 m. respecte la cota del nivell d'ús actual i es va poder excavar

fins als -1,10 m. (Fig. 5). De l'estudi del material arqueològic se'n desprèn que aquest estrat pertany a època romana, concretament al segle IV d.C.

Per tal de poder canalitzar els cables elèctrics cap al interior de la casa dels Canonges es va escollir un emplaçament a la sabata de fonamentació on hi havia una obertura preexistent (segurament relacionada amb algun servei ara en desús), pel que la façana no va quedar afectada per les obres. Estava situat a 1,85 m. de l'extrem sud d'aquesta façana i es perllongava fins a 2,65 m. del mateix punt, aquí es va rebaixar la rasa a -0,95 m. respecte la cota del nivell d'ús actual. L'espai deixat per aquesta obertura, sota la sabata de fonamentació, i que es presentava reblert per l'U.E. 102., es va començar buidant des de la via pública, però davant la impossibilitat de prosseguir els treballs des de l'exterior (l'amplada era de 0,50 m.) es va fer necessari passar al interior, al subsòl de la casa dels Canonges, per enllestir-los (Fotos 12 i 13).

Es van continuar les tasques de condicionament de l'espai interior per efectuar la canalització tot rebaixant d'entre 0,10/0,20 m. la capa superficial (U.E. 106), localitzada a partir de -0,85 m. respecte la cota del nivell d'ús actual de la via pública, constituïda per un sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani (Foto 14). Sota la U.E. 106 van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 107 (Fotos 14 i 15) a una cota molt superficial i només mig soterrat. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la zona de canalització dels tubs elèctrics, la part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i -0,29 m. de fondària (Foto 16). Està bastida amb pedres de talla petita i mitjana (hi podem veure un fragment de marbre (Foto 17) i un altre de ceràmica (Foto 18)) lligades amb morter de calç blanc molt endurit (Fig. 6 i 7). A aquestes restes no se'ls ha pogut donar cap interpretació ja que no disposem de cap dada que ens ajudi a relacionar-les amb un context concret ni de material que ens permeti situar-les cronològicament (la ceràmica trobada directament al mur no ha pogut ser determinada ja que no s'hi va tenir accés directe per estar-hi incrustada).

➤ PLAÇA SANT JAUME

Per a poder canalitzar els tubs amb les línies elèctriques des del carrer del Bisbe i realitzar les pertinents connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume i una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume.

La rasa 2 (Fig. 6) comprenia el tram situat entre la cala 2 i la cantonada que forma la Plaça de Sant Jaume amb el carrer Paradís (Fotos 19 i 20). Mesurava 8 m. de llargada, de 0,35 a 0,70 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. Va lliurar una estratigrafia (Fig. 8) que comporta de dalt a baix: U.E. 100 i U.E. 101; un nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús (U.E. 108); i per últim la U.E. 103 amb un gruix de 0,40 m. Aquesta rasa va resultar estèril des d'un punt de vista arqueològic.

La rasa 3 (Fig. 6) es va efectuar partint del final de la rasa 2, fent-la discórrer paral·lela a les façanes est de la Plaça de Sant Jaume i anant a morir a la intersecció amb el carrer de Jaume I (Fotos 21 i 22) on s'havien de connectar els cables a la ET ubicada en aquest lloc. Tenia una llargada de 21,50 m., una amplada de 0,90 m. i una fondària de 0,80 m. Presentava una seqüència estratigràfica (Fig. 9) idèntica a la de la rasa 2 pel que fa a la U.E. 100 i U.E. 101; sota aquesta última es va localitzar un nivell de sorres (U.E. 109) molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., possiblement relacionat amb la pavimentació de la plaça.

La rasa 2 es va també perllongar en direcció oest, seguint la trajectòria que marca la intersecció entre el carrer del Bisbe i la plaça de Sant Jaume (Fig. 6), amb el propòsit d'encaminar els tubs elèctrics cap a la ET situada en aquest punt. A aquest tram li hem dit rasa 4, mesurava 1'80 m. de llargada, 0'80 m. d'amplada i 1,00 m. de fondària. L'estratigrafia documentada (Fig. 10) deixava veure de dalt a baix: U.E. 100; U.E. 101; U.E. 103 relacionada amb els diferents serveis amb un gruix màxim de 0,60 m. (Fotos 23 i 24). No va lliurar cap mena de restes arqueològiques.

➤ CARRER DE LA PIETAT

La rasa oberta al carrer de la Pietat, rasa 5, estava destinada a permetre la canalització dels tubs des del carrer del Bisbe fins a la façana sud de la catedral on es trobava la ET escollida per a realitzar la connexió dels cables elèctrics (Fig. 6; Foto 25). Mesurava 8,50 m. de llargada i 0,80 m. d'amplada, la seva profunditat inicialment i prevista era d' 1,25 m. (Foto 26), però es va haver de variar quan van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 110 (Fotos 27 i 28), que van aparèixer a una cota molt superficial, a 0,43 m. sota la cota actual del nivell del sòl. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la rasa, la part visible té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastida amb pedres de talla mitjana lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen el límit inferior ni el límit oest ja que estava tallat per una línia de telefonia (Fig. 11 i 12). No hem pogut arribar a cap conclusió a l'hora d'interpretar aquestes restes ja que no hem localitzat material arqueològic associat, ni disposem de dades que ens ajudi a situar-les en un context espacial, històric i cronològic.

Aquesta rasa repeteix l'estratigrafia més reiterada en les anteriors: capes superiors, U.E. 100 i U.E. 101; i inferior, U.E. 103 amb un gruix que varia entre 0,10 m. i 0,85 m.; excepció feta d'una franja d'uns 0,80 m. en sentit longitudinal de la rasa i contigua al mur en el seu costat nord, U.E. 111, que presenta un sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, i que té un gruix d'uns 0,45 m.

8. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció arqueològica, realitzada a la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8 de Barcelona, estava destinada a descobrir i documentar les possibles restes arqueològiques conservades durant les obres que hi tenia previst efectuar l'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA. Aquestes obres comprenien efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics, des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat.

Els resultats d'aquesta intervenció arqueològica han estat la descoberta de les restes de dos murs, U.E. 107 situat al subsòl de la casa dels Canonges, i U.E. 110 al carrer de la Pietat.

La primera d'aquestes estructures, U.E. 107, està bastida amb pedres de talla petita i mitjana i algun fragment de marbre i ceràmica, lligat amb morter de calç blanc molt endurit. La part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i 0,29 m. de fondària. No coneixem els seus límits ja que només es va poder documentar la zona oberta en funció de les obres de canalització dels cables elèctrics.

Del segon mur, U.E. 110, la part observable té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen els límits inferior i oest ja que estava tallat per una línia de telefonia.

Al moment de la descoberta, en ambdós cassos, es va procedir a la seva excavació acurada i científica, es van documentar les restes i posteriorment es van protegir amb geotèxtil i sauló per tal de poder continuar les obres (Fotos 29 i 30).

Tant per una estructura com per l'altra, la inexistència de material i de nivells arqueològics associats no ha fet possible atorgar una datació a les restes trobades. A

més, el fet de tractar-se d'una localització parcial d'estructures aïllades i el no disposar d'informació a les fonts documentals no ens ha negat la possibilitat de deduir en quin conjunt històric s'han d'inscriure aquestes restes.

En quan a l'estratigrafia s'han pogut documentar dos nivells que contenen material arqueològic: U.E. 102 i U.E. 105, tots dos localitzats al carrer del Bisbe.

El primer, un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló, ha estat interpretat com a un nivell remogut per la instal·lació dels diferents serveis. Ha proporcionat escàs material arqueològic de diferents èpoques (des de època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.

El segon, l'U.E. 105, és un estrat arqueològic *in situ*. Es tracta d'un paquet compost de sediment argilós, compacte, de color gris amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi que pertany a època romana, concretament al segle IV d.C. segons se'n desprèn de l'estudi del material arqueològic.

9. BIBLIOGRAFIA

ALMERICH, L. - 1949: *Història dels carrers de la Barcelona vella*.

BATLLE, C.- 1988: "L'expansió Baixmedieval. Segles XIII-XV". *Història de Catalunya, vol. III*. Barcelona.

CARANDINI, A. 1997, *Historia de la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona.

CIRICI, A. - 1985: *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DDAA. - 1991: "Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat", *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona.

DDAA. - 1992: *La ciutat consolidada (segles XIV-XV)*. *Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

DDAA. - 1999: *Ciutat vella i l'Eixample. Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Calalana Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. - 1972: *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

FABRE, J., HUERTAS, J. - 1977: *L'Eixample i la Barcelona Vella. Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.

FLORENSA, A – 1959: *La antigua casa de la Ciudad*. Barcelona

HARRIS, E.C. - 1979: *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial crítica. Barcelona.

HERNÁNDEZ, X.; GERONÉS, A.; SANTACANA, J. - 1998: *El Parlament de Catalunya*. Barcelona.

SALES, N. - 1988: "Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII". *Història de Catalunya, vol. IV*. Barcelona.

SALRACH, J.M. - 1988: "El procés de feudalització. Segles III-XII". *Història de Catalunya, vol. II*. Barcelona.

VILA, J.M. - 1998: *Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la Plaça Sant Miquel de Barcelona*. Inèdit

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 100	
Sector: Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase: III	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de llambordes de 0,10-0,20 m. de gruix bastit sobre una capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix.		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	101	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 101		
Sector Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase: III	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix que serveix de preparació per a la instal·lació de l'U.E. 100			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102, 103, 108, 109	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 102		
Sector: Cala 1-Rasa 1	Fase: III	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra			
DESCRIPCIÓ :	Paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m. Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	104	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 103	
Sector:	Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló relacionat amb la instal·lació del diferents serveis. No va proporcionar material arqueològic.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	105, 110, 111	Es cobert per	101, 108
	Talla a	105, 110	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 104	
Sector:	Rasa 1	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, pures, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram, d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 105	
Sector:	Rasa 1	Fase:	I	
		Cronologia:	ss. II-III d.C.	
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra			
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi de 0,60 m. de gruix.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	103
	Talla a		Tallat per	103
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 106	
Sector:	Casa Canonges	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Capa superficial			
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani, completament estèril, de 0,10-0,20 m. d'gruix			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	107	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 107	
Sector:	Casa Canonges	Fase:		
		Cronologia:		
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla petita i mitjana, amb algun fragment de marbre i ceràmica, lligades amb morter de calç blanc molt endurit			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	106
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 108	
Sector:	Rasa 2	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Enderroc modern			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús. Va resultar estèril			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 109		
Sector:	Rasa 3	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sorres molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., relacionat amb la pavimentació de la plaça				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	101	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 110		
Sector:	Rasa 5	Fase:	II	Cronologia:	?
DEFINICIÓ :	Estructura				
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per	103	
	Es recolza a		Se li recolza	111	
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 111		
Sector:	Rasa 5	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'enderroc				
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, té un gruix d'uns 0,45 m.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a	110	Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

11. INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

UE	AREA	SECTOR	ÀMBIT	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX	MAGATZEM	ZONA FRANCA
102				1	PE	14002	FOG		TO	AO		VI				estalvis					Z.F.
102				1	VO	14002	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	14003	MOR		TO	AO		VI									Z.F.
102				1	NA	14003	POA		TO	AO	VI										Z.F.
102				1	VO	14003	PAT		TO	AO	VI	VI									Z.F.
102				1	SF	14005	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				3	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				2	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 10A	TO	AO			VE								Z.F.
102				4	AN	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	NA	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	SF	13301	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				2	SF	13310	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	PI	13312	KEAY	KEAY 62	TO	AO			EN								Z.F.
102				1	SF	13312	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				8	VO	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
102				1		60051															Z.F.
102				24	SF	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
105				29	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				3	VO	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	PE	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	NA	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				9	SF	13258	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	OST	OSTIA I 262	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA II 332	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA I 261	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA III 267	TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	LAMB	Lamboglia 9c	TO	AO											Z.F.
105				1	SF	13106	FIN		TO	AO			VE								Z.F.
105				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 52	TO	AO			VE	60/100 Dc	Lattara 6, p. 171						Z.F.
105				1	VO	13111	H	Hayes 17	TO	AO			VE	150/250 Dc	Lattara 6, p. 172						Z.F.
105				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	SF	13313	FIN														Z.F.
105				1	VO	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				11	SF	13312	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13312	KEAY	KEAY XXV	TO	AO					300/400 dC						Z.F.
105				2	SF	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				1	VO	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				7	SF	13254	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				2	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				1	SF	13262	FIN		TO	AO											Z.F.
105				24		60051															Z.F.

12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

▪ FOTOGRAFIA

Foto 1.- Vista de detall del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 2.- Vista general del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 3.- Vista general de la cala 2.

Foto 4.- Vista general del primer tram de la rasa 1.

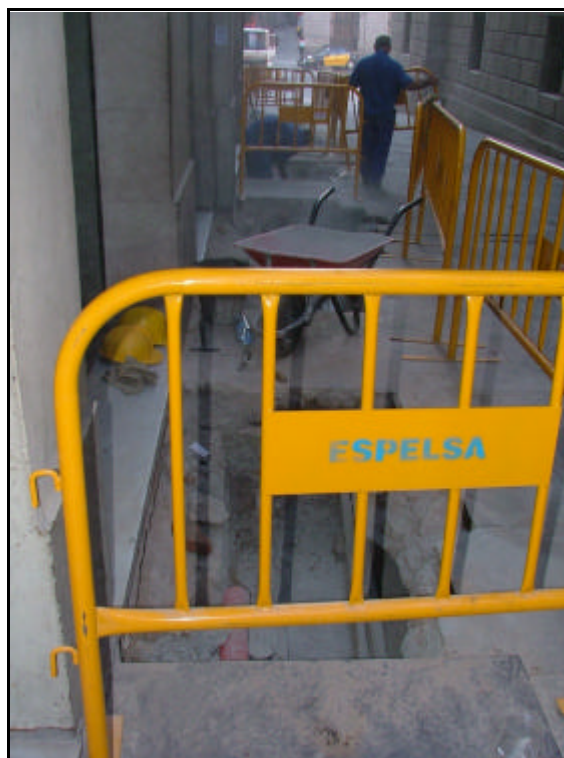

Foto 5.- Vista general del segon tram de la rasa 1.

Foto 6.- Vista de detall del segon tram de la rasa 1 amb l'UE 104.

Foto 7.- Vista general del tercer tram de la rasa 1.

Foto 8.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 9.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 10.- Nivell romà (UE 105) senyalat amb una fletxa.

Foto 11.- Foto de detall de l'UE 105.

Foto 12.- Detall de l'obertura preexistent al mur de fonamentació de la casa dels Canonges.

Foto 13.- Canalització dels tubs cap a l'interior de la casa del Canonges.

Foto 14.- Nivell UE 106 al fons i estructura UE 107 en primer plànol.

Foto 15.- Vista general en planta de l'estructura UE 107.

Foto 16.- Vista de detall de l'alçat de l'estructura UE 107.

Foto 17.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de marbre.

Foto 18.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de ceràmica.

Foto 19.- Vista general de la situació de la rasa 2.

Foto 20.- Vista general de la rasa 2.

Foto 21.- Vista general de la rasa 3.

Foto 22.- Vista general de la rasa 2 amb la col·locació dels tubs.

Foto 23.- Vista de detall de la rasa 4.

Foto 24.- Vista general de la rasa 4.

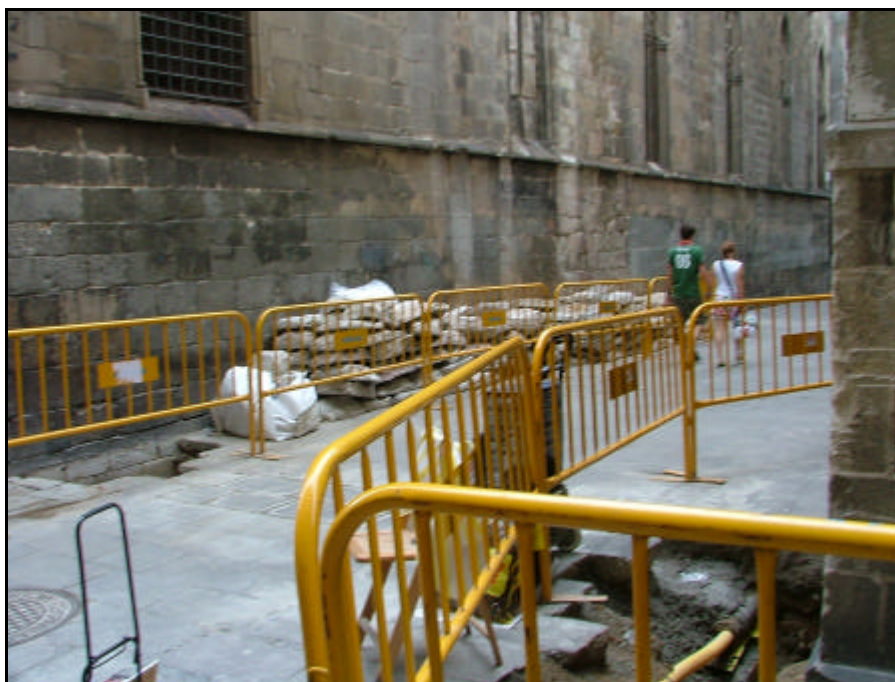

Foto 25.- Vista general de la situació de la rasa 5.

Foto 26.- Mur de fonamentació de la catedral. Obertura preexistent per accedir a l'ET.

Foto 27.- Vista general de la planta de l'estructura UE 107 dina la rasa 5.

Foto 28.- Vista de detall de la planta de l'estructura UE 107.

Foto 29.- Estructura UE 107 protegida amb geotèxtil.

Foto 30.- Estructura UE 110 protegida amb geotèxtil i sauló.

■ PLANIMETRIES

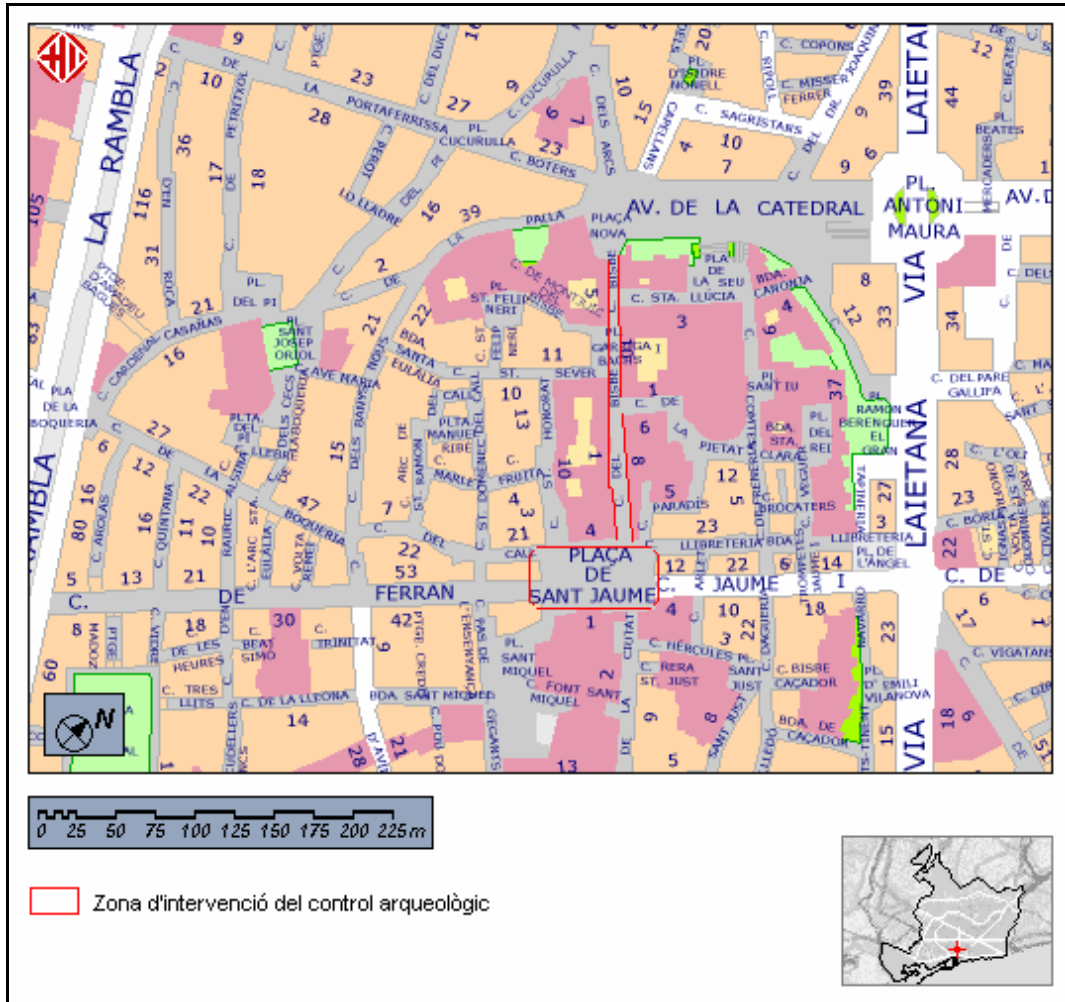

Fig. 1.- Plànol de la zona de Barcelona on s'ha efectuat el control arqueològic.

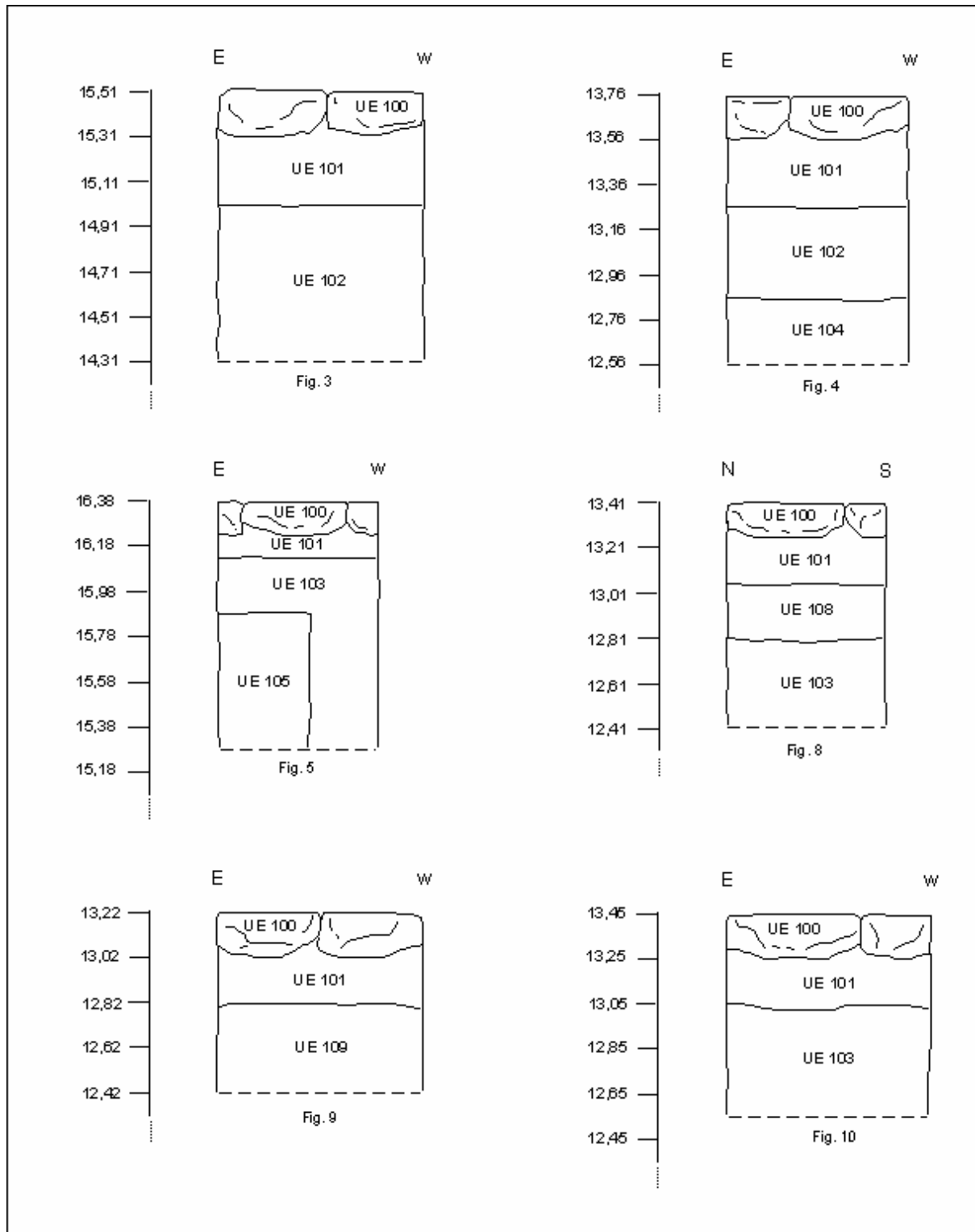

Fig. 3.- Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Nord. **Fig. 4.-** Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Sud. **Fig. 5.-** Secció Est-Oest de la rasa 1 i UE 105 (nivell romà). **Fig. 8.-** Secció Nord-Sud de la rasa 2. **Fig. 9.-** Secció Est-Oest de la rasa 3. **Fig. 10.-** Secció Est-Oest de la rasa 4.

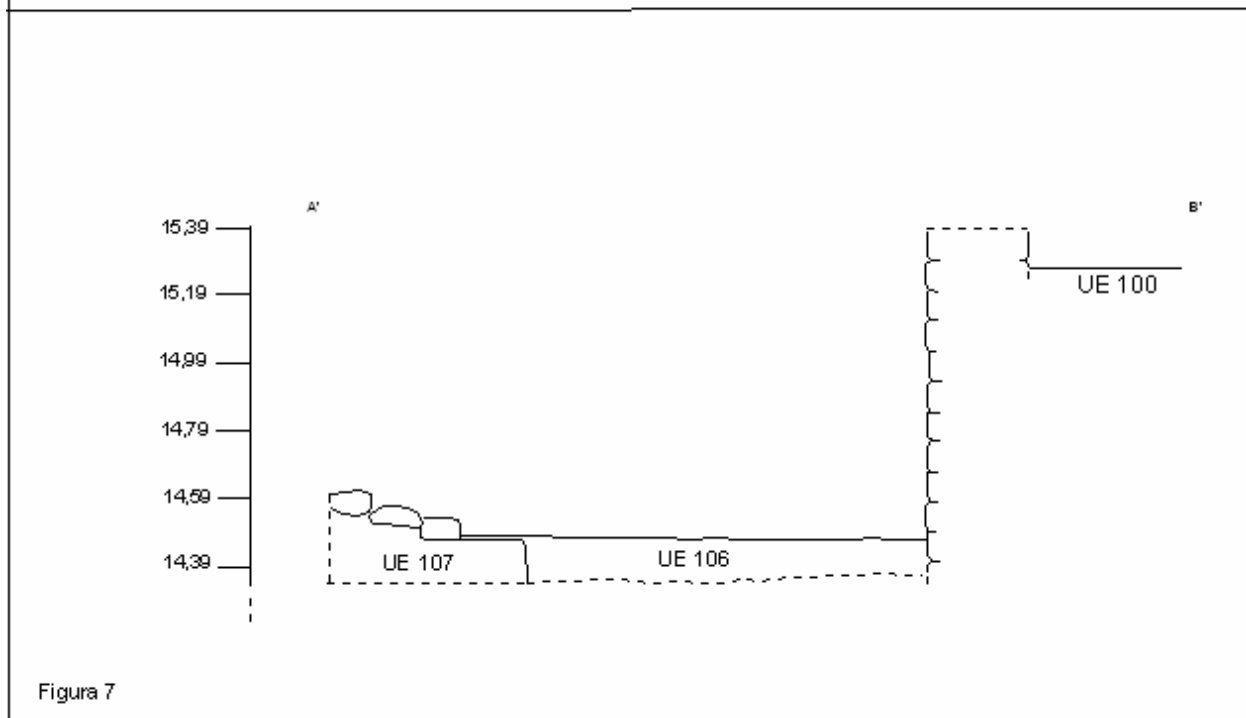
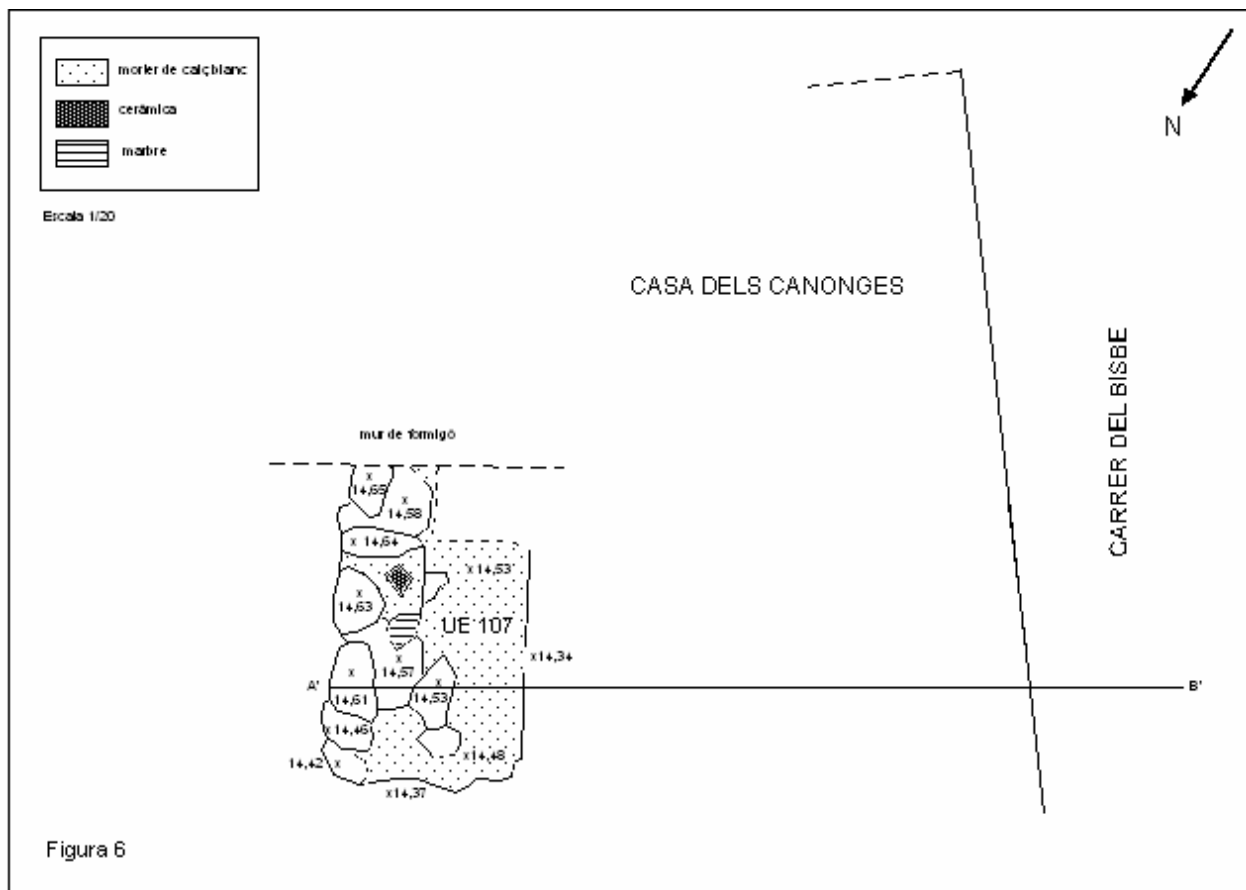

Fig. 6.- Planta i situació del mur UE 107. **Fig. 7.-** Secció A'-B' del mur UE 107.

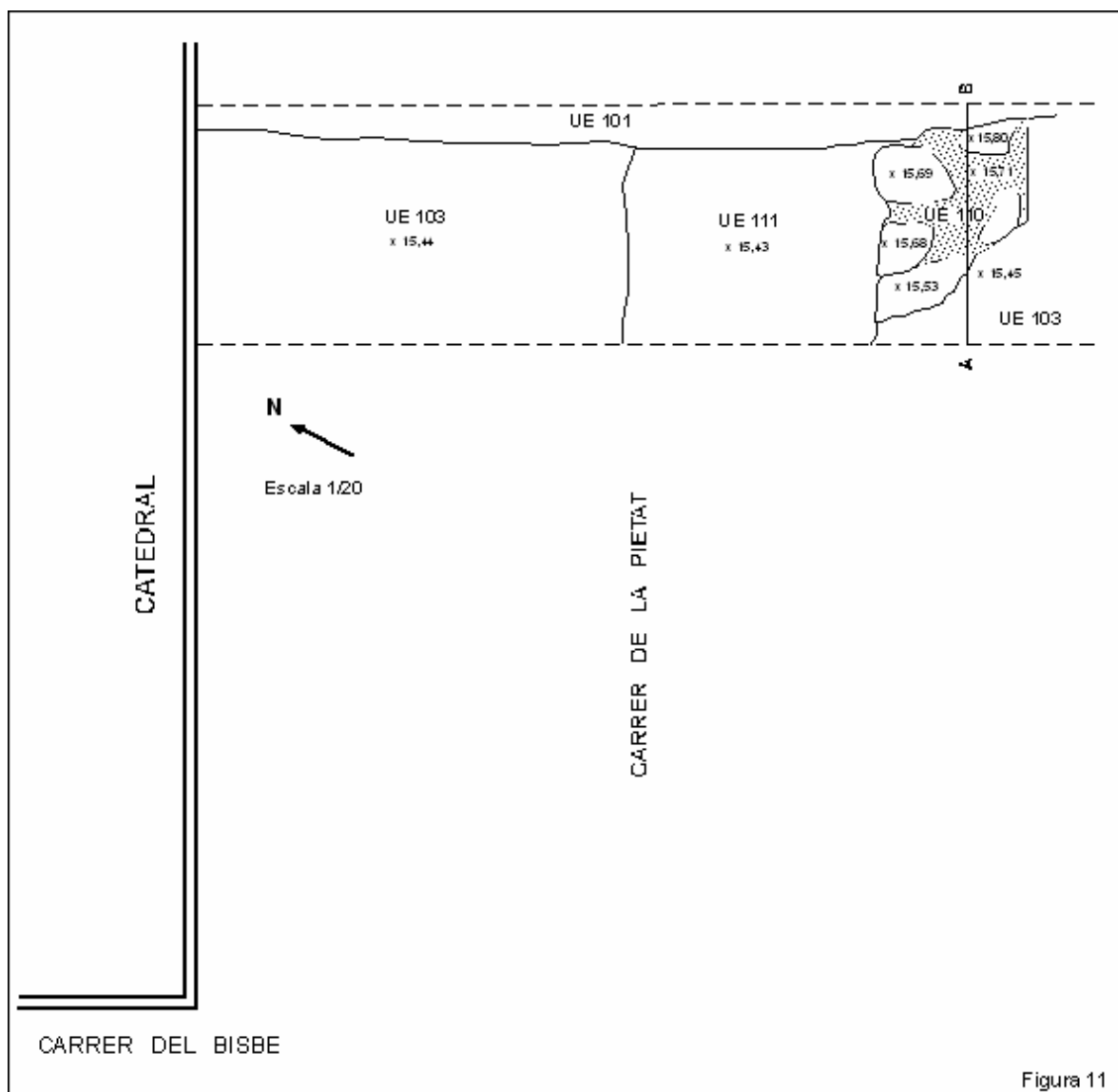

Figura 11

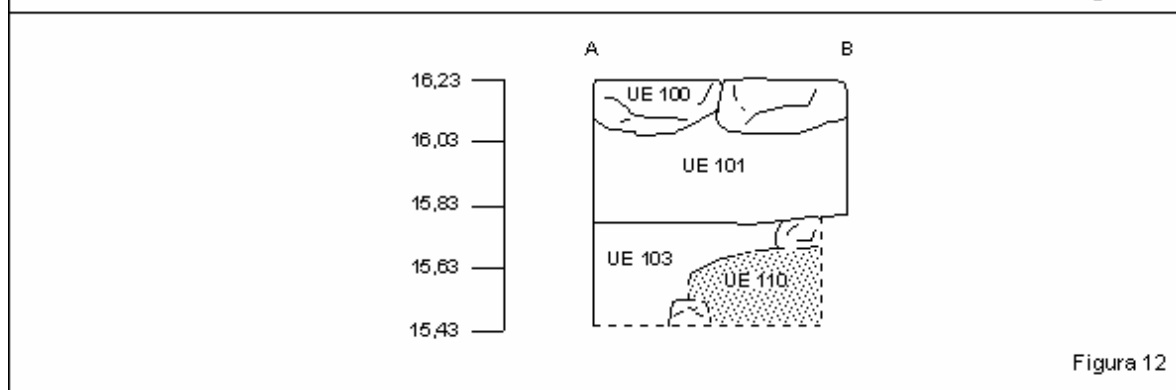

Figura 12

Fig. 11.- Planta i situació del mur UE 110. **Fig. 12.-** Secció A-B del mur UE 110.

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA (CONTROL ARQUEOLÒGIC) EFECTUADA A
LA PLAÇA SANT JAUME, 5-6 I CARRER DEL BISBE, 2-10
(BARCELONA, BARCELONÈS).

Codi MHCB: 145/04

Data de la Intervenció: 26 de juliol a 20 d'agost de 2004.

23 d'agost-23 de setembre 2004.

Montserrat RÍO CARRA

Febrer de 2007

INDEX

1. FITXA TÈCNICA.....	3
2. INTRODUCCIÓ.....	4
3. ENTORN GEOGRÀFIC.....	5
4. CONTEXT HISTÒRIC.....	6
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....	9
6. METODOLOGIA.....	12
7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.....	13
8. CONCLUSIONS.....	19
9. BIBLIOGRAFIA.....	21
10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.....	22
11. INVENTARI DEL MATERIAL.....	26
12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.....	28
12.1. Documentació fotogràfica.....	28
12.2. Documentació planimètrica.....	43

1.FITXA TÈCNICA

NOM DEL JACIMENT	Plaça Sant Jaume, 5-6; Carrer del Bisbe, 2-10.
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431238 Y: 4581835 Z: 13,22- 16,25 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	26 de juliol – 20 d'agost de 2004 23 d'agost – 23 de setembre de 2004
PROMOTOR	FECSA - ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Montserrat Río Carra

2. INTRODUCCIÓ

Aquesta intervenció arqueològica, efectuada entre els dies 26 de juliol i 20 d'agost i 23 d'agost i 23 de setembre de 2004, ha estat portada a terme des de la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8, situats a Ciutat Vella de Barcelona (Fig. 1). L'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA, hi tenia previst efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat. La intervenció arqueològica derivada d'aquestes obres i destinada a descobrir i documentar les possibles restes conservades ha estat encarregada a l'empresa d'arqueologia ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Montserrat Río Carra i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'àmbit intervingut forma part d'un sector de gran valor històric i arqueològic. Està situat en ple centre de la ciutat romana, en la zona del *forum* i molt a prop del temple; al carrer Sant Honorat han aparegut restes d'una *domus* romana. Es podrien localitzar estructures medievals associades al call jueu i a la plaça Sant Jaume restes de l'antiga rectoria de Sant Jaume i de la casa del Veguer. El cementiri de l'església està situat davant la façana del Palau de la Generalitat.

3. ENTORN GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Calalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa calalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suava anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

4. CONTEXT HISTÒRIC

Barcelona va ser fundada al voltant del *Mons Taber* (petita elevació prop de la mar, de fàcil defensa i amb una excel·lent vista sobre el pla) entre els anys 15 i 10 aC., com a conseqüència de les reformes territorials i administratives ordenades per August. El seu nom complert era *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

Les muralles envoltaven una superfície d'unes deu hectàrees i tenien una forma octogonal no regular que s'adaptava al relleu del turó. Va tenir dos recintes emmurallats, el primer datat del moment de la fundació de la ciutat; i el segon, de finals del segle III i/o principis del segle IV segons els diversos autors, adossat a la cara externa de l'anterior i reforçat amb setanta-sis torres de defensa, de les quals deu no eren quadrades i estaven situades als angles i a les portes.

El *decumanus maximus* s'iniciava a la porta situada a la plaça Nova (defensada per dues torres circulars), continuava pel carrer del Bisbe fins la plaça Sant Jaume i pel carrer de la Ciutat fins al carrer Regomir on estava situada la porta decumana de mar. El *cardo maximus* discorria pel carrer Llibreteria, plaça Sant Jaume i carrer del Call, comunicant els carrers Banys Nous i Via Laietana on es trobaven les altres dos portes.

El *forum*, en el cas de Barcelona, no estaria situat al centre geogràfic de la superfície emmurallada, sinó desplaçat cap al nord. Actualment, la forma i situació del *forum* i de totes les construccions que el formarien, no es coneix realment. Sabem que estava presidit per un o més temples com ho demostren l'existència de les restes d'un d'ells dedicat a l'emperador August i situat al punt més alt del *Mons Taber*, al carrer Paradís nº 10. D'aquest es conserven, a la seva posició original, tres columnes amb els seus respectius capitells, part de l'arquitravat i part del *podium*, d'aquí se'n ha deduït que era un temple hexàstil i perípter, de trenta-cinc metres de llarg i disset i mig d'ample. El 1956 va ser remodelada la plaça del Rei i la columna romana que era al centre va ser traslladada al carrer Paradís i col·locada a continuació de les anteriors.

La ciutat, des de l'època tardoromana i fins a l'època alt medieval es va mantenir tancada dins el recinte emmurallat dels ss.III-IV d.C.

Durant els segles XII al XIV es reactiva l'activitat comercial i artesana i es produeix un creixement urbà que tindrà el seu punt àlgid en els segles XV i XVI. L'església de Sant Miquel, enderrocada en part l'any 1145, és reconstruïda en aquest moment pel compte Ramon Berenguer. Altres edificis són construïts o restaurats durant aquests segles, és el cas del Palau Reial Major o del Palau del Lloctinent. La Catedral de Santa Eulàlia i el Palau del Bisbe, juntament amb les Casa dels Canonges, la Casa de l'Ardiaca i la Pia Almoina, formen un segon grup d'edificacions vinculades, en aquest cas, al centre episcopal.

El Palau de la Generalitat i la Casa de la Ciutat, que emmarquen la Plaça de Sant Jaume, condensen des del segle XIV la història de la ciutat i la història dels canvis polítics del país català a partir del 1370. La Plaça de Sant Jaume actual, on coincideixen els antics eixos de la ciutat romana, és fruit d'una urbanització efectuada entorn del 1823 per donar sortida a la plaça a la Casa de la Ciutat, enderrocant-se l'església de Sant Jaume, la Casa de la Batllia i l'església de Sant Miquel.

A la Plaça de Sant Miquel, l'urbanisme portat a terme en el segle XVIII amb la construcció d'edificis d'habitatges amb grans soterranis es va veure afectat l'any 1958 per la construcció del nou edifici d'oficines i serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona.

Envolten aquest nucli central de Barcelona tres barris històrics: els de Sant Just i el de Palau al SE i S de l'antiga ciutat romana i el barri del Call al sector W.

El barri de Sant Just comprèn un entramat de vells carrerons que té com a centre l'església i placeta de Sant Just.

El Barri del Palau rep el seu nom del Palau Reial Menor o Palau de la Reina situat entre els carrers d'Ataülf i dels Templers, i s'estén a partir de la Plaça de Sant Miquel, feta sobre les antigues termes romanes i del palau enderrocant el 1847 per

ordre de la Comtessa de Sobradíel. Al carrer Avinyó i sectors propers hi ha notables edificis residencials de començaments del segle XIX ja que fou un sector preferit de l'alta societat de Barcelona d'aquell temps. Entre els molts edificis que es podrien destacar sobresurt el Palau Centelles o del Duc de Solferino a la Baixada de Sant Miquel.

El Barri del Call porta el nom que rebia el barri jueu, destruït el 1391, que tingué el seu moment d'esplendor, tant cultural com econòmic, entre els segles XI i XIV.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

En aquesta zona de la ciutat romana es coneixia únicament l'existència d'un mosaic que va ser localitzat al enderrocar l'antiga església de Sant Miquel el segle passat. Aquest mosaic, fet amb tesselles blanques i negres, representava motius marins i es va interpretar com a part d'un important conjunt termal, fet que va corroborar més tard l'excavació de la part central de la plaça de Sant Miquel.

De l'entorn immediat de la plaça Sant Miquel provenen els mosaics de les "curses del circ" de les "tres gràcies" pertanyents a les *domus* que configuraven les *insulae* properes al tram sud de la muralla. El seu descobriment va ser conseqüència de l'amplia reforma urbana que va patir aquest sector de la ciutat al segle XIX entre el Palau Reial Menor i el Convent de l'Ensenyança.

Entre els anys 1960-1961 l'excavació del solar que va constituir l'actual plaça Sant Miquel, com a pas previ a l'edificació del nou edifici destinat a dependències de l'Ajuntament, va córrer a càrrec del Sr. Serra Ràfols. Es van poder identificar dues *domus* separades per un carreró.

En les campanyes dels anys 1968-1975 es van identificar les restes d'un conjunt termal, del qual ja es tenia notícia des del segle XIX, que ocupava la meitat NW de la plaça de Sant Miquel. Es tracta de sales de les termes que corresponien al *caldarium* i al *frigidarium* d'aquests banys públics, relacionades amb l'edifici públic erigit pels *Minicii Natalis* esmentat en una placa de marbre. També va ser descobert un *cardo minor*, que coincideix amb l'actual Baixada de Sant Miquel i Font de Sant Miquel, que separa les termes d'una casa romana, parcialment destruïda en aixecar edifici de l'Ajuntament l'any 1960.

L'any 1989, a uns 4 metres de profunditat, es va arribar al nivell d'ocupació romana. A aquesta cota van ser descobertes les restes d'una de les *domus*.

Entre els anys 1954 i 1962, com a conseqüència de la construcció d'un soterrani, les excavacions a la cantonada de l'avinguda de la Catedral amb Via Laietana permeten la documentació dels fonaments de l'església de Santa Marta i algunes restes romanes. A prop d'aquest solar apareixen restes d'una vil·la romana del segle II i alguns enterraments del segle IV.

El 1967, al carrer dels Arcs núm. 1, es localitzen les pilastres que sostenien els arcs de l'aqüeducte romà, així com la torre distribuïdora d'aigües del S.XIV. Al 1988, al núm. 5 d'aquest mateix carrer, es va trobar una àrea de necròpolis romana amb les restes de la fonamentació d'un monument funerari o mausoleu. Al carrer Duran i Bas es va localitzar part de l'aqüeducte romà l'any 1988.

L'any 1992, a l'Avinguda de la Catedral, l'equip de direcció format per Mónica Blasco, Carme Miró i Carolina Rovira va teure a la llum una important sèrie de restes que agafen un ampli ventall cronològic format per estructures dels segles XX-XIX, modernes, medievals i fins a època romana.

Per últim, les campanyes d'excavació portades a terme d'una banda al carrer Sant Honorat, 3 (els anys 2001-2002 i 2004, sota la direcció de Francesc Florensa) i d'altra al carrer Avinyó, 15 (al 2003-2004, sota la direcció d'Adriana Vilardell), han lliurat dos conjunts arqueològics d'inestimable valor.

Pel que fa al jaciment del C/ Sant Honorat, 3, cal destacar els estrats i estructures relacionades amb un edifici de magatzem de grans dimensions, situat en ple Call jueu, del que tenim els seus orígens probablement en el segle XII. L'altra fase important del jaciment és la troballa de part d'una *domus* romana i un seguit de *tabernae* que tenen el seu origen en el segle IV dC. La *domus* perd la seva funció com a tal a finals del segle VI, mentre que les tabernes i algunes estructures que es construeixen sobre la *domus* semblen arribar fins el segle VIII. Les restes de la *domus* localitzades corresponen al peristil i a un seguit d'habitacions. El corredor que envolta el peristil i dues de les *cubicula* estan pavimentades amb mosaics policroms. Es varen localitzar molt poques restes anteriors a la *domus*, entre elles cal destacar

un pou amb dos moments d'amortització, el primer de finals del segle I i principis del II dC i una segona en el segle III dC. Només es varen poder constatar dos murs relacionats en el moment fundacional de la ciutat de *Barcino*.

Al jaciment del C/ Avinyó, 15 es va documentar un tram de la muralla romana del s.IV, així com part de la fonamentació d'una de les seves torres. I també part d'una *domus*, que conservava una paret de tapia amb restes de pintures (decoracions florals i figures humanes) i també dos paviments força, ben conservats, un d'*opus signinum* i un altre d'*opus sectile*.

6. METODOLOGIA

Arran de les obres que es volien dur a terme a la plaça Sant Jaume, 5-6 i al carrer del Bisbe, 2-10 i tenint en compte que, com s'ha resumit anteriorment, aquesta zona presenta una gran importància des d'un punt de vista arqueològic i històric, es va creure necessari fer un control preventiu per tal de localitzar i documentar les possibles restes arqueològiques que s'hi hagin conservat.

Abans de començar les obres sobre el terreny i per tal d'aconseguir els objectius descrits anteriorment es necessitava una metodologia que hi fos adequada. Es va escollir una metodologia sistemàtica basada en el mètode de registre ideat per E.C. Harris i A. Carandini (Harris, 1979; Carandini 1997). Es tracta de registrar els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns dels altres. Cada U.E. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode es completa amb el material gràfic que està compost per les plantes i les seccions. Finalment inclou el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats i les restes documentades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació manual de les rases o mecànica, amb una bobcat, quan va ser possible, amb l'excavació científica adreçada al descobriment de les possibles restes conservades.

7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Per tal d'assolir els objectius del projecte plantejat per FECSA-ENDESA, l'empresa ESPELSA va obrir al carrer del Bisbe dos cales i una rasa amb la intenció de realitzar la canalització i estesa de cables elèctrics des de les ET situades al carrer de la Pietat i a la Plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges. Per a poder realitzar les connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume, una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume i al carrer de la Pietat una cinquena en forma de 'L'. Per a les tasques de desenterrament es va escollir un procediment manual, treballant amb pic i pala però utilitzant una màquina excavadora del tipus bobcat sempre que va ser possible i un compressor hidràulic per a trencar les concentracions de ciment relacionades amb la pavimentació i els diferents serveis.

➤ CARRER DEL BISBE

Al carrer del Bisbe es va començar per obrir dues cales amb l'objectiu d'avaluar si era factible procedir a la canalització dels cables elèctrics per la zona destinada a aquest propòsit.

L'emplaçament de la primera de les cales es va fer coincidir amb l'extrem sud de la façana de la Casa dels Canonges, mesurava 1,35 m. de llargada i 0,84 m. d'amplada amb una fondària de -1,20/-1,30 m. Va proporcionar una seqüència estratigràfica que comporta de dalt a baix: nivell de sòl actual compost de llambordes d'un gruix d'uns 0,10/0,20 m. (U.E. 100); una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,40 m. de gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes (U.E. 101); un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m (U.E. 102). Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques (des d'època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern. Cal destacar la presència d'un gran carreu (de 0,65x0,15x0,44, la part visible) situat a una profunditat de -0,53 m. respecte la cota del nivell d'ús actual; es troba integrat dins l'estructura de la sabata de fonamentació de l'edifici i podria tractar-se d'un element reutilitzat, però sense més dades de moment, en desconeixem la seva utilitat (Fotos 1 i 2).

La segona cala, situada a l'extrem sud del carrer del Bisbe, arribava fins a la intersecció amb la Plaça Sant Jaume. Mesurava 2,50 m. de llargada, 0,80 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. L'estratigrafia presenta una seqüència idèntica a la primera cala en quan a les U.E. 100 i U.E. 101 que en aquest cas cobreixen una espessa capa estèril de fins a 0,60 m. de sauló (U.E. 103) relacionada amb els diferents serveis (Foto 3).

Un cop enllestides les cales es va procedir a l'obertura de la rasa 1, en un primer moment el tram comprès entre les dues cales i posteriorment el tram que

aniria des de la primera cala fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat (Fig. 2). En la seva totalitat, aquesta rasa mesurava 84 m. de llargada, de 0,70 a 0,90 m. d'amplada i entre -0,50 i -1,20 m. de fondària depenent dels diferents serveis trobats.

L'estratigrafia és idèntica a la ja especificada per a la cala 1, per la part que coincideix amb la pràctica totalitat de la façana del carrer del Bisbe, 4, Antiga Cereria Lluís Codina (Fig. 3; Foto 4). El fragment de rasa que comprèn els últims 0,40 m. de l'extrem sud de la façana del carrer del Bisbe, 4 fins als primers 0,30 m. de l'extrem nord de la façana del número 2 presentava una seqüència estratigràfica que coincideix amb les anteriors, pel que fa a la U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 102, encara que aquí aquest últim estrat anava decreixent, des d'un gruix de 0,65 m. fins als 0,30 m. i cobria un nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, netes, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram (U.E. 104), d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m. (Fig. 4; Fotos 5 i 6). La fondària de la part de rasa paral·lela a la façana del carrer del Bisbe, 2 va anar minvant des de -1,20 m. fins a -1,00 m. i va lliurar la mateixa estratigrafia que la cala 2, U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 103 (aquí entre 0,60 i 0,80 m. de gruix) (Foto 7).

Idèntica seqüència estratigràfica es va detectar a la rasa 1 (Fotos 8 i 9) en el seu pas entre la cala 1 i la cantonada que forma el carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat: U.E. 100 i U.E. 101 i U.E. 103 amb un gruix que fluctua entre els 0,20 m. i 0,80 m. (la profunditat de la rasa en aquest tram anava variant des de -0,50 m. a -1,10 m.) si no fos perquè es va poder documentar un nivell arqueològic *in situ* (U.E. 105).

Es tracta d'un paquet compost d'un sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi (Fotos 10 i 11). Es va localitzar, en direcció a la cantonada Bisbe/Pietat, a 16,29 m. de l'extrem sud de la façana de la casa dels Canonges i es perllongava fins als 17,09 m. d'aquest mateix punt. La part afectada per l'obra ocupa una extensió molt reduïda en planta (0,80 m. x 0,40 m.) ja que està tallada per diferents serveis; va aparèixer a -0,50 m. respecte la cota del nivell d'ús actual i es va poder excavar

fins als -1,10 m. (Fig. 5). De l'estudi del material arqueològic se'n desprèn que aquest estrat pertany a època romana, concretament al segle IV d.C.

Per tal de poder canalitzar els cables elèctrics cap al interior de la casa dels Canonges es va escollir un emplaçament a la sabata de fonamentació on hi havia una obertura preexistent (segurament relacionada amb algun servei ara en desús), pel que la façana no va quedar afectada per les obres. Estava situat a 1,85 m. de l'extrem sud d'aquesta façana i es perllongava fins a 2,65 m. del mateix punt, aquí es va rebaixar la rasa a -0,95 m. respecte la cota del nivell d'ús actual. L'espai deixat per aquesta obertura, sota la sabata de fonamentació, i que es presentava reblert per l'U.E. 102., es va començar buidant des de la via pública, però davant la impossibilitat de prosseguir els treballs des de l'exterior (l'amplada era de 0,50 m.) es va fer necessari passar al interior, al subsòl de la casa dels Canonges, per enllestir-los (Fotos 12 i 13).

Es van continuar les tasques de condicionament de l'espai interior per efectuar la canalització tot rebaixant d'entre 0,10/0,20 m. la capa superficial (U.E. 106), localitzada a partir de -0,85 m. respecte la cota del nivell d'ús actual de la via pública, constituïda per un sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani (Foto 14). Sota la U.E. 106 van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 107 (Fotos 14 i 15) a una cota molt superficial i només mig soterrat. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la zona de canalització dels tubs elèctrics, la part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i -0,29 m. de fondària (Foto 16). Està bastida amb pedres de talla petita i mitjana (hi podem veure un fragment de marbre (Foto 17) i un altre de ceràmica (Foto 18)) lligades amb morter de calç blanc molt endurit (Fig. 6 i 7). A aquestes restes no se'ls ha pogut donar cap interpretació ja que no disposem de cap dada que ens ajudi a relacionar-les amb un context concret ni de material que ens permeti situar-les cronològicament (la ceràmica trobada directament al mur no ha pogut ser determinada ja que no s'hi va tenir accés directe per estar-hi incrustada).

➤ PLAÇA SANT JAUME

Per a poder canalitzar els tubs amb les línies elèctriques des del carrer del Bisbe i realitzar les pertinents connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume i una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume.

La rasa 2 (Fig. 6) comprenia el tram situat entre la cala 2 i la cantonada que forma la Plaça de Sant Jaume amb el carrer Paradís (Fotos 19 i 20). Mesurava 8 m. de llargada, de 0,35 a 0,70 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. Va lliurar una estratigrafia (Fig. 8) que comporta de dalt a baix: U.E. 100 i U.E. 101; un nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús (U.E. 108); i per últim la U.E. 103 amb un gruix de 0,40 m. Aquesta rasa va resultar estèril des d'un punt de vista arqueològic.

La rasa 3 (Fig. 6) es va efectuar partint del final de la rasa 2, fent-la discórrer paral·lela a les façanes est de la Plaça de Sant Jaume i anant a morir a la intersecció amb el carrer de Jaume I (Fotos 21 i 22) on s'havien de connectar els cables a la ET ubicada en aquest lloc. Tenia una llargada de 21,50 m., una amplada de 0,90 m. i una fondària de 0,80 m. Presentava una seqüència estratigràfica (Fig. 9) idèntica a la de la rasa 2 pel que fa a la U.E. 100 i U.E. 101; sota aquesta última es va localitzar un nivell de sorres (U.E. 109) molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., possiblement relacionat amb la pavimentació de la plaça.

La rasa 2 es va també perllongar en direcció oest, seguint la trajectòria que marca la intersecció entre el carrer del Bisbe i la plaça de Sant Jaume (Fig. 6), amb el propòsit d'encaminar els tubs elèctrics cap a la ET situada en aquest punt. A aquest tram li hem dit rasa 4, mesurava 1'80 m. de llargada, 0'80 m. d'amplada i 1,00 m. de fondària. L'estratigrafia documentada (Fig. 10) deixava veure de dalt a baix: U.E. 100; U.E. 101; U.E. 103 relacionada amb els diferents serveis amb un gruix màxim de 0,60 m. (Fotos 23 i 24). No va lliurar cap mena de restes arqueològiques.

➤ CARRER DE LA PIETAT

La rasa oberta al carrer de la Pietat, rasa 5, estava destinada a permetre la canalització dels tubs des del carrer del Bisbe fins a la façana sud de la catedral on es trobava la ET escollida per a realitzar la connexió dels cables elèctrics (Fig. 6; Foto 25). Mesurava 8,50 m. de llargada i 0,80 m. d'amplada, la seva profunditat inicialment i prevista era d' 1,25 m. (Foto 26), però es va haver de variar quan van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 110 (Fotos 27 i 28), que van aparèixer a una cota molt superficial, a 0,43 m. sota la cota actual del nivell del sòl. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la rasa, la part visible té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastida amb pedres de talla mitjana lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen el límit inferior ni el límit oest ja que estava tallat per una línia de telefonia (Fig. 11 i 12). No hem pogut arribar a cap conclusió a l'hora d'interpretar aquestes restes ja que no hem localitzat material arqueològic associat, ni disposem de dades que ens ajudi a situar-les en un context espacial, històric i cronològic.

Aquesta rasa repeteix l'estratigrafia més reiterada en les anteriors: capes superiors, U.E. 100 i U.E. 101; i inferior, U.E. 103 amb un gruix que varia entre 0,10 m. i 0,85 m.; excepció feta d'una franja d'uns 0,80 m. en sentit longitudinal de la rasa i contigua al mur en el seu costat nord, U.E. 111, que presenta un sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, i que té un gruix d'uns 0,45 m.

8. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció arqueològica, realitzada a la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8 de Barcelona, estava destinada a descobrir i documentar les possibles restes arqueològiques conservades durant les obres que hi tenia previst efectuar l'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA. Aquestes obres comprenien efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics, des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat.

Els resultats d'aquesta intervenció arqueològica han estat la descoberta de les restes de dos murs, U.E. 107 situat al subsòl de la casa dels Canonges, i U.E. 110 al carrer de la Pietat.

La primera d'aquestes estructures, U.E. 107, està bastida amb pedres de talla petita i mitjana i algun fragment de marbre i ceràmica, lligat amb morter de calç blanc molt endurit. La part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i 0,29 m. de fondària. No coneixem els seus límits ja que només es va poder documentar la zona oberta en funció de les obres de canalització dels cables elèctrics.

Del segon mur, U.E. 110, la part observable té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen els límits inferior i oest ja que estava tallat per una línia de telefonia.

Al moment de la descoberta, en ambdós cassos, es va procedir a la seva excavació acurada i científica, es van documentar les restes i posteriorment es van protegir amb geotèxtil i sauló per tal de poder continuar les obres (Fotos 29 i 30).

Tant per una estructura com per l'altra, la inexistència de material i de nivells arqueològics associats no ha fet possible atorgar una datació a les restes trobades. A

més, el fet de tractar-se d'una localització parcial d'estructures aïllades i el no disposar d'informació a les fonts documentals no ens ha negat la possibilitat de deduir en quin conjunt històric s'han d'inscriure aquestes restes.

En quan a l'estratigrafia s'han pogut documentar dos nivells que contenen material arqueològic: U.E. 102 i U.E. 105, tots dos localitzats al carrer del Bisbe.

El primer, un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló, ha estat interpretat com a un nivell remogut per la instal·lació dels diferents serveis. Ha proporcionat escàs material arqueològic de diferents èpoques (des de època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.

El segon, l'U.E. 105, és un estrat arqueològic *in situ*. Es tracta d'un paquet compost de sediment argilós, compacte, de color gris amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi que pertany a època romana, concretament al segle IV d.C. segons se'n desprèn de l'estudi del material arqueològic.

9. BIBLIOGRAFIA

ALMERICH, L. - 1949: *Història dels carrers de la Barcelona vella*.

BATLLE, C.- 1988: "L'expansió Baixmedieval. Segles XIII-XV". *Història de Catalunya, vol. III*. Barcelona.

CARANDINI, A. 1997, *Historia de la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona.

CIRICI, A. - 1985: *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DDAA. - 1991: "Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat", *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona.

DDAA. - 1992: *La ciutat consolidada (segles XIV-XV)*. *Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

DDAA. - 1999: *Ciutat vella i l'Eixample. Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Calalana Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. - 1972: *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

FABRE, J., HUERTAS, J. - 1977: *L'Eixample i la Barcelona Vella. Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.

FLORENSA, A – 1959: *La antigua casa de la Ciudad*. Barcelona

HARRIS, E.C. - 1979: *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial crítica. Barcelona.

HERNÁNDEZ, X.; GERONÉS, A.; SANTACANA, J. - 1998: *El Parlament de Catalunya*. Barcelona.

SALES, N. - 1988: "Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII". *Història de Catalunya, vol. IV*. Barcelona.

SALRACH, J.M. - 1988: "El procés de feudalització. Segles III-XII". *Història de Catalunya, vol. II*. Barcelona.

VILA, J.M. - 1998: *Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la Plaça Sant Miquel de Barcelona*. Inèdit

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 100	
Sector: Cales 1 i 2, Rases 1 a 5		Fase: III	
		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de llambordes de 0,10-0,20 m. de gruix bastit sobre una capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix.		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	101	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 101		
Sector: Cales 1 i 2, Rases 1 a 5		Fase: III		
		Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix que serveix de preparació per a la instal·lació de l'U.E. 100			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102, 103, 108, 109	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 102		
Sector: Cala 1-Rasa 1		Fase: III		
		Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra			
DESCRIPCIÓ :	Paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m. Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	104	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 103		
Sector:	Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló relacionat amb la instal·lació del diferents serveis. No va proporcionar material arqueològic.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	105, 110, 111	Es cobert per	101, 108	
	Talla a	105, 110	Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 104		
Sector:	Rasa 1	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació				
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, pures, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram, d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	102	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 105		
Sector:	Rasa 1	Fase:	I	Cronologia:	ss. II-III d.C.
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra				
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi de 0,60 m. de gruix.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per	103	
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 106	
Sector:	Casa Canonges	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Capa superficial			
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani, completament estèril, de 0,10-0,20 m. d'gruix			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	107	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 107	
Sector:	Casa Canonges	Fase:		
		Cronologia:		
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla petita i mitjana, amb algun fragment de marbre i ceràmica, lligades amb morter de calç blanc molt endurit			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	106
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 108	
Sector:	Rasa 2	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Enderroc modern			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús. Va resultar estèril			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 109		
Sector:	Rasa 3	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sorres molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., relacionat amb la pavimentació de la plaça				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	101	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 110		
Sector:	Rasa 5	Fase:	II	Cronologia:	?
DEFINICIÓ :	Estructura				
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per	103	
	Es recolza a		Se li recolza	111	
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 111		
Sector:	Rasa 5	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'enderroc				
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, té un gruix d'uns 0,45 m.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a	110	Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

11. INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

UE	AREA	SECTOR	ÀMBIT	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX	MAGATZEM	ZONA FRANCA
102				1	PE	14002	FOG		TO	AO		VI				estalvis					Z.F.
102				1	VO	14002	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	14003	MOR		TO	AO		VI									Z.F.
102				1	NA	14003	POA		TO	AO	VI										Z.F.
102				1	VO	14003	PAT		TO	AO	VI	VI									Z.F.
102				1	SF	14005	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				3	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				2	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 10A	TO	AO			VE								Z.F.
102				4	AN	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	NA	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	SF	13301	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				2	SF	13310	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	PI	13312	KEAY	KEAY 62	TO	AO			EN								Z.F.
102				1	SF	13312	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				8	VO	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
102				1		60051															Z.F.
102				24	SF	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
105				29	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				3	VO	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	PE	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	NA	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				9	SF	13258	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	OST	OSTIA I 262	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA II 332	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA I 261	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA III 267	TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	LAMB	Lamboglia 9c	TO	AO											Z.F.
105				1	SF	13106	FIN		TO	AO			VE								Z.F.
105				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 52	TO	AO			VE	60/100 Dc	Lattara 6, p. 171						Z.F.
105				1	VO	13111	H	Hayes 17	TO	AO			VE	150/250 Dc	Lattara 6, p. 172						Z.F.
105				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	SF	13313	FIN														Z.F.
105				1	VO	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				11	SF	13312	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13312	KEAY	KEAY XXV	TO	AO					300/400 dC						Z.F.
105				2	SF	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				1	VO	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				7	SF	13254	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				2	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				1	SF	13262	FIN		TO	AO											Z.F.
105				24		60051															Z.F.

12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

▪ FOTOGRAFIA

Foto 1.- Vista de detall del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 2.- Vista general del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 3.- Vista general de la cala 2.

Foto 4.- Vista general del primer tram de la rasa 1.

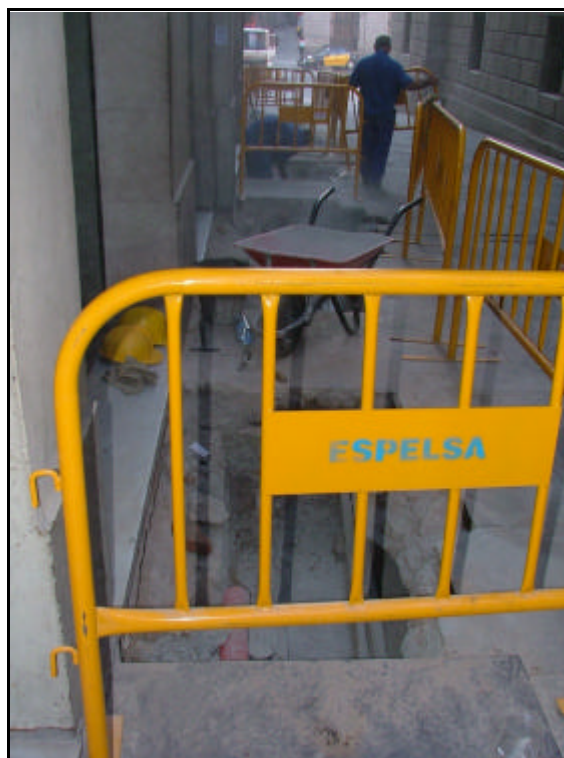

Foto 5.- Vista general del segon tram de la rasa 1.

Foto 6.- Vista de detall del segon tram de la rasa 1 amb l'UE 104.

Foto 7.- Vista general del tercer tram de la rasa 1.

Foto 8.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 9.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 10.- Nivell romà (UE 105) senyalat amb una fletxa.

Foto 11.- Foto de detall de l'UE 105.

Foto 12.- Detall de l'obertura preexistent al mur de fonamentació de la casa dels Canonges.

Foto 13.- Canalització dels tubs cap a l'interior de la casa del Canonges.

Foto 14.- Nivell UE 106 al fons i estructura UE 107 en primer plànol.

Foto 15.- Vista general en planta de l'estructura UE 107.

Foto 16.- Vista de detall de l'alçat de l'estructura UE 107.

Foto 17.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de marbre.

Foto 18.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de ceràmica.

Foto 19.- Vista general de la situació de la rasa 2.

Foto 20.- Vista general de la rasa 2.

Foto 21.- Vista general de la rasa 3.

Foto 22.- Vista general de la rasa 2 amb la col·locació dels tubs.

Foto 23.- Vista de detall de la rasa 4.

Foto 24.- Vista general de la rasa 4.

Foto 25.- Vista general de la situació de la rasa 5.

Foto 26.- Mur de fonamentació de la catedral. Obertura preexistent per accedir a l'ET.

Foto 27.- Vista general de la planta de l'estructura UE 107 dina la rasa 5.

Foto 28.- Vista de detall de la planta de l'estructura UE 107.

Foto 29.- Estructura UE 107 protegida amb geotèxtil.

Foto 30.- Estructura UE 110 protegida amb geotèxtil i sauló.

■ PLANIMETRIES

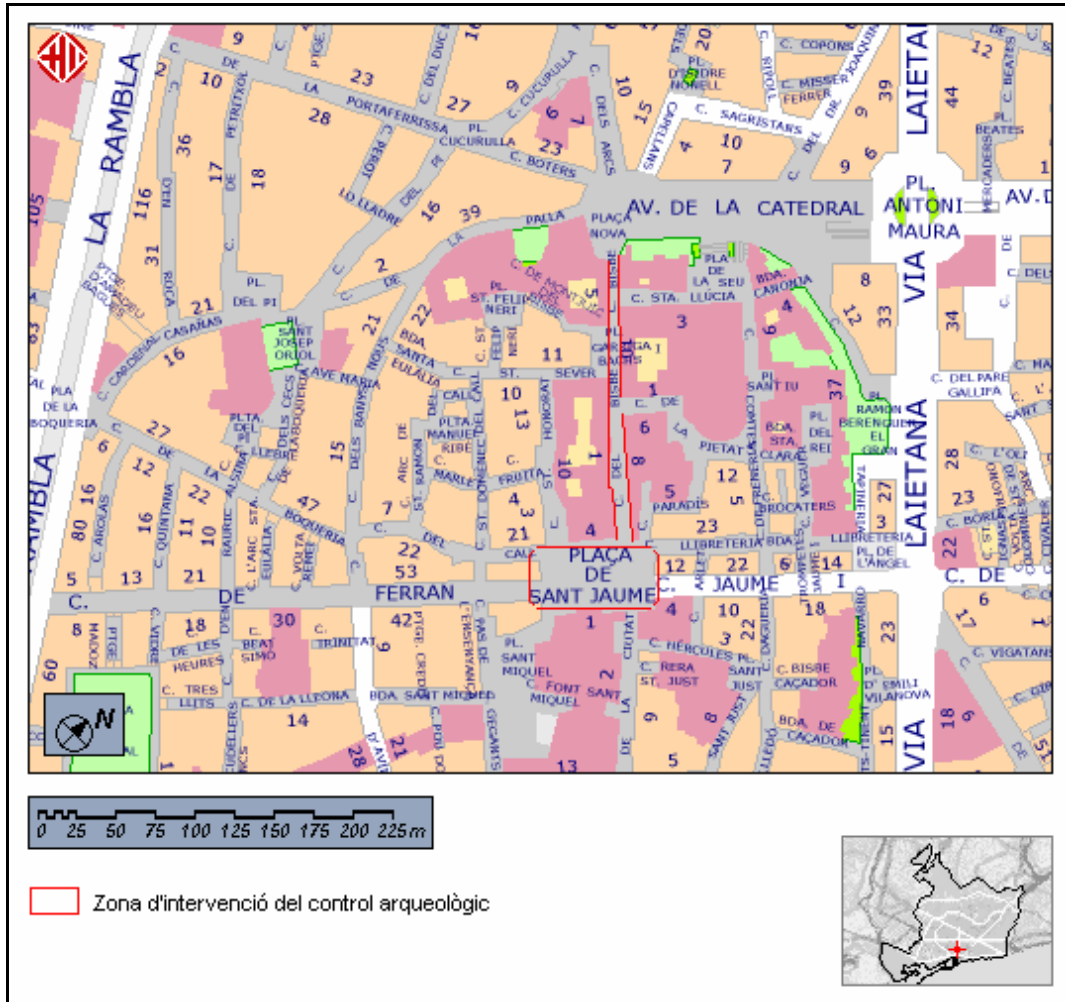

Fig. 1.- Plànol de la zona de Barcelona on s'ha efectuat el control arqueològic.

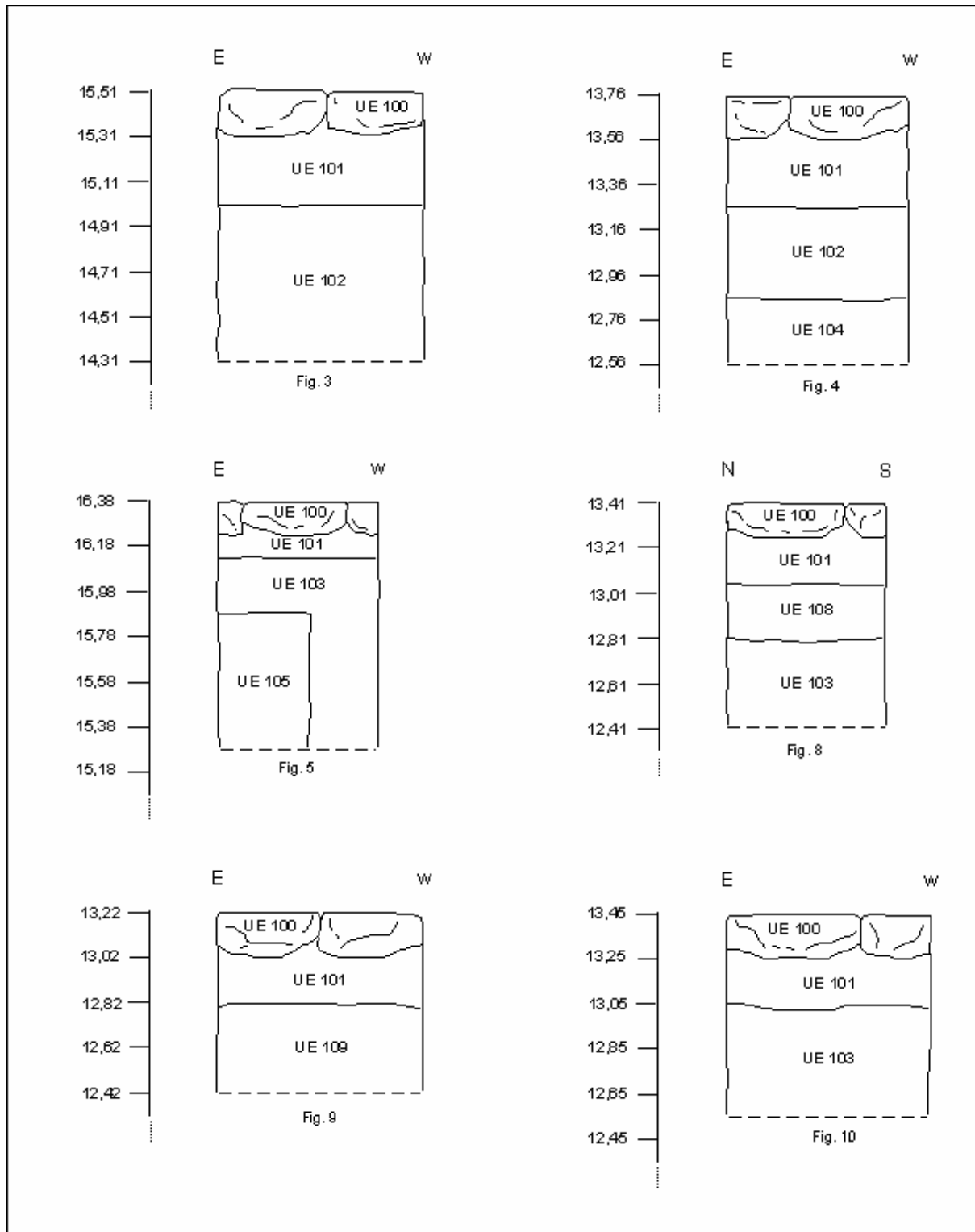

Fig. 3.- Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Nord. **Fig. 4.-** Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Sud. **Fig. 5.-** Secció Est-Oest de la rasa 1 i UE 105 (nivell romà). **Fig. 8.-** Secció Nord-Sud de la rasa 2. **Fig. 9.-** Secció Est-Oest de la rasa 3. **Fig. 10.-** Secció Est-Oest de la rasa 4.

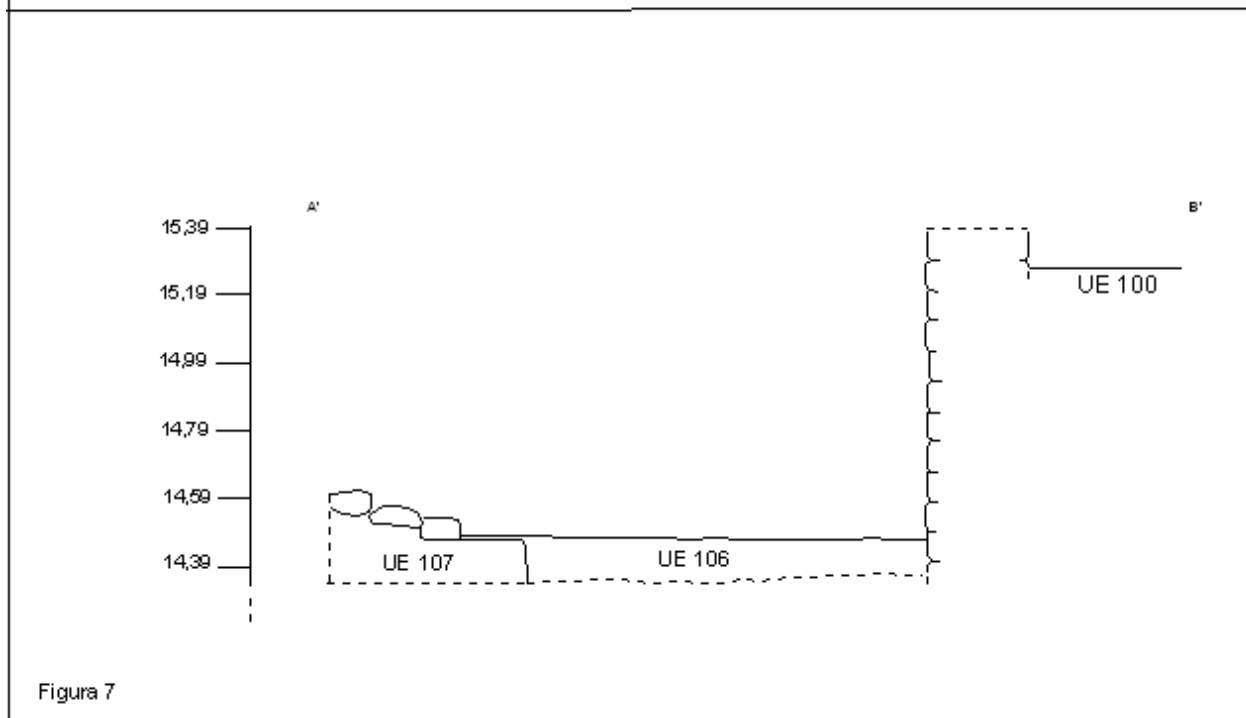
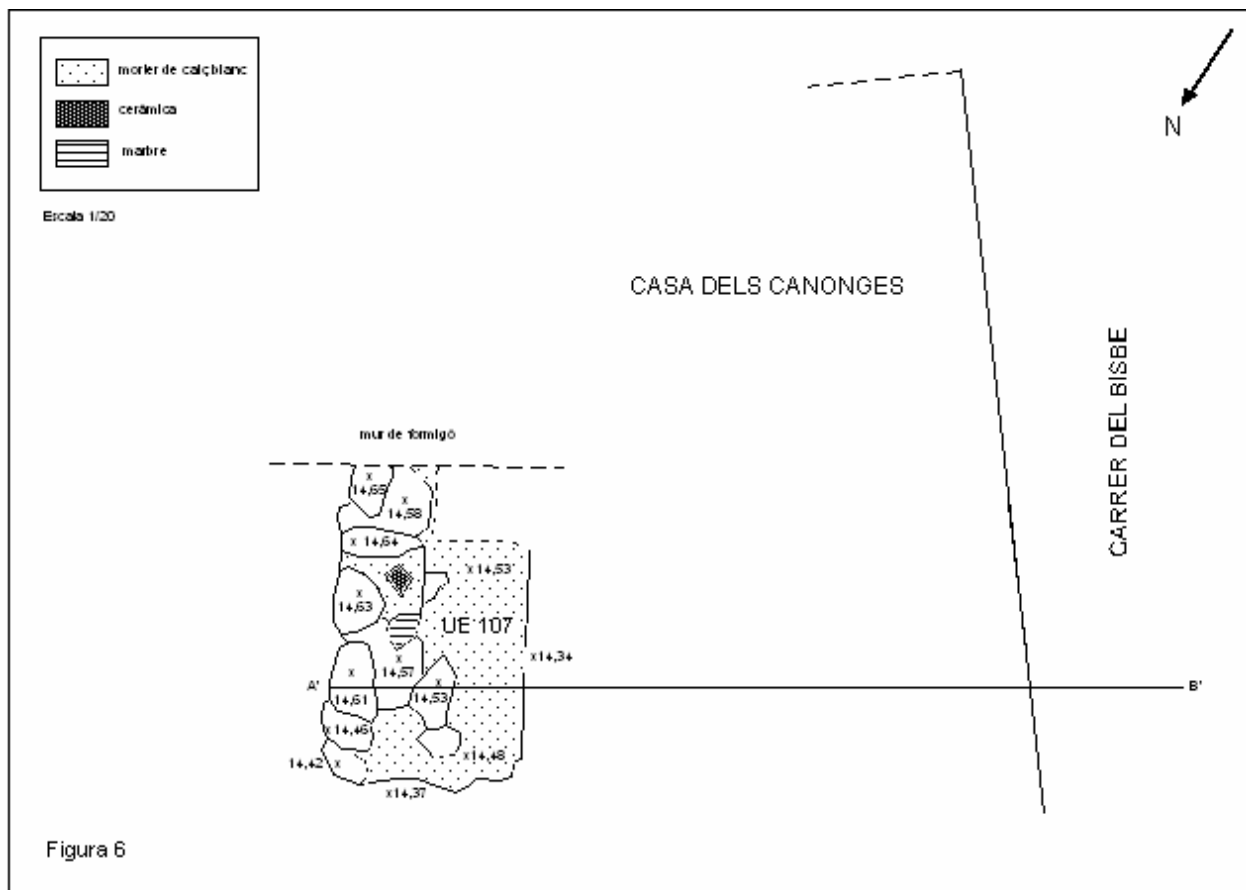

Fig. 6.- Planta i situació del mur UE 107. **Fig. 7.-** Secció A'-B' del mur UE 107.

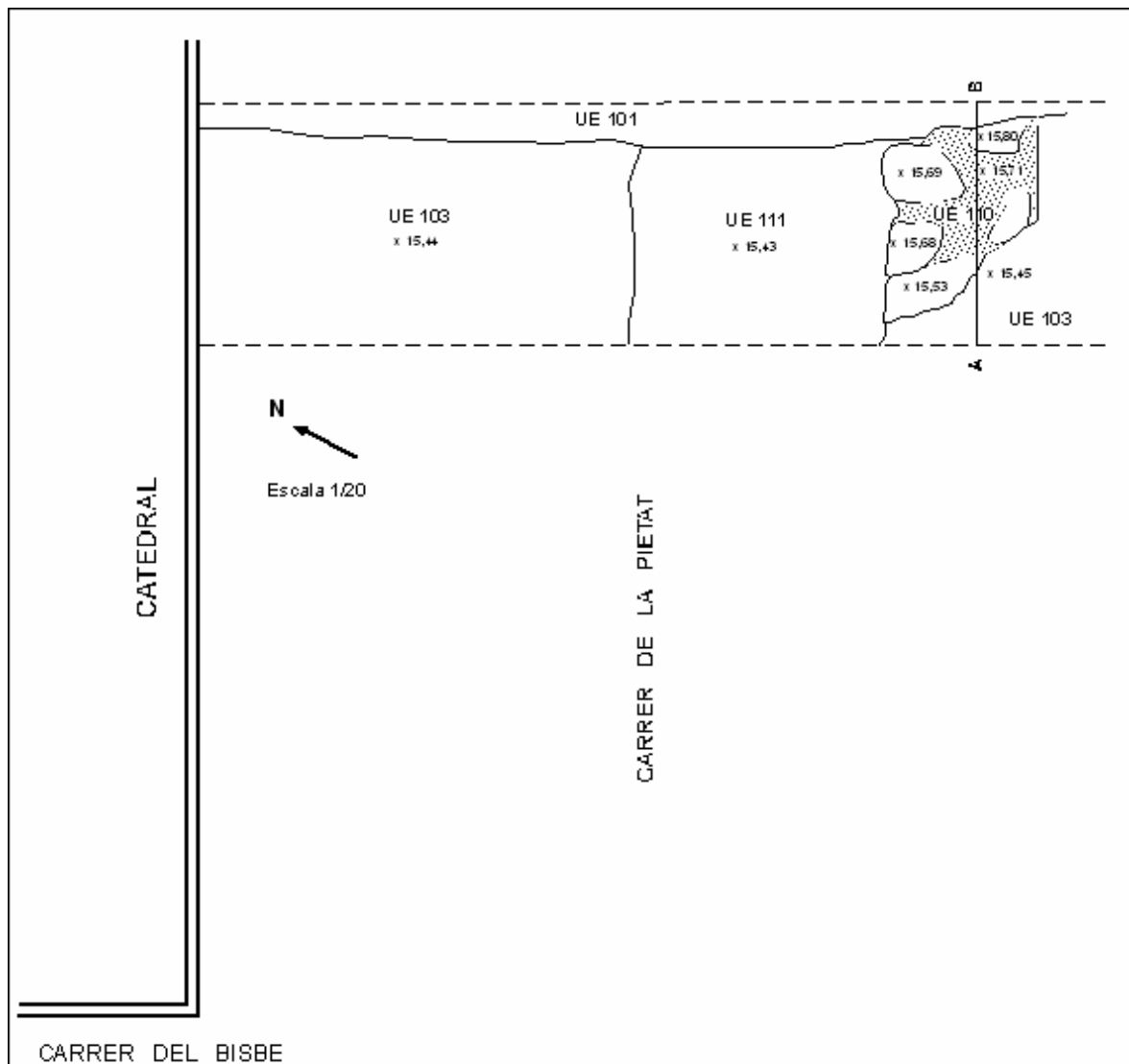

Figura 11

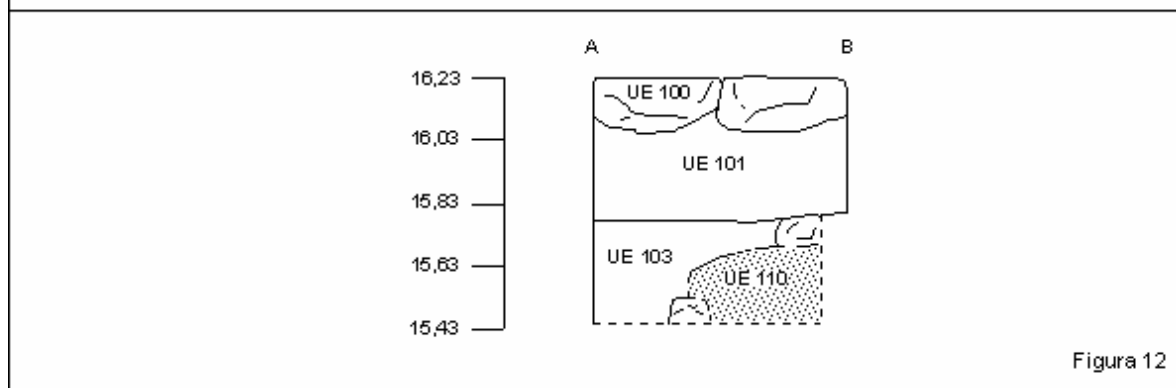

Figura 12

Fig. 11.- Planta i situació del mur UE 110. **Fig. 12.-** Secció A-B del mur UE 110.

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA (CONTROL ARQUEOLÒGIC) EFECTUADA A
LA PLAÇA SANT JAUME, 5-6 I CARRER DEL BISBE, 2-10
(BARCELONA, BARCELONÈS).

Codi MHCB: 145/04

Data de la Intervenció: 26 de juliol a 20 d'agost de 2004.

23 d'agost-23 de setembre 2004.

Montserrat RÍO CARRA

Febrer de 2007

INDEX

1. FITXA TÈCNICA.....	3
2. INTRODUCCIÓ.....	4
3. ENTORN GEOGRÀFIC.....	5
4. CONTEXT HISTÒRIC.....	6
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....	9
6. METODOLOGIA.....	12
7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.....	13
8. CONCLUSIONS.....	19
9. BIBLIOGRAFIA.....	21
10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.....	22
11. INVENTARI DEL MATERIAL.....	26
12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.....	28
12.1. Documentació fotogràfica.....	28
12.2. Documentació planimètrica.....	43

1.FITXA TÈCNICA

NOM DEL JACIMENT	Plaça Sant Jaume, 5-6; Carrer del Bisbe, 2-10.
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431238 Y: 4581835 Z: 13,22- 16,25 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	26 de juliol – 20 d'agost de 2004 23 d'agost – 23 de setembre de 2004
PROMOTOR	FECSA - ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Montserrat Río Carra

2. INTRODUCCIÓ

Aquesta intervenció arqueològica, efectuada entre els dies 26 de juliol i 20 d'agost i 23 d'agost i 23 de setembre de 2004, ha estat portada a terme des de la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8, situats a Ciutat Vella de Barcelona (Fig. 1). L'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA, hi tenia previst efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat. La intervenció arqueològica derivada d'aquestes obres i destinada a descobrir i documentar les possibles restes conservades ha estat encarregada a l'empresa d'arqueologia ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Montserrat Río Carra i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'àmbit intervingut forma part d'un sector de gran valor històric i arqueològic. Està situat en ple centre de la ciutat romana, en la zona del *forum* i molt a prop del temple; al carrer Sant Honorat han aparegut restes d'una *domus* romana. Es podrien localitzar estructures medievals associades al call jueu i a la plaça Sant Jaume restes de l'antiga rectoria de Sant Jaume i de la casa del Veguer. El cementiri de l'església està situat davant la façana del Palau de la Generalitat.

3. ENTORN GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Calalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa calalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

4. CONTEXT HISTÒRIC

Barcelona va ser fundada al voltant del *Mons Taber* (petita elevació prop de la mar, de fàcil defensa i amb una excel·lent vista sobre el pla) entre els anys 15 i 10 aC., com a conseqüència de les reformes territorials i administratives ordenades per August. El seu nom complert era *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

Les muralles envoltaven una superfície d'unes deu hectàrees i tenien una forma octogonal no regular que s'adaptava al relleu del turó. Va tenir dos recintes emmurallats, el primer datat del moment de la fundació de la ciutat; i el segon, de finals del segle III i/o principis del segle IV segons els diversos autors, adossat a la cara externa de l'anterior i reforçat amb setanta-sis torres de defensa, de les quals deu no eren quadrades i estaven situades als angles i a les portes.

El *decumanus maximus* s'iniciava a la porta situada a la plaça Nova (defensada per dues torres circulars), continuava pel carrer del Bisbe fins la plaça Sant Jaume i pel carrer de la Ciutat fins al carrer Regomir on estava situada la porta decumana de mar. El *cardo maximus* discorria pel carrer Llibreteria, plaça Sant Jaume i carrer del Call, comunicant els carrers Banys Nous i Via Laietana on es trobaven les altres dos portes.

El *forum*, en el cas de Barcelona, no estaria situat al centre geogràfic de la superfície emmurallada, sinó desplaçat cap al nord. Actualment, la forma i situació del *forum* i de totes les construccions que el formarien, no es coneix realment. Sabem que estava presidit per un o més temples com ho demostren l'existència de les restes d'un d'ells dedicat a l'emperador August i situat al punt més alt del *Mons Taber*, al carrer Paradís nº 10. D'aquest es conserven, a la seva posició original, tres columnes amb els seus respectius capitells, part de l'arquitrat i part del *podium*, d'aquí se'n ha deduït que era un temple hexàstil i perípter, de trenta-cinc metres de llarg i disset i mig d'ample. El 1956 va ser remodelada la plaça del Rei i la columna romana que era al centre va ser traslladada al carrer Paradís i col·locada a continuació de les anteriors.

La ciutat, des de l'època tardoromana i fins a l'època alt medieval es va mantenir tancada dins el recinte emmurallat dels ss.III-IV d.C.

Durant els segles XII al XIV es reactiva l'activitat comercial i artesana i es produeix un creixement urbà que tindrà el seu punt àlgid en els segles XV i XVI. L'església de Sant Miquel, enderrocada en part l'any 1145, és reconstruïda en aquest moment pel compte Ramon Berenguer. Altres edificis són construïts o restaurats durant aquests segles, és el cas del Palau Reial Major o del Palau del Lloctinent. La Catedral de Santa Eulàlia i el Palau del Bisbe, juntament amb les Casa dels Canonges, la Casa de l'Ardiaca i la Pia Almoina, formen un segon grup d'edificacions vinculades, en aquest cas, al centre episcopal.

El Palau de la Generalitat i la Casa de la Ciutat, que emmarquen la Plaça de Sant Jaume, condensen des del segle XIV la història de la ciutat i la història dels canvis polítics del país català a partir del 1370. La Plaça de Sant Jaume actual, on coincideixen els antics eixos de la ciutat romana, és fruit d'una urbanització efectuada entorn del 1823 per donar sortida a la plaça a la Casa de la Ciutat, enderrocant-se l'església de Sant Jaume, la Casa de la Batllia i l'església de Sant Miquel.

A la Plaça de Sant Miquel, l'urbanisme portat a terme en el segle XVIII amb la construcció d'edificis d'habitatges amb grans soterranis es va veure afectat l'any 1958 per la construcció del nou edifici d'oficines i serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona.

Envolten aquest nucli central de Barcelona tres barris històrics: els de Sant Just i el de Palau al SE i S de l'antiga ciutat romana i el barri del Call al sector W.

El barri de Sant Just comprèn un entramat de vells carrerons que té com a centre l'església i placeta de Sant Just.

El Barri del Palau rep el seu nom del Palau Reial Menor o Palau de la Reina situat entre els carrers d'Ataülf i dels Templers, i s'estén a partir de la Plaça de Sant Miquel, feta sobre les antigues termes romanes i del palau enderrocant el 1847 per

ordre de la Comtessa de Sobradíel. Al carrer Avinyó i sectors propers hi ha notables edificis residencials de començaments del segle XIX ja que fou un sector preferit de l'alta societat de Barcelona d'aquell temps. Entre els molts edificis que es podrien destacar sobresurt el Palau Centelles o del Duc de Solferino a la Baixada de Sant Miquel.

El Barri del Call porta el nom que rebia el barri jueu, destruït el 1391, que tingué el seu moment d'esplendor, tant cultural com econòmic, entre els segles XI i XIV.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

En aquesta zona de la ciutat romana es coneixia únicament l'existència d'un mosaic que va ser localitzat al enderrocar l'antiga església de Sant Miquel el segle passat. Aquest mosaic, fet amb tesselles blanques i negres, representava motius marins i es va interpretar com a part d'un important conjunt termal, fet que va corroborar més tard l'excavació de la part central de la plaça de Sant Miquel.

De l'entorn immediat de la plaça Sant Miquel provenen els mosaics de les "curses del circ" de les "tres gràcies" pertanyents a les *domus* que configuraven les *insulae* properes al tram sud de la muralla. El seu descobriment va ser conseqüència de l'amplia reforma urbana que va patir aquest sector de la ciutat al segle XIX entre el Palau Reial Menor i el Convent de l'Ensenyança.

Entre els anys 1960-1961 l'excavació del solar que va constituir l'actual plaça Sant Miquel, com a pas previ a l'edificació del nou edifici destinat a dependències de l'Ajuntament, va córrer a càrrec del Sr. Serra Ràfols. Es van poder identificar dues *domus* separades per un carreró.

En les campanyes dels anys 1968-1975 es van identificar les restes d'un conjunt termal, del qual ja es tenia notícia des del segle XIX, que ocupava la meitat NW de la plaça de Sant Miquel. Es tracta de sales de les termes que corresponien al *caldarium* i al *frigidarium* d'aquests banys públics, relacionades amb l'edifici públic erigit pels *Minicii Natalis* esmentat en una placa de marbre. També va ser descobert un *cardo minor*, que coincideix amb l'actual Baixada de Sant Miquel i Font de Sant Miquel, que separa les termes d'una casa romana, parcialment destruïda en aixecar edifici de l'Ajuntament l'any 1960.

L'any 1989, a uns 4 metres de profunditat, es va arribar al nivell d'ocupació romana. A aquesta cota van ser descobertes les restes d'una de les *domus*.

Entre els anys 1954 i 1962, com a conseqüència de la construcció d'un soterrani, les excavacions a la cantonada de l'avinguda de la Catedral amb Via Laietana permeten la documentació dels fonaments de l'església de Santa Marta i algunes restes romanes. A prop d'aquest solar apareixen restes d'una vil·la romana del segle II i alguns enterraments del segle IV.

El 1967, al carrer dels Arcs núm. 1, es localitzen les pilastres que sostenien els arcs de l'aqüeducte romà, així com la torre distribuïdora d'aigües del S.XIV. Al 1988, al núm. 5 d'aquest mateix carrer, es va trobar una àrea de necròpolis romana amb les restes de la fonamentació d'un monument funerari o mausoleu. Al carrer Duran i Bas es va localitzar part de l'aqüeducte romà l'any 1988.

L'any 1992, a l'Avinguda de la Catedral, l'equip de direcció format per Mónica Blasco, Carme Miró i Carolina Rovira va teure a la llum una important sèrie de restes que agafen un ampli ventall cronològic format per estructures dels segles XX-XIX, modernes, medievals i fins a època romana.

Per últim, les campanyes d'excavació portades a terme d'una banda al carrer Sant Honorat, 3 (els anys 2001-2002 i 2004, sota la direcció de Francesc Florensa) i d'altra al carrer Avinyó, 15 (al 2003-2004, sota la direcció d'Adriana Vilardell), han lliurat dos conjunts arqueològics d'inestimable valor.

Pel que fa al jaciment del C/ Sant Honorat, 3, cal destacar els estrats i estructures relacionades amb un edifici de magatzem de grans dimensions, situat en ple Call jueu, del que tenim els seus orígens probablement en el segle XII. L'altra fase important del jaciment és la troballa de part d'una *domus* romana i un seguit de *tabernae* que tenen el seu origen en el segle IV dC. La *domus* perd la seva funció com a tal a finals del segle VI, mentre que les tabernes i algunes estructures que es construeixen sobre la *domus* semblen arribar fins el segle VIII. Les restes de la *domus* localitzades corresponen al peristil i a un seguit d'habitacions. El corredor que envolta el peristil i dues de les *cubicula* estan pavimentades amb mosaics policroms. Es varen localitzar molt poques restes anteriors a la *domus*, entre elles cal destacar

un pou amb dos moments d'amortització, el primer de finals del segle I i principis del II dC i una segona en el segle III dC. Només es varen poder constatar dos murs relacionats en el moment fundacional de la ciutat de *Barcino*.

Al jaciment del C/ Avinyó, 15 es va documentar un tram de la muralla romana del s.IV, així com part de la fonamentació d'una de les seves torres. I també part d'una *domus*, que conservava una paret de tapia amb restes de pintures (decoracions florals i figures humanes) i també dos paviments força, ben conservats, un d'*opus signinum* i un altre d'*opus sectile*.

6. METODOLOGIA

Arran de les obres que es volien dur a terme a la plaça Sant Jaume, 5-6 i al carrer del Bisbe, 2-10 i tenint en compte que, com s'ha resumit anteriorment, aquesta zona presenta una gran importància des d'un punt de vista arqueològic i històric, es va creure necessari fer un control preventiu per tal de localitzar i documentar les possibles restes arqueològiques que s'hi hagin conservat.

Abans de començar les obres sobre el terreny i per tal d'aconseguir els objectius descrits anteriorment es necessitava una metodologia que hi fos adequada. Es va escollir una metodologia sistemàtica basada en el mètode de registre ideat per E.C. Harris i A. Carandini (Harris, 1979; Carandini 1997). Es tracta de registrar els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns dels altres. Cada U.E. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode es completa amb el material gràfic que està compost per les plantes i les seccions. Finalment inclou el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats i les restes documentades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació manual de les rases o mecànica, amb una bobcat, quan va ser possible, amb l'excavació científica adreçada al descobriment de les possibles restes conservades.

7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Per tal d'assolir els objectius del projecte plantejat per FECSA-ENDESA, l'empresa ESPELSA va obrir al carrer del Bisbe dos cales i una rasa amb la intenció de realitzar la canalització i estesa de cables elèctrics des de les ET situades al carrer de la Pietat i a la Plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges. Per a poder realitzar les connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume, una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume i al carrer de la Pietat una cinquena en forma de 'L'. Per a les tasques de desenterrament es va escollir un procediment manual, treballant amb pic i pala però utilitzant una màquina excavadora del tipus bobcat sempre que va ser possible i un compressor hidràulic per a trencar les concentracions de ciment relacionades amb la pavimentació i els diferents serveis.

➤ CARRER DEL BISBE

Al carrer del Bisbe es va començar per obrir dues cales amb l'objectiu d'avaluar si era factible procedir a la canalització dels cables elèctrics per la zona destinada a aquest propòsit.

L'emplaçament de la primera de les cales es va fer coincidir amb l'extrem sud de la façana de la Casa dels Canonges, mesurava 1,35 m. de llargada i 0,84 m. d'amplada amb una fondària de -1,20/-1,30 m. Va proporcionar una seqüència estratigràfica que comporta de dalt a baix: nivell de sòl actual compost de llambordes d'un gruix d'uns 0,10/0,20 m. (U.E. 100); una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,40 m. de gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes (U.E. 101); un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m (U.E. 102). Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques (des d'època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern. Cal destacar la presència d'un gran carreu (de 0,65x0,15x0,44, la part visible) situat a una profunditat de -0,53 m. respecte la cota del nivell d'ús actual; es troba integrat dins l'estructura de la sabata de fonamentació de l'edifici i podria tractar-se d'un element reutilitzat, però sense més dades de moment, en desconeixem la seva utilitat (Fotos 1 i 2).

La segona cala, situada a l'extrem sud del carrer del Bisbe, arribava fins a la intersecció amb la Plaça Sant Jaume. Mesurava 2,50 m. de llargada, 0,80 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. L'estratigrafia presenta una seqüència idèntica a la primera cala en quan a les U.E. 100 i U.E. 101 que en aquest cas cobreixen una espessa capa estèril de fins a 0,60 m. de sauló (U.E. 103) relacionada amb els diferents serveis (Foto 3).

Un cop enllestides les cales es va procedir a l'obertura de la rasa 1, en un primer moment el tram comprès entre les dues cales i posteriorment el tram que

aniria des de la primera cala fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat (Fig. 2). En la seva totalitat, aquesta rasa mesurava 84 m. de llargada, de 0,70 a 0,90 m. d'amplada i entre -0,50 i -1,20 m. de fondària depenent dels diferents serveis trobats.

L'estratigrafia és idèntica a la ja especificada per a la cala 1, per la part que coincideix amb la pràctica totalitat de la façana del carrer del Bisbe, 4, Antiga Cereria Lluís Codina (Fig. 3; Foto 4). El fragment de rasa que comprèn els últims 0,40 m. de l'extrem sud de la façana del carrer del Bisbe, 4 fins als primers 0,30 m. de l'extrem nord de la façana del número 2 presentava una seqüència estratigràfica que coincideix amb les anteriors, pel que fa a la U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 102, encara que aquí aquest últim estrat anava decreixent, des d'un gruix de 0,65 m. fins als 0,30 m. i cobria un nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, netes, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram (U.E. 104), d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m. (Fig. 4; Fotos 5 i 6). La fondària de la part de rasa paral·lela a la façana del carrer del Bisbe, 2 va anar minvant des de -1,20 m. fins a -1,00 m. i va lliurar la mateixa estratigrafia que la cala 2, U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 103 (aquí entre 0,60 i 0,80 m. de gruix) (Foto 7).

Idèntica seqüència estratigràfica es va detectar a la rasa 1 (Fotos 8 i 9) en el seu pas entre la cala 1 i la cantonada que forma el carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat: U.E. 100 i U.E. 101 i U.E. 103 amb un gruix que fluctua entre els 0,20 m. i 0,80 m. (la profunditat de la rasa en aquest tram anava variant des de -0,50 m. a -1,10 m.) si no fos perquè es va poder documentar un nivell arqueològic *in situ* (U.E. 105).

Es tracta d'un paquet compost d'un sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi (Fotos 10 i 11). Es va localitzar, en direcció a la cantonada Bisbe/Pietat, a 16,29 m. de l'extrem sud de la façana de la casa dels Canonges i es perllongava fins als 17,09 m. d'aquest mateix punt. La part afectada per l'obra ocupa una extensió molt reduïda en planta (0,80 m. x 0,40 m.) ja que està tallada per diferents serveis; va aparèixer a -0,50 m. respecte la cota del nivell d'ús actual i es va poder excavar

fins als -1,10 m. (Fig. 5). De l'estudi del material arqueològic se'n desprèn que aquest estrat pertany a època romana, concretament al segle IV d.C.

Per tal de poder canalitzar els cables elèctrics cap al interior de la casa dels Canonges es va escollir un emplaçament a la sabata de fonamentació on hi havia una obertura preexistent (segurament relacionada amb algun servei ara en desús), pel que la façana no va quedar afectada per les obres. Estava situat a 1,85 m. de l'extrem sud d'aquesta façana i es perllongava fins a 2,65 m. del mateix punt, aquí es va rebaixar la rasa a -0,95 m. respecte la cota del nivell d'ús actual. L'espai deixat per aquesta obertura, sota la sabata de fonamentació, i que es presentava reblert per l'U.E. 102., es va començar buidant des de la via pública, però davant la impossibilitat de prosseguir els treballs des de l'exterior (l'amplada era de 0,50 m.) es va fer necessari passar al interior, al subsòl de la casa dels Canonges, per enllestir-los (Fotos 12 i 13).

Es van continuar les tasques de condicionament de l'espai interior per efectuar la canalització tot rebaixant d'entre 0,10/0,20 m. la capa superficial (U.E. 106), localitzada a partir de -0,85 m. respecte la cota del nivell d'ús actual de la via pública, constituïda per un sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani (Foto 14). Sota la U.E. 106 van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 107 (Fotos 14 i 15) a una cota molt superficial i només mig soterrat. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la zona de canalització dels tubs elèctrics, la part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i -0,29 m. de fondària (Foto 16). Està bastida amb pedres de talla petita i mitjana (hi podem veure un fragment de marbre (Foto 17) i un altre de ceràmica (Foto 18)) lligades amb morter de calç blanc molt endurit (Fig. 6 i 7). A aquestes restes no se'ls ha pogut donar cap interpretació ja que no disposem de cap dada que ens ajudi a relacionar-les amb un context concret ni de material que ens permeti situar-les cronològicament (la ceràmica trobada directament al mur no ha pogut ser determinada ja que no s'hi va tenir accés directe per estar-hi incrustada).

➤ PLAÇA SANT JAUME

Per a poder canalitzar els tubs amb les línies elèctriques des del carrer del Bisbe i realitzar les pertinents connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume i una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume.

La rasa 2 (Fig. 6) comprenia el tram situat entre la cala 2 i la cantonada que forma la Plaça de Sant Jaume amb el carrer Paradís (Fotos 19 i 20). Mesurava 8 m. de llargada, de 0,35 a 0,70 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. Va lliurar una estratigrafia (Fig. 8) que comporta de dalt a baix: U.E. 100 i U.E. 101; un nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús (U.E. 108); i per últim la U.E. 103 amb un gruix de 0,40 m. Aquesta rasa va resultar estèril des d'un punt de vista arqueològic.

La rasa 3 (Fig. 6) es va efectuar partint del final de la rasa 2, fent-la discórrer paral·lela a les façanes est de la Plaça de Sant Jaume i anant a morir a la intersecció amb el carrer de Jaume I (Fotos 21 i 22) on s'havien de connectar els cables a la ET ubicada en aquest lloc. Tenia una llargada de 21,50 m., una amplada de 0,90 m. i una fondària de 0,80 m. Presentava una seqüència estratigràfica (Fig. 9) idèntica a la de la rasa 2 pel que fa a la U.E. 100 i U.E. 101; sota aquesta última es va localitzar un nivell de sorres (U.E. 109) molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., possiblement relacionat amb la pavimentació de la plaça.

La rasa 2 es va també perllongar en direcció oest, seguint la trajectòria que marca la intersecció entre el carrer del Bisbe i la plaça de Sant Jaume (Fig. 6), amb el propòsit d'encaminar els tubs elèctrics cap a la ET situada en aquest punt. A aquest tram li hem dit rasa 4, mesurava 1'80 m. de llargada, 0'80 m. d'amplada i 1,00 m. de fondària. L'estratigrafia documentada (Fig. 10) deixava veure de dalt a baix: U.E. 100; U.E. 101; U.E. 103 relacionada amb els diferents serveis amb un gruix màxim de 0,60 m. (Fotos 23 i 24). No va lliurar cap mena de restes arqueològiques.

➤ CARRER DE LA PIETAT

La rasa oberta al carrer de la Pietat, rasa 5, estava destinada a permetre la canalització dels tubs des del carrer del Bisbe fins a la façana sud de la catedral on es trobava la ET escollida per a realitzar la connexió dels cables elèctrics (Fig. 6; Foto 25). Mesurava 8,50 m. de llargada i 0,80 m. d'amplada, la seva profunditat inicialment i prevista era d' 1,25 m. (Foto 26), però es va haver de variar quan van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 110 (Fotos 27 i 28), que van aparèixer a una cota molt superficial, a 0,43 m. sota la cota actual del nivell del sòl. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la rasa, la part visible té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastida amb pedres de talla mitjana lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen el límit inferior ni el límit oest ja que estava tallat per una línia de telefonia (Fig. 11 i 12). No hem pogut arribar a cap conclusió a l'hora d'interpretar aquestes restes ja que no hem localitzat material arqueològic associat, ni disposem de dades que ens ajudi a situar-les en un context espacial, històric i cronològic.

Aquesta rasa repeteix l'estratigrafia més reiterada en les anteriors: capes superiors, U.E. 100 i U.E. 101; i inferior, U.E. 103 amb un gruix que varia entre 0,10 m. i 0,85 m.; excepció feta d'una franja d'uns 0,80 m. en sentit longitudinal de la rasa i contigua al mur en el seu costat nord, U.E. 111, que presenta un sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, i que té un gruix d'uns 0,45 m.

8. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció arqueològica, realitzada a la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8 de Barcelona, estava destinada a descobrir i documentar les possibles restes arqueològiques conservades durant les obres que hi tenia previst efectuar l'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA. Aquestes obres comprenien efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics, des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat.

Els resultats d'aquesta intervenció arqueològica han estat la descoberta de les restes de dos murs, U.E. 107 situat al subsòl de la casa dels Canonges, i U.E. 110 al carrer de la Pietat.

La primera d'aquestes estructures, U.E. 107, està bastida amb pedres de talla petita i mitjana i algun fragment de marbre i ceràmica, lligat amb morter de calç blanc molt endurit. La part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i 0,29 m. de fondària. No coneixem els seus límits ja que només es va poder documentar la zona oberta en funció de les obres de canalització dels cables elèctrics.

Del segon mur, U.E. 110, la part observable té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen els límits inferior i oest ja que estava tallat per una línia de telefonia.

Al moment de la descoberta, en ambdós cassos, es va procedir a la seva excavació acurada i científica, es van documentar les restes i posteriorment es van protegir amb geotèxtil i sauló per tal de poder continuar les obres (Fotos 29 i 30).

Tant per una estructura com per l'altra, la inexistència de material i de nivells arqueològics associats no ha fet possible atorgar una datació a les restes trobades. A

més, el fet de tractar-se d'una localització parcial d'estructures aïllades i el no disposar d'informació a les fonts documentals no ens ha negat la possibilitat de deduir en quin conjunt històric s'han d'inscriure aquestes restes.

En quan a l'estratigrafia s'han pogut documentar dos nivells que contenen material arqueològic: U.E. 102 i U.E. 105, tots dos localitzats al carrer del Bisbe.

El primer, un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló, ha estat interpretat com a un nivell remogut per la instal·lació dels diferents serveis. Ha proporcionat escàs material arqueològic de diferents èpoques (des de època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.

El segon, l'U.E. 105, és un estrat arqueològic *in situ*. Es tracta d'un paquet compost de sediment argilós, compacte, de color gris amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi que pertany a època romana, concretament al segle IV d.C. segons se'n desprèn de l'estudi del material arqueològic.

9. BIBLIOGRAFIA

ALMERICH, L. - 1949: *Història dels carrers de la Barcelona vella*.

BATLLE, C.- 1988: "L'expansió Baixmedieval. Segles XIII-XV". *Història de Catalunya, vol. III*. Barcelona.

CARANDINI, A. 1997, *Historia de la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona.

CIRICI, A. - 1985: *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DDAA. - 1991: "Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat", *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona.

DDAA. - 1992: *La ciutat consolidada (segles XIV-XV)*. *Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

DDAA. - 1999: *Ciutat vella i l'Eixample. Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Calalana Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. - 1972: *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

FABRE, J., HUERTAS, J. - 1977: *L'Eixample i la Barcelona Vella. Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.

FLORENSA, A – 1959: *La antigua casa de la Ciudad*. Barcelona

HARRIS, E.C. - 1979: *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial crítica. Barcelona.

HERNÁNDEZ, X.; GERONÉS, A.; SANTACANA, J. - 1998: *El Parlament de Catalunya*. Barcelona.

SALES, N. - 1988: "Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII". *Història de Catalunya, vol. IV*. Barcelona.

SALRACH, J.M. - 1988: "El procés de feudalització. Segles III-XII". *Història de Catalunya, vol. II*. Barcelona.

VILA, J.M. - 1998: *Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la Plaça Sant Miquel de Barcelona*. Inèdit

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 100	
Sector: Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase: III	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de llambordes de 0,10-0,20 m. de gruix bastit sobre una capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix.		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	101	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 101		
Sector Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase: III	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix que serveix de preparació per a la instal·lació de l'U.E. 100			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102, 103, 108, 109	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 102		
Sector: Cala 1-Rasa 1	Fase: III	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra			
DESCRIPCIÓ :	Paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m. Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	104	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 103	
Sector:	Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló relacionat amb la instal·lació del diferents serveis. No va proporcionar material arqueològic.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	105, 110, 111	Es cobert per	101, 108
	Talla a	105, 110	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 104	
Sector:	Rasa 1	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, pures, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram, d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 105	
Sector:	Rasa 1	Fase:	I	
		Cronologia:	ss. II-III d.C.	
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra			
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi de 0,60 m. de gruix.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	103
	Talla a		Tallat per	103
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 106	
Sector:	Casa Canonges	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Capa superficial			
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani, completament estèril, de 0,10-0,20 m. d'gruix			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	107	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 107	
Sector:	Casa Canonges	Fase:		
		Cronologia:		
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla petita i mitjana, amb algun fragment de marbre i ceràmica, lligades amb morter de calç blanc molt endurit			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	106
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 108	
Sector:	Rasa 2	Fase:	III	
		Cronologia:	s. XX	
DEFINICIÓ :	Enderroc modern			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús. Va resultar estèril			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 109		
Sector:	Rasa 3	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sorres molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., relacionat amb la pavimentació de la plaça				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	101	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 110		
Sector:	Rasa 5	Fase:	II	Cronologia:	?
DEFINICIÓ :	Estructura				
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per	103	
	Es recolza a		Se li recolza	111	
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 111		
Sector:	Rasa 5	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'enderroc				
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, té un gruix d'uns 0,45 m.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a	110	Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

11. INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

UE	AREA	SECTOR	ÀMBIT	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX	MAGATZEM	ZONA FRANCA
102				1	PE	14002	FOG		TO	AO		VI				estalvis					Z.F.
102				1	VO	14002	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	14003	MOR		TO	AO		VI									Z.F.
102				1	NA	14003	POA		TO	AO	VI										Z.F.
102				1	VO	14003	PAT		TO	AO	VI	VI									Z.F.
102				1	SF	14005	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				3	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				2	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 10A	TO	AO			VE								Z.F.
102				4	AN	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	NA	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	SF	13301	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				2	SF	13310	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	PI	13312	KEAY	KEAY 62	TO	AO			EN								Z.F.
102				1	SF	13312	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				8	VO	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
102				1		60051															Z.F.
102				24	SF	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
105				29	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				3	VO	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	PE	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	NA	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				9	SF	13258	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	OST	OSTIA I 262	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA II 332	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA I 261	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA III 267	TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	LAMB	Lamboglia 9c	TO	AO											Z.F.
105				1	SF	13106	FIN		TO	AO			VE								Z.F.
105				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 52	TO	AO			VE	60/100 Dc	Lattara 6, p. 171						Z.F.
105				1	VO	13111	H	Hayes 17	TO	AO			VE	150/250 Dc	Lattara 6, p. 172						Z.F.
105				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	SF	13313	FIN														Z.F.
105				1	VO	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				11	SF	13312	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13312	KEAY	KEAY XXV	TO	AO					300/400 dC						Z.F.
105				2	SF	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				1	VO	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				7	SF	13254	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				2	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				1	SF	13262	FIN		TO	AO											Z.F.
105				24		60051															Z.F.

12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

▪ FOTOGRAFIA

Foto 1.- Vista de detall del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 2.- Vista general del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 3.- Vista general de la cala 2.

Foto 4.- Vista general del primer tram de la rasa 1.

Foto 5.- Vista general del segon tram de la rasa 1.

Foto 6.- Vista de detall del segon tram de la rasa 1 amb l'UE 104.

Foto 7.- Vista general del tercer tram de la rasa 1.

Foto 8.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 9.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 10.- Nivell romà (UE 105) senyalat amb una fletxa.

Foto 11.- Foto de detall de l'UE 105.

Foto 12.- Detall de l'obertura preexistent al mur de fonamentació de la casa dels Canonges.

Foto 13.- Canalització dels tubs cap a l'interior de la casa del Canonges.

Foto 14.- Nivell UE 106 al fons i estructura UE 107 en primer plànol.

Foto 15.- Vista general en planta de l'estructura UE 107.

Foto 16.- Vista de detall de l'alçat de l'estructura UE 107.

Foto 17.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de marbre.

Foto 18.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de ceràmica.

Foto 19.- Vista general de la situació de la rasa 2.

Foto 20.- Vista general de la rasa 2.

Foto 21.- Vista general de la rasa 3.

Foto 22.- Vista general de la rasa 2 amb la col·locació dels tubs.

Foto 23.- Vista de detall de la rasa 4.

Foto 24.- Vista general de la rasa 4.

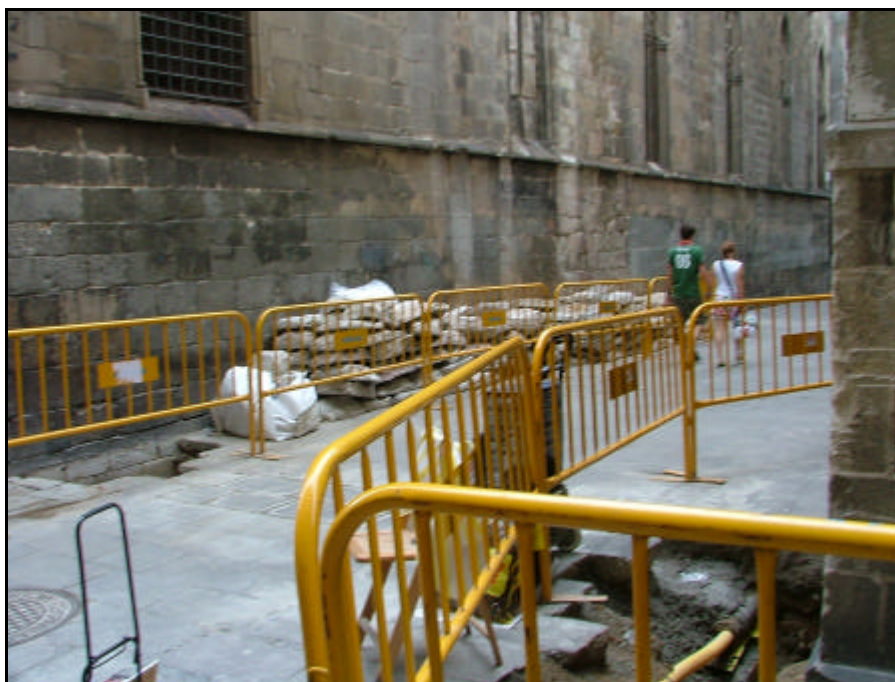

Foto 25.- Vista general de la situació de la rasa 5.

Foto 26.- Mur de fonamentació de la catedral. Obertura preexistent per accedir a l'ET.

Foto 27.- Vista general de la planta de l'estructura UE 107 dina la rasa 5.

Foto 28.- Vista de detall de la planta de l'estructura UE 107.

Foto 29.- Estructura UE 107 protegida amb geotèxtil.

Foto 30.- Estructura UE 110 protegida amb geotèxtil i sauló.

■ PLANIMETRIES

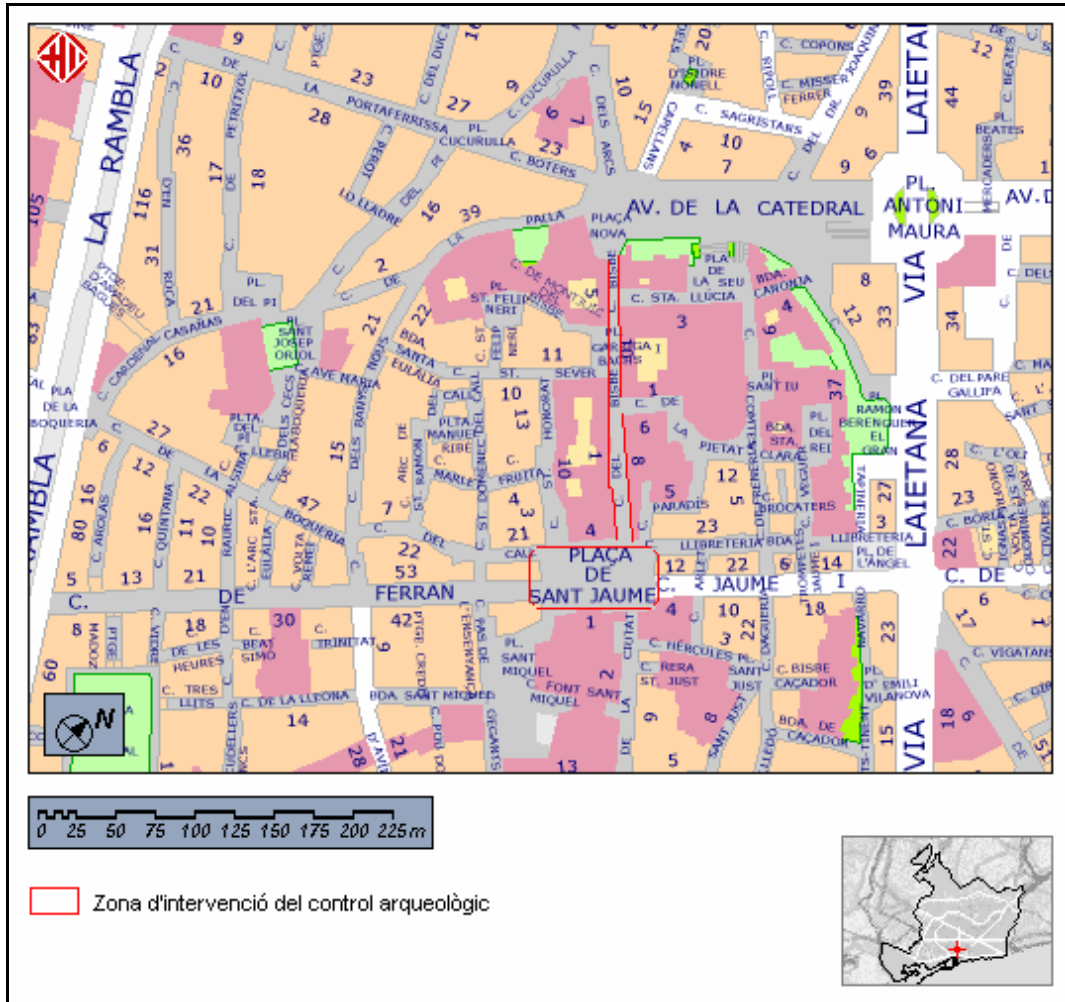

Fig. 1.- Plànol de la zona de Barcelona on s'ha efectuat el control arqueològic.

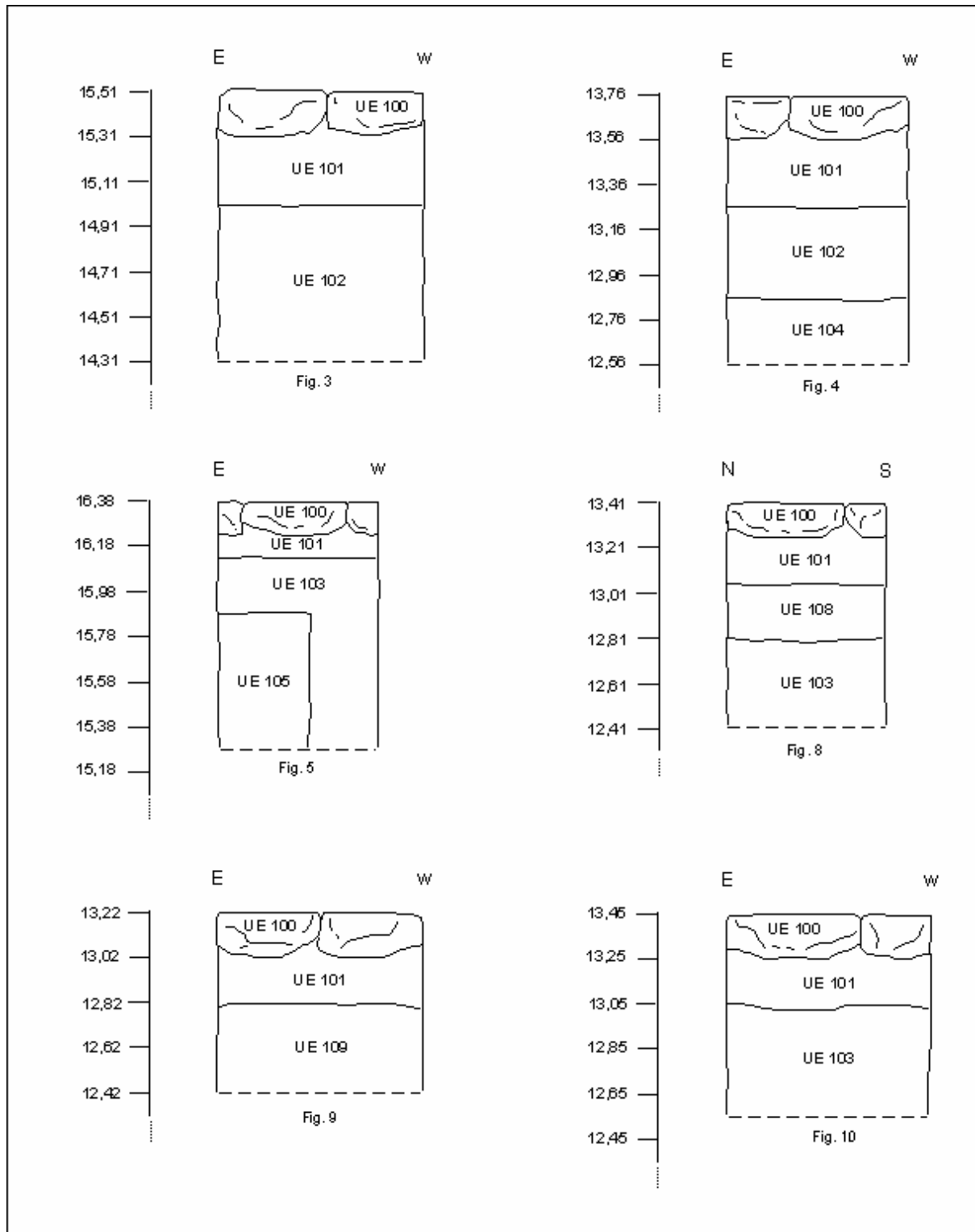

Fig. 3.- Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Nord. **Fig. 4.-** Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Sud. **Fig. 5.-** Secció Est-Oest de la rasa 1 i UE 105 (nivell romà). **Fig. 8.-** Secció Nord-Sud de la rasa 2. **Fig. 9.-** Secció Est-Oest de la rasa 3. **Fig. 10.-** Secció Est-Oest de la rasa 4.

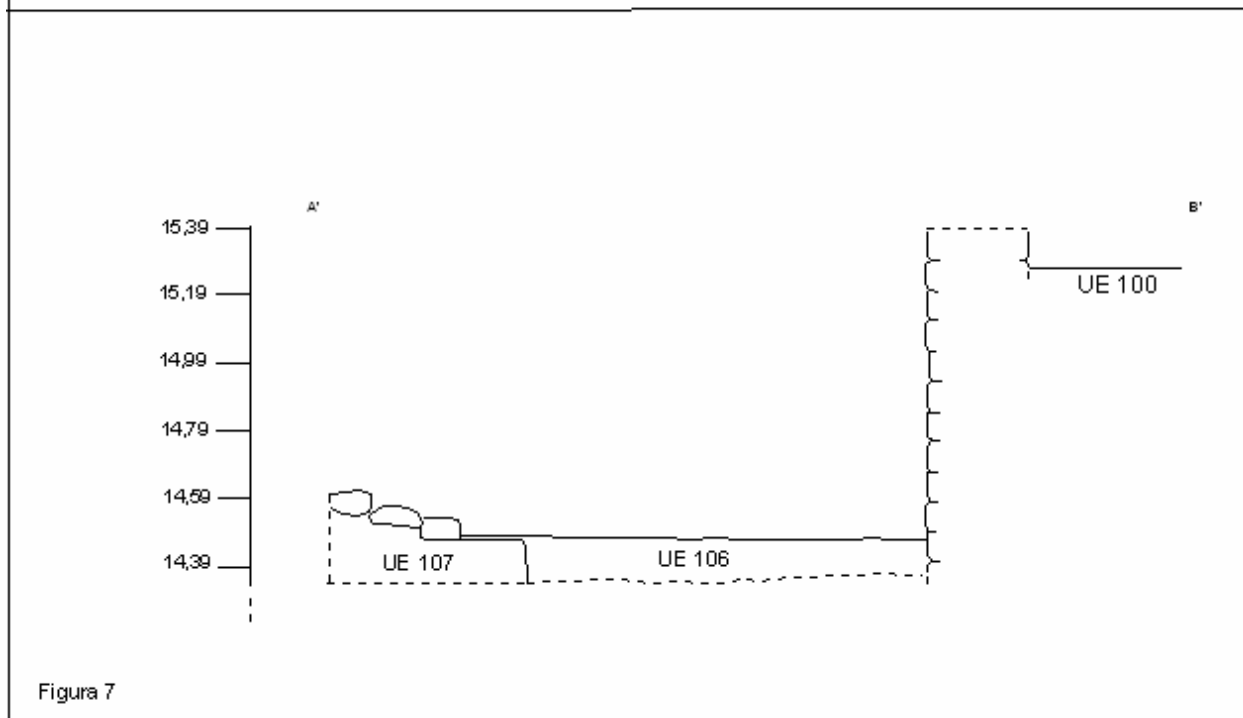
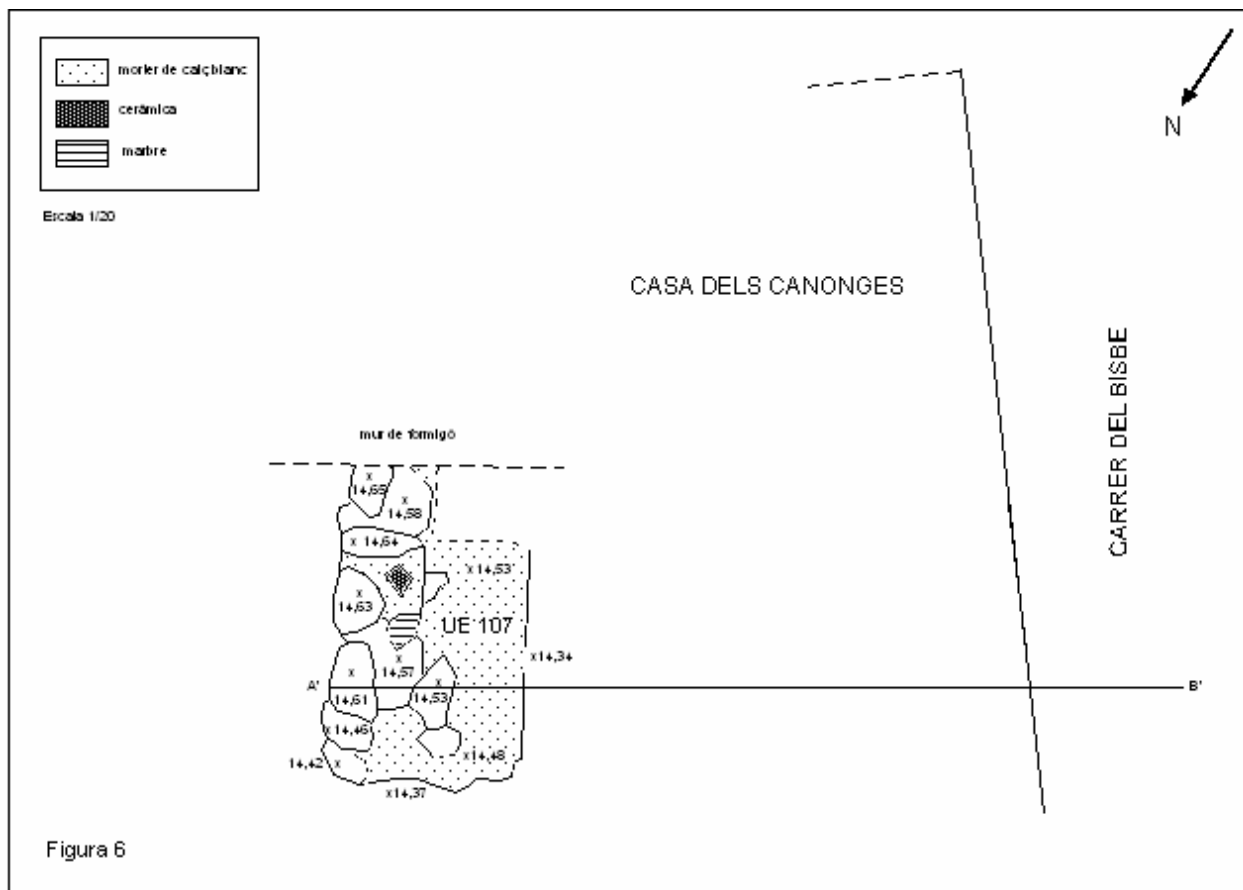

Fig. 6.- Planta i situació del mur UE 107. **Fig. 7.-** Secció A'-B' del mur UE 107.

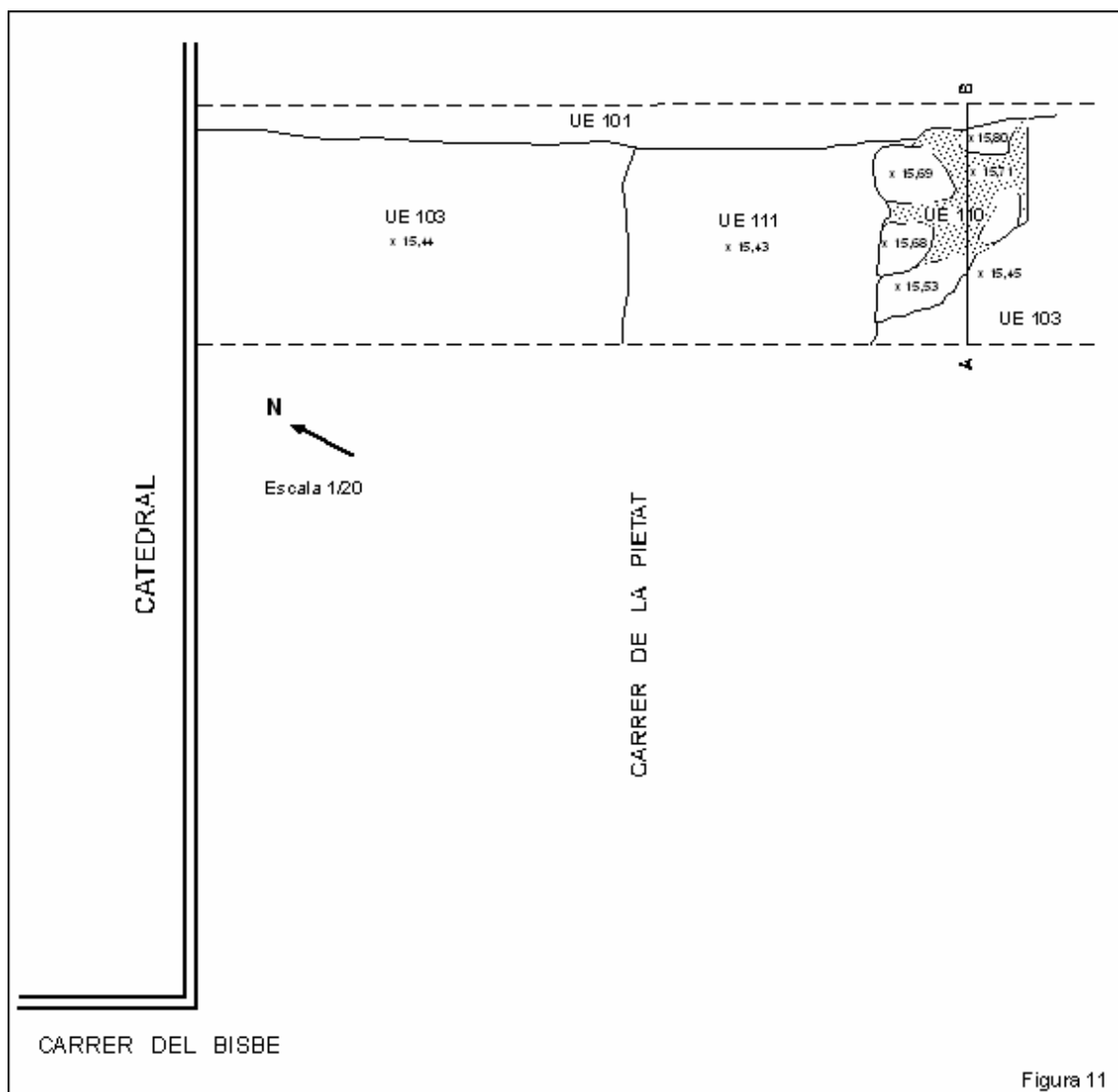

Figura 11

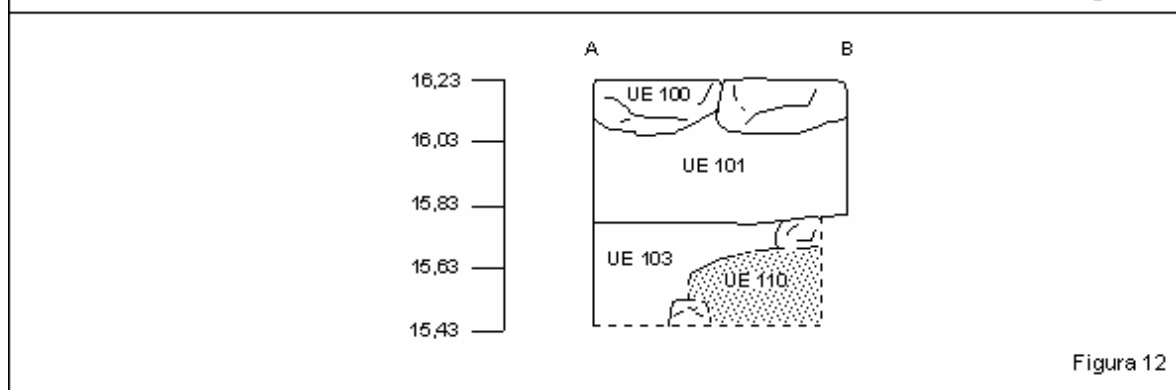

Figura 12

Fig. 11.- Planta i situació del mur UE 110. **Fig. 12.-** Secció A-B del mur UE 110.

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA (CONTROL ARQUEOLÒGIC) EFECTUADA A
LA PLAÇA SANT JAUME, 5-6 I CARRER DEL BISBE, 2-10
(BARCELONA, BARCELONÈS).

Codi MHCB: 145/04

Data de la Intervenció: 26 de juliol a 20 d'agost de 2004.

23 d'agost-23 de setembre 2004.

Montserrat RÍO CARRA

Febrer de 2007

INDEX

1. FITXA TÈCNICA.....	3
2. INTRODUCCIÓ.....	4
3. ENTORN GEOGRÀFIC.....	5
4. CONTEXT HISTÒRIC.....	6
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....	9
6. METODOLOGIA.....	12
7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.....	13
8. CONCLUSIONS.....	19
9. BIBLIOGRAFIA.....	21
10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.....	22
11. INVENTARI DEL MATERIAL.....	26
12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.....	28
12.1. Documentació fotogràfica.....	28
12.2. Documentació planimètrica.....	43

1.FITXA TÈCNICA

NOM DEL JACIMENT	Plaça Sant Jaume, 5-6; Carrer del Bisbe, 2-10.
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431238 Y: 4581835 Z: 13,22- 16,25 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	26 de juliol – 20 d'agost de 2004 23 d'agost – 23 de setembre de 2004
PROMOTOR	FECSA - ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Montserrat Río Carra

2. INTRODUCCIÓ

Aquesta intervenció arqueològica, efectuada entre els dies 26 de juliol i 20 d'agost i 23 d'agost i 23 de setembre de 2004, ha estat portada a terme des de la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8, situats a Ciutat Vella de Barcelona (Fig. 1). L'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA, hi tenia previst efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat. La intervenció arqueològica derivada d'aquestes obres i destinada a descobrir i documentar les possibles restes conservades ha estat encarregada a l'empresa d'arqueologia ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Montserrat Río Carra i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'àmbit intervingut forma part d'un sector de gran valor històric i arqueològic. Està situat en ple centre de la ciutat romana, en la zona del *forum* i molt a prop del temple; al carrer Sant Honorat han aparegut restes d'una *domus* romana. Es podrien localitzar estructures medievals associades al call jueu i a la plaça Sant Jaume restes de l'antiga rectoria de Sant Jaume i de la casa del Veguer. El cementiri de l'església està situat davant la façana del Palau de la Generalitat.

3. ENTORN GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Calalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa calalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suava anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

4. CONTEXT HISTÒRIC

Barcelona va ser fundada al voltant del *Mons Taber* (petita elevació prop de la mar, de fàcil defensa i amb una excel·lent vista sobre el pla) entre els anys 15 i 10 aC., com a conseqüència de les reformes territorials i administratives ordenades per August. El seu nom complert era *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

Les muralles envoltaven una superfície d'unes deu hectàrees i tenien una forma octogonal no regular que s'adaptava al relleu del turó. Va tenir dos recintes emmurallats, el primer datat del moment de la fundació de la ciutat; i el segon, de finals del segle III i/o principis del segle IV segons els diversos autors, adossat a la cara externa de l'anterior i reforçat amb setanta-sis torres de defensa, de les quals deu no eren quadrades i estaven situades als angles i a les portes.

El *decumanus maximus* s'iniciava a la porta situada a la plaça Nova (defensada per dues torres circulars), continuava pel carrer del Bisbe fins la plaça Sant Jaume i pel carrer de la Ciutat fins al carrer Regomir on estava situada la porta decumana de mar. El *cardo maximus* discorria pel carrer Llibreteria, plaça Sant Jaume i carrer del Call, comunicant els carrers Banys Nous i Via Laietana on es trobaven les altres dos portes.

El *forum*, en el cas de Barcelona, no estaria situat al centre geogràfic de la superfície emmurallada, sinó desplaçat cap al nord. Actualment, la forma i situació del *forum* i de totes les construccions que el formarien, no es coneix realment. Sabem que estava presidit per un o més temples com ho demostren l'existència de les restes d'un d'ells dedicat a l'emperador August i situat al punt més alt del *Mons Taber*, al carrer Paradís nº 10. D'aquest es conserven, a la seva posició original, tres columnes amb els seus respectius capitells, part de l'arquitravat i part del *podium*, d'aquí se'n ha deduït que era un temple hexàstil i perípter, de trenta-cinc metres de llarg i disset i mig d'ample. El 1956 va ser remodelada la plaça del Rei i la columna romana que era al centre va ser traslladada al carrer Paradís i col·locada a continuació de les anteriors.

La ciutat, des de l'època tardoromana i fins a l'època alt medieval es va mantenir tancada dins el recinte emmurallat dels ss.III-IV d.C.

Durant els segles XII al XIV es reactiva l'activitat comercial i artesana i es produeix un creixement urbà que tindrà el seu punt àlgid en els segles XV i XVI. L'església de Sant Miquel, enderrocada en part l'any 1145, és reconstruïda en aquest moment pel compte Ramon Berenguer. Altres edificis són construïts o restaurats durant aquests segles, és el cas del Palau Reial Major o del Palau del Lloctinent. La Catedral de Santa Eulàlia i el Palau del Bisbe, juntament amb les Casa dels Canonges, la Casa de l'Ardiaca i la Pia Almoina, formen un segon grup d'edificacions vinculades, en aquest cas, al centre episcopal.

El Palau de la Generalitat i la Casa de la Ciutat, que emmarquen la Plaça de Sant Jaume, condensen des del segle XIV la història de la ciutat i la història dels canvis polítics del país català a partir del 1370. La Plaça de Sant Jaume actual, on coincideixen els antics eixos de la ciutat romana, és fruit d'una urbanització efectuada entorn del 1823 per donar sortida a la plaça a la Casa de la Ciutat, enderrocant-se l'església de Sant Jaume, la Casa de la Batllia i l'església de Sant Miquel.

A la Plaça de Sant Miquel, l'urbanisme portat a terme en el segle XVIII amb la construcció d'edificis d'habitatges amb grans soterranis es va veure afectat l'any 1958 per la construcció del nou edifici d'oficines i serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona.

Envolten aquest nucli central de Barcelona tres barris històrics: els de Sant Just i el de Palau al SE i S de l'antiga ciutat romana i el barri del Call al sector W.

El barri de Sant Just comprèn un entramat de vells carrerons que té com a centre l'església i placeta de Sant Just.

El Barri del Palau rep el seu nom del Palau Reial Menor o Palau de la Reina situat entre els carrers d'Ataülf i dels Templers, i s'estén a partir de la Plaça de Sant Miquel, feta sobre les antigues termes romanes i del palau enderrocant el 1847 per

ordre de la Comtessa de Sobradíel. Al carrer Avinyó i sectors propers hi ha notables edificis residencials de començaments del segle XIX ja que fou un sector preferit de l'alta societat de Barcelona d'aquell temps. Entre els molts edificis que es podrien destacar sobresurt el Palau Centelles o del Duc de Solferino a la Baixada de Sant Miquel.

El Barri del Call porta el nom que rebia el barri jueu, destruït el 1391, que tingué el seu moment d'esplendor, tant cultural com econòmic, entre els segles XI i XIV.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

En aquesta zona de la ciutat romana es coneixia únicament l'existència d'un mosaic que va ser localitzat al enderrocar l'antiga església de Sant Miquel el segle passat. Aquest mosaic, fet amb tesselles blanques i negres, representava motius marins i es va interpretar com a part d'un important conjunt termal, fet que va corroborar més tard l'excavació de la part central de la plaça de Sant Miquel.

De l'entorn immediat de la plaça Sant Miquel provenen els mosaics de les "curses del circ" de les "tres gràcies" pertanyents a les *domus* que configuraven les *insulae* properes al tram sud de la muralla. El seu descobriment va ser conseqüència de l'amplia reforma urbana que va patir aquest sector de la ciutat al segle XIX entre el Palau Reial Menor i el Convent de l'Ensenyança.

Entre els anys 1960-1961 l'excavació del solar que va constituir l'actual plaça Sant Miquel, com a pas previ a l'edificació del nou edifici destinat a dependències de l'Ajuntament, va córrer a càrrec del Sr. Serra Ràfols. Es van poder identificar dues *domus* separades per un carreró.

En les campanyes dels anys 1968-1975 es van identificar les restes d'un conjunt termal, del qual ja es tenia notícia des del segle XIX, que ocupava la meitat NW de la plaça de Sant Miquel. Es tracta de sales de les termes que corresponien al *caldarium* i al *frigidarium* d'aquests banys públics, relacionades amb l'edifici públic erigit pels *Minicii Natalis* esmentat en una placa de marbre. També va ser descobert un *cardo minor*, que coincideix amb l'actual Baixada de Sant Miquel i Font de Sant Miquel, que separa les termes d'una casa romana, parcialment destruïda en aixecar edifici de l'Ajuntament l'any 1960.

L'any 1989, a uns 4 metres de profunditat, es va arribar al nivell d'ocupació romana. A aquesta cota van ser descobertes les restes d'una de les *domus*.

Entre els anys 1954 i 1962, com a conseqüència de la construcció d'un soterrani, les excavacions a la cantonada de l'avinguda de la Catedral amb Via Laietana permeten la documentació dels fonaments de l'església de Santa Marta i algunes restes romanes. A prop d'aquest solar apareixen restes d'una vil·la romana del segle II i alguns enterraments del segle IV.

El 1967, al carrer dels Arcs núm. 1, es localitzen les pilastres que sostenien els arcs de l'aqüeducte romà, així com la torre distribuïdora d'aigües del S.XIV. Al 1988, al núm. 5 d'aquest mateix carrer, es va trobar una àrea de necròpolis romana amb les restes de la fonamentació d'un monument funerari o mausoleu. Al carrer Duran i Bas es va localitzar part de l'aqüeducte romà l'any 1988.

L'any 1992, a l'Avinguda de la Catedral, l'equip de direcció format per Mónica Blasco, Carme Miró i Carolina Rovira va teure a la llum una important sèrie de restes que agafen un ampli ventall cronològic format per estructures dels segles XX-XIX, modernes, medievals i fins a època romana.

Per últim, les campanyes d'excavació portades a terme d'una banda al carrer Sant Honorat, 3 (els anys 2001-2002 i 2004, sota la direcció de Francesc Florensa) i d'altra al carrer Avinyó, 15 (al 2003-2004, sota la direcció d'Adriana Vilardell), han lliurat dos conjunts arqueològics d'inestimable valor.

Pel que fa al jaciment del C/ Sant Honorat, 3, cal destacar els estrats i estructures relacionades amb un edifici de magatzem de grans dimensions, situat en ple Call jueu, del que tenim els seus orígens probablement en el segle XII. L'altra fase important del jaciment és la troballa de part d'una *domus* romana i un seguit de *tabernae* que tenen el seu origen en el segle IV dC. La *domus* perd la seva funció com a tal a finals del segle VI, mentre que les tabernes i algunes estructures que es construeixen sobre la *domus* semblen arribar fins el segle VIII. Les restes de la *domus* localitzades corresponen al peristil i a un seguit d'habitacions. El corredor que envolta el peristil i dues de les *cubicula* estan pavimentades amb mosaics policroms. Es varen localitzar molt poques restes anteriors a la *domus*, entre elles cal destacar

un pou amb dos moments d'amortització, el primer de finals del segle I i principis del II dC i una segona en el segle III dC. Només es varen poder constatar dos murs relacionats en el moment fundacional de la ciutat de *Barcino*.

Al jaciment del C/ Avinyó, 15 es va documentar un tram de la muralla romana del s.IV, així com part de la fonamentació d'una de les seves torres. I també part d'una *domus*, que conservava una paret de tapia amb restes de pintures (decoracions florals i figures humanes) i també dos paviments força, ben conservats, un d'*opus signinum* i un altre d'*opus sectile*.

6. METODOLOGIA

Arran de les obres que es volien dur a terme a la plaça Sant Jaume, 5-6 i al carrer del Bisbe, 2-10 i tenint en compte que, com s'ha resumit anteriorment, aquesta zona presenta una gran importància des d'un punt de vista arqueològic i històric, es va creure necessari fer un control preventiu per tal de localitzar i documentar les possibles restes arqueològiques que s'hi hagin conservat.

Abans de començar les obres sobre el terreny i per tal d'aconseguir els objectius descrits anteriorment es necessitava una metodologia que hi fos adequada. Es va escollir una metodologia sistemàtica basada en el mètode de registre ideat per E.C. Harris i A. Carandini (Harris, 1979; Carandini 1997). Es tracta de registrar els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns dels altres. Cada U.E. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode es completa amb el material gràfic que està compost per les plantes i les seccions. Finalment inclou el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats i les restes documentades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació manual de les rases o mecànica, amb una bobcat, quan va ser possible, amb l'excavació científica adreçada al descobriment de les possibles restes conservades.

7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Per tal d'assolir els objectius del projecte plantejat per FECSA-ENDESA, l'empresa ESPELSA va obrir al carrer del Bisbe dos cales i una rasa amb la intenció de realitzar la canalització i estesa de cables elèctrics des de les ET situades al carrer de la Pietat i a la Plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges. Per a poder realitzar les connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume, una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume i al carrer de la Pietat una cinquena en forma de 'L'. Per a les tasques de desenterrament es va escollir un procediment manual, treballant amb pic i pala però utilitzant una màquina excavadora del tipus bobcat sempre que va ser possible i un compressor hidràulic per a trencar les concentracions de ciment relacionades amb la pavimentació i els diferents serveis.

➤ CARRER DEL BISBE

Al carrer del Bisbe es va començar per obrir dues cales amb l'objectiu d'avaluar si era factible procedir a la canalització dels cables elèctrics per la zona destinada a aquest propòsit.

L'emplaçament de la primera de les cales es va fer coincidir amb l'extrem sud de la façana de la Casa dels Canonges, mesurava 1,35 m. de llargada i 0,84 m. d'amplada amb una fondària de -1,20/-1,30 m. Va proporcionar una seqüència estratigràfica que comporta de dalt a baix: nivell de sòl actual compost de llambordes d'un gruix d'uns 0,10/0,20 m. (U.E. 100); una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,40 m. de gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes (U.E. 101); un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m (U.E. 102). Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques (des d'època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern. Cal destacar la presència d'un gran carreu (de 0,65x0,15x0,44, la part visible) situat a una profunditat de -0,53 m. respecte la cota del nivell d'ús actual; es troba integrat dins l'estructura de la sabata de fonamentació de l'edifici i podria tractar-se d'un element reutilitzat, però sense més dades de moment, en desconeixem la seva utilitat (Fotos 1 i 2).

La segona cala, situada a l'extrem sud del carrer del Bisbe, arribava fins a la intersecció amb la Plaça Sant Jaume. Mesurava 2,50 m. de llargada, 0,80 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. L'estratigrafia presenta una seqüència idèntica a la primera cala en quan a les U.E. 100 i U.E. 101 que en aquest cas cobreixen una espessa capa estèril de fins a 0,60 m. de sauló (U.E. 103) relacionada amb els diferents serveis (Foto 3).

Un cop enllestides les cales es va procedir a l'obertura de la rasa 1, en un primer moment el tram comprès entre les dues cales i posteriorment el tram que

aniria des de la primera cala fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat (Fig. 2). En la seva totalitat, aquesta rasa mesurava 84 m. de llargada, de 0,70 a 0,90 m. d'amplada i entre -0,50 i -1,20 m. de fondària depenent dels diferents serveis trobats.

L'estratigrafia és idèntica a la ja especificada per a la cala 1, per la part que coincideix amb la pràctica totalitat de la façana del carrer del Bisbe, 4, Antiga Cereria Lluís Codina (Fig. 3; Foto 4). El fragment de rasa que comprèn els últims 0,40 m. de l'extrem sud de la façana del carrer del Bisbe, 4 fins als primers 0,30 m. de l'extrem nord de la façana del número 2 presentava una seqüència estratigràfica que coincideix amb les anteriors, pel que fa a la U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 102, encara que aquí aquest últim estrat anava decreixent, des d'un gruix de 0,65 m. fins als 0,30 m. i cobria un nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, netes, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram (U.E. 104), d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m. (Fig. 4; Fotos 5 i 6). La fondària de la part de rasa paral·lela a la façana del carrer del Bisbe, 2 va anar minvant des de -1,20 m. fins a -1,00 m. i va lliurar la mateixa estratigrafia que la cala 2, U.E. 100, U.E. 101 i U.E. 103 (aquí entre 0,60 i 0,80 m. de gruix) (Foto 7).

Idèntica seqüència estratigràfica es va detectar a la rasa 1 (Fotos 8 i 9) en el seu pas entre la cala 1 i la cantonada que forma el carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat: U.E. 100 i U.E. 101 i U.E. 103 amb un gruix que fluctua entre els 0,20 m. i 0,80 m. (la profunditat de la rasa en aquest tram anava variant des de -0,50 m. a -1,10 m.) si no fos perquè es va poder documentar un nivell arqueològic *in situ* (U.E. 105).

Es tracta d'un paquet compost d'un sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi (Fotos 10 i 11). Es va localitzar, en direcció a la cantonada Bisbe/Pietat, a 16,29 m. de l'extrem sud de la façana de la casa dels Canonges i es perllongava fins als 17,09 m. d'aquest mateix punt. La part afectada per l'obra ocupa una extensió molt reduïda en planta (0,80 m. x 0,40 m.) ja que està tallada per diferents serveis; va aparèixer a -0,50 m. respecte la cota del nivell d'ús actual i es va poder excavar

fins als -1,10 m. (Fig. 5). De l'estudi del material arqueològic se'n desprèn que aquest estrat pertany a època romana, concretament al segle IV d.C.

Per tal de poder canalitzar els cables elèctrics cap al interior de la casa dels Canonges es va escollir un emplaçament a la sabata de fonamentació on hi havia una obertura preexistent (segurament relacionada amb algun servei ara en desús), pel que la façana no va quedar afectada per les obres. Estava situat a 1,85 m. de l'extrem sud d'aquesta façana i es perllongava fins a 2,65 m. del mateix punt, aquí es va rebaixar la rasa a -0,95 m. respecte la cota del nivell d'ús actual. L'espai deixat per aquesta obertura, sota la sabata de fonamentació, i que es presentava reblert per l'U.E. 102., es va començar buidant des de la via pública, però davant la impossibilitat de prosseguir els treballs des de l'exterior (l'amplada era de 0,50 m.) es va fer necessari passar al interior, al subsòl de la casa dels Canonges, per enllestir-los (Fotos 12 i 13).

Es van continuar les tasques de condicionament de l'espai interior per efectuar la canalització tot rebaixant d'entre 0,10/0,20 m. la capa superficial (U.E. 106), localitzada a partir de -0,85 m. respecte la cota del nivell d'ús actual de la via pública, constituïda per un sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani (Foto 14). Sota la U.E. 106 van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 107 (Fotos 14 i 15) a una cota molt superficial i només mig soterrat. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la zona de canalització dels tubs elèctrics, la part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i -0,29 m. de fondària (Foto 16). Està bastida amb pedres de talla petita i mitjana (hi podem veure un fragment de marbre (Foto 17) i un altre de ceràmica (Foto 18)) lligades amb morter de calç blanc molt endurit (Fig. 6 i 7). A aquestes restes no se'ls ha pogut donar cap interpretació ja que no disposem de cap dada que ens ajudi a relacionar-les amb un context concret ni de material que ens permeti situar-les cronològicament (la ceràmica trobada directament al mur no ha pogut ser determinada ja que no s'hi va tenir accés directe per estar-hi incrustada).

➤ PLAÇA SANT JAUME

Per a poder canalitzar els tubs amb les línies elèctriques des del carrer del Bisbe i realitzar les pertinents connexions es van obrir dues rases més a la Plaça Sant Jaume i una altra al carrer del Bisbe/Plaça Sant Jaume.

La rasa 2 (Fig. 6) comprenia el tram situat entre la cala 2 i la cantonada que forma la Plaça de Sant Jaume amb el carrer Paradís (Fotos 19 i 20). Mesurava 8 m. de llargada, de 0,35 a 0,70 m. d'amplada i -1,00 m. de fondària. Va lliurar una estratigrafia (Fig. 8) que comporta de dalt a baix: U.E. 100 i U.E. 101; un nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús (U.E. 108); i per últim la U.E. 103 amb un gruix de 0,40 m. Aquesta rasa va resultar estèril des d'un punt de vista arqueològic.

La rasa 3 (Fig. 6) es va efectuar partint del final de la rasa 2, fent-la discórrer paral·lela a les façanes est de la Plaça de Sant Jaume i anant a morir a la intersecció amb el carrer de Jaume I (Fotos 21 i 22) on s'havien de connectar els cables a la ET ubicada en aquest lloc. Tenia una llargada de 21,50 m., una amplada de 0,90 m. i una fondària de 0,80 m. Presentava una seqüència estratigràfica (Fig. 9) idèntica a la de la rasa 2 pel que fa a la U.E. 100 i U.E. 101; sota aquesta última es va localitzar un nivell de sorres (U.E. 109) molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., possiblement relacionat amb la pavimentació de la plaça.

La rasa 2 es va també perllongar en direcció oest, seguint la trajectòria que marca la intersecció entre el carrer del Bisbe i la plaça de Sant Jaume (Fig. 6), amb el propòsit d'encaminar els tubs elèctrics cap a la ET situada en aquest punt. A aquest tram li hem dit rasa 4, mesurava 1'80 m. de llargada, 0'80 m. d'amplada i 1,00 m. de fondària. L'estratigrafia documentada (Fig. 10) deixava veure de dalt a baix: U.E. 100; U.E. 101; U.E. 103 relacionada amb els diferents serveis amb un gruix màxim de 0,60 m. (Fotos 23 i 24). No va lliurar cap mena de restes arqueològiques.

➤ CARRER DE LA PIETAT

La rasa oberta al carrer de la Pietat, rasa 5, estava destinada a permetre la canalització dels tubs des del carrer del Bisbe fins a la façana sud de la catedral on es trobava la ET escollida per a realitzar la connexió dels cables elèctrics (Fig. 6; Foto 25). Mesurava 8,50 m. de llargada i 0,80 m. d'amplada, la seva profunditat inicialment i prevista era d' 1,25 m. (Foto 26), però es va haver de variar quan van ser descobertes les restes d'un mur, U.E. 110 (Fotos 27 i 28), que van aparèixer a una cota molt superficial, a 0,43 m. sota la cota actual del nivell del sòl. D'aquesta estructura, situada transversalment en relació a la rasa, la part visible té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastida amb pedres de talla mitjana lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen el límit inferior ni el límit oest ja que estava tallat per una línia de telefonia (Fig. 11 i 12). No hem pogut arribar a cap conclusió a l'hora d'interpretar aquestes restes ja que no hem localitzat material arqueològic associat, ni disposem de dades que ens ajudi a situar-les en un context espacial, històric i cronològic.

Aquesta rasa repeteix l'estratigrafia més reiterada en les anteriors: capes superiors, U.E. 100 i U.E. 101; i inferior, U.E. 103 amb un gruix que varia entre 0,10 m. i 0,85 m.; excepció feta d'una franja d'uns 0,80 m. en sentit longitudinal de la rasa i contigua al mur en el seu costat nord, U.E. 111, que presenta un sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, i que té un gruix d'uns 0,45 m.

8. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció arqueològica, realitzada a la Plaça Sant Jaume, 5-6 fins al carrer del Bisbe, 2-8 de Barcelona, estava destinada a descobrir i documentar les possibles restes arqueològiques conservades durant les obres que hi tenia previst efectuar l'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA. Aquestes obres comprenien efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables elèctrics, des de l'ET situada a la plaça Sant Jaume fins a la casa dels Canonges, i continuant fins a la cantonada del carrer del Bisbe amb el carrer de la Pietat.

Els resultats d'aquesta intervenció arqueològica han estat la descoberta de les restes de dos murs, U.E. 107 situat al subsòl de la casa dels Canonges, i U.E. 110 al carrer de la Pietat.

La primera d'aquestes estructures, U.E. 107, està bastida amb pedres de talla petita i mitjana i algun fragment de marbre i ceràmica, lligat amb morter de calç blanc molt endurit. La part visible té unes mesures màximes de 0,94 m. de llargada, 0,56 m. d'amplada i 0,29 m. de fondària. No coneixem els seus límits ja que només es va poder documentar la zona oberta en funció de les obres de canalització dels cables elèctrics.

Del segon mur, U.E. 110, la part observable té una llargada de 0'68 m., l'amplada és de 0,60 m. i la profunditat de 0,23 m. Està bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja. No es coneixen els límits inferior i oest ja que estava tallat per una línia de telefonia.

Al moment de la descoberta, en ambdós cassos, es va procedir a la seva excavació acurada i científica, es van documentar les restes i posteriorment es van protegir amb geotèxtil i sauló per tal de poder continuar les obres (Fotos 29 i 30).

Tant per una estructura com per l'altra, la inexistència de material i de nivells arqueològics associats no ha fet possible atorgar una datació a les restes trobades. A

més, el fet de tractar-se d'una localització parcial d'estructures aïllades i el no disposar d'informació a les fonts documentals no ens ha negat la possibilitat de deduir en quin conjunt històric s'han d'inscriure aquestes restes.

En quan a l'estratigrafia s'han pogut documentar dos nivells que contenen material arqueològic: U.E. 102 i U.E. 105, tots dos localitzats al carrer del Bisbe.

El primer, un paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló, ha estat interpretat com a un nivell remogut per la instal·lació dels diferents serveis. Ha proporcionat escàs material arqueològic de diferents èpoques (des de època romana a època moderna) barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.

El segon, l'U.E. 105, és un estrat arqueològic *in situ*. Es tracta d'un paquet compost de sediment argilós, compacte, de color gris amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi que pertany a època romana, concretament al segle IV d.C. segons se'n desprèn de l'estudi del material arqueològic.

9. BIBLIOGRAFIA

ALMERICH, L. - 1949: *Història dels carrers de la Barcelona vella*.

BATLLE, C.- 1988: "L'expansió Baixmedieval. Segles XIII-XV". *Història de Catalunya, vol. III*. Barcelona.

CARANDINI, A. 1997, *Historia de la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona.

CIRICI, A. - 1985: *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DDAA. - 1991: "Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat", *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona.

DDAA. - 1992: *La ciutat consolidada (segles XIV-XV)*. *Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

DDAA. - 1999: *Ciutat vella i l'Eixample. Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Calalana Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. - 1972: *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

FABRE, J., HUERTAS, J. - 1977: *L'Eixample i la Barcelona Vella. Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.

FLORENSA, A – 1959: *La antigua casa de la Ciudad*. Barcelona

HARRIS, E.C. - 1979: *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial crítica. Barcelona.

HERNÁNDEZ, X.; GERONÉS, A.; SANTACANA, J. - 1998: *El Parlament de Catalunya*. Barcelona.

SALES, N. - 1988: "Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII". *Història de Catalunya, vol. IV*. Barcelona.

SALRACH, J.M. - 1988: "El procés de feudalització. Segles III-XII". *Història de Catalunya, vol. II*. Barcelona.

VILA, J.M. - 1998: *Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la Plaça Sant Miquel de Barcelona*. Inèdit

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 100	
Sector: Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase: III	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de llambordes de 0,10-0,20 m. de gruix bastit sobre una capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix.		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	101	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 101		
Sector Cales 1 i 2, Rases 1 a 5	Fase: III	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó d'uns 0,10-0,40 m. de gruix que serveix de preparació per a la instal·lació de l'U.E. 100			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102, 103, 108, 109	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 102		
Sector: Cala 1-Rasa 1	Fase: III	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra			
DESCRIPCIÓ :	Paquet de terra sorrenca, solta, de color marró clar i taques d'argila vermella amb bossades de sauló relacionades amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 1,00 m. Aquest nivell remogut va proporcionar escàs material arqueològic de diferents èpoques barrejat amb gran quantitat de fragments de material constructiu modern.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	104	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 103		
Sector: Cales 1 i 2, Rases 1 a 5		Fase: III		
Cronologia: s. XX				
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló relacionat amb la instal·lació del diferents serveis. No va proporcionar material arqueològic.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	105, 110, 111	Es cobert per	101, 108
	Talla a	105, 110	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 104		
Sector: Rasa 1		Fase: III		
Cronologia: s. XX				
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles vermelles molt plàstiques, pures, completament estèrils, relacionades amb la instal·lació del clavegueram, d'un gruix que oscil·la entre 0,35 m. i 0,70 m.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 105		
Sector: Rasa 1		Fase: I		
Cronologia: ss. II-III d.C.				
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra			
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós, compacte, de color gris, amb gran quantitat de petits carbons i abundant material ceràmic i ossi de 0,60 m. de gruix.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	103
	Talla a		Tallat per	103
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 106		
Sector: Casa Canonges		Fase: III		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Capa superficial				
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color grisenc amb gran quantitat de material constructiu contemporani, completament estèril, de 0,10-0,20 m. d'gruix				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	107	Es cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 107		
Sector: Casa Canonges		Fase:		Cronologia:	
DEFINICIÓ :	Estructura				
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla petita i mitjana, amb algun fragment de marbre i ceràmica, lligades amb morter de calç blanc molt endurit				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	106	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 108		
Sector: Rasa 2		Fase: III		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Enderroc modern				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de terra molt sorrenca, d'un gruix de 0,20 m., de color marró clar amb gran quantitat de fragments de maons corresponent a un nivell d'enderroc procedent de la demolició de serveis en desús. Va resultar estèril				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	103	Es cobert per	101	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 109		
Sector:	Rasa 3	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sorres molt pures i completament estèrils, d'un gruix de 0,40 m., relacionat amb la pavimentació de la plaça				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	101	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 110		
Sector:	Rasa 5	Fase:	II	Cronologia:	?
DEFINICIÓ :	Estructura				
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de talla mitja lligades amb morter molt endurit de color taronja.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per	103	
	Es recolza a		Se li recolza	111	
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 111		
Sector:	Rasa 5	Fase:	III	Cronologia:	s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'enderroc				
DESCRIPCIÓ :	Sediment argilós de color gris, barrejat amb les restes de l'enderroc del mur U.E. 110 efectuat en el moment de la instal·lació dels diferents serveis, té un gruix d'uns 0,45 m.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a	110	Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

11. INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

UE	AREA	SECTOR	ÀMBIT	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX	MAGATZEM	ZONA FRANCA
102				1	PE	14002	FOG		TO	AO		VI				estalvis					Z.F.
102				1	VO	14002	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	14003	MOR		TO	AO		VI									Z.F.
102				1	NA	14003	POA		TO	AO	VI										Z.F.
102				1	VO	14003	PAT		TO	AO	VI	VI									Z.F.
102				1	SF	14005	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				3	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				2	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 10A	TO	AO			VE								Z.F.
102				4	AN	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	NA	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	SF	13301	FIN		TO	AO			AC								Z.F.
102				2	SF	13310	FIN		TO	AO											Z.F.
102				1	PI	13312	KEAY	KEAY 62	TO	AO			EN								Z.F.
102				1	SF	13312	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
102				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
102				8	VO	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
102				1		60051															Z.F.
102				24	SF	50025	FIN		TO	AO		VI									Z.F.
105				29	SF	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				3	VO	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	PE	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	NA	13250	FIN		TO	AO											Z.F.
105				9	SF	13258	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	OST	OSTIA I 262	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA II 332	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA I 261	TO	AO											Z.F.
105				2	VO	13258	OST	OSTIA III 267	TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13258	LAMB	Lamboglia 9c	TO	AO											Z.F.
105				1	SF	13106	FIN		TO	AO			VE								Z.F.
105				1	VO	13111	LAMB	Lamboglia 52	TO	AO			VE	60/100 Dc	Lattara 6, p. 171						Z.F.
105				1	VO	13111	H	Hayes 17	TO	AO			VE	150/250 Dc	Lattara 6, p. 172						Z.F.
105				3	SF	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				2	SF	13313	FIN														Z.F.
105				1	VO	13300	FIN		TO	AO											Z.F.
105				11	SF	13312	FIN		TO	AO											Z.F.
105				1	VO	13312	KEAY	KEAY XXV	TO	AO					300/400 dC						Z.F.
105				2	SF	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				1	VO	13405	FIN		TO	AR											Z.F.
105				7	SF	13254	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				2	SF	13253	FIN		TO	AO			EN								Z.F.
105				1	SF	13262	FIN		TO	AO											Z.F.
105				24		60051															Z.F.

12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

▪ FOTOGRAFIA

Foto 1.- Vista de detall del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 2.- Vista general del carreu localitzat a la cala 1.

Foto 3.- Vista general de la cala 2.

Foto 4.- Vista general del primer tram de la rasa 1.

Foto 5.- Vista general del segon tram de la rasa 1.

Foto 6.- Vista de detall del segon tram de la rasa 1 amb l'UE 104.

Foto 7.- Vista general del tercer tram de la rasa 1.

Foto 8.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 9.- Vista parcial del quart tram de la rasa 1.

Foto 10.- Nivell romà (UE 105) senyalat amb una fletxa.

Foto 11.- Foto de detall de l'UE 105.

Foto 12.- Detall de l'obertura preexistent al mur de fonamentació de la casa dels Canonges.

Foto 13.- Canalització dels tubs cap a l'interior de la casa del Canonges.

Foto 14.- Nivell UE 106 al fons i estructura UE 107 en primer plànol.

Foto 15.- Vista general en planta de l'estructura UE 107.

Foto 16.- Vista de detall de l'alçat de l'estructura UE 107.

Foto 17.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de marbre.

Foto 18.- Vista de detall l'estructura UE 107. Fragment de ceràmica.

Foto 19.- Vista general de la situació de la rasa 2.

Foto 20.- Vista general de la rasa 2.

Foto 21.- Vista general de la rasa 3.

Foto 22.- Vista general de la rasa 2 amb la col·locació dels tubs.

Foto 23.- Vista de detall de la rasa 4.

Foto 24.- Vista general de la rasa 4.

Foto 25.- Vista general de la situació de la rasa 5.

Foto 26.- Mur de fonamentació de la catedral. Obertura preexistent per accedir a l'ET.

Foto 27.- Vista general de la planta de l'estructura UE 107 dina la rasa 5.

Foto 28.- Vista de detall de la planta de l'estructura UE 107.

Foto 29.- Estructura UE 107 protegida amb geotèxtil.

Foto 30.- Estructura UE 110 protegida amb geotèxtil i sauló.

■ PLANIMETRIES

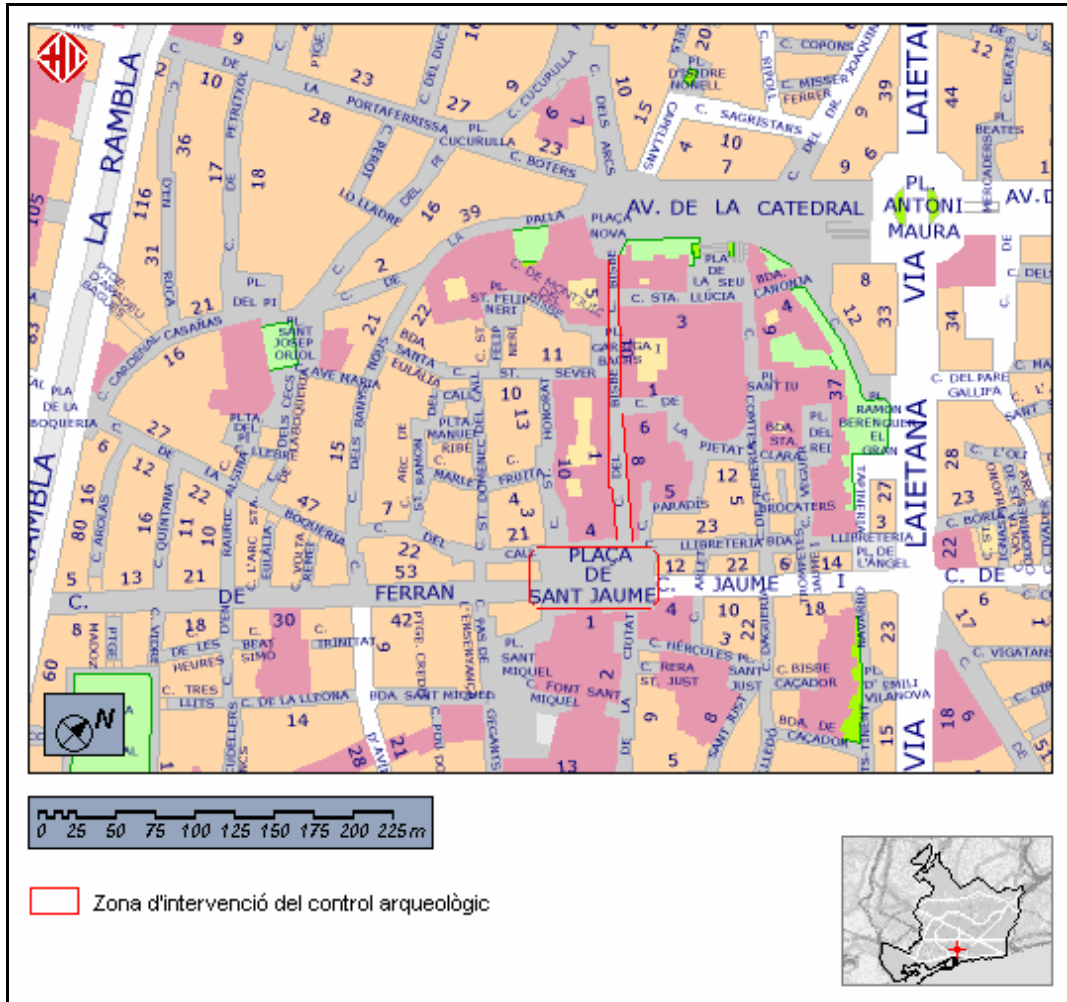

Fig. 1.- Plànol de la zona de Barcelona on s'ha efectuat el control arqueològic.

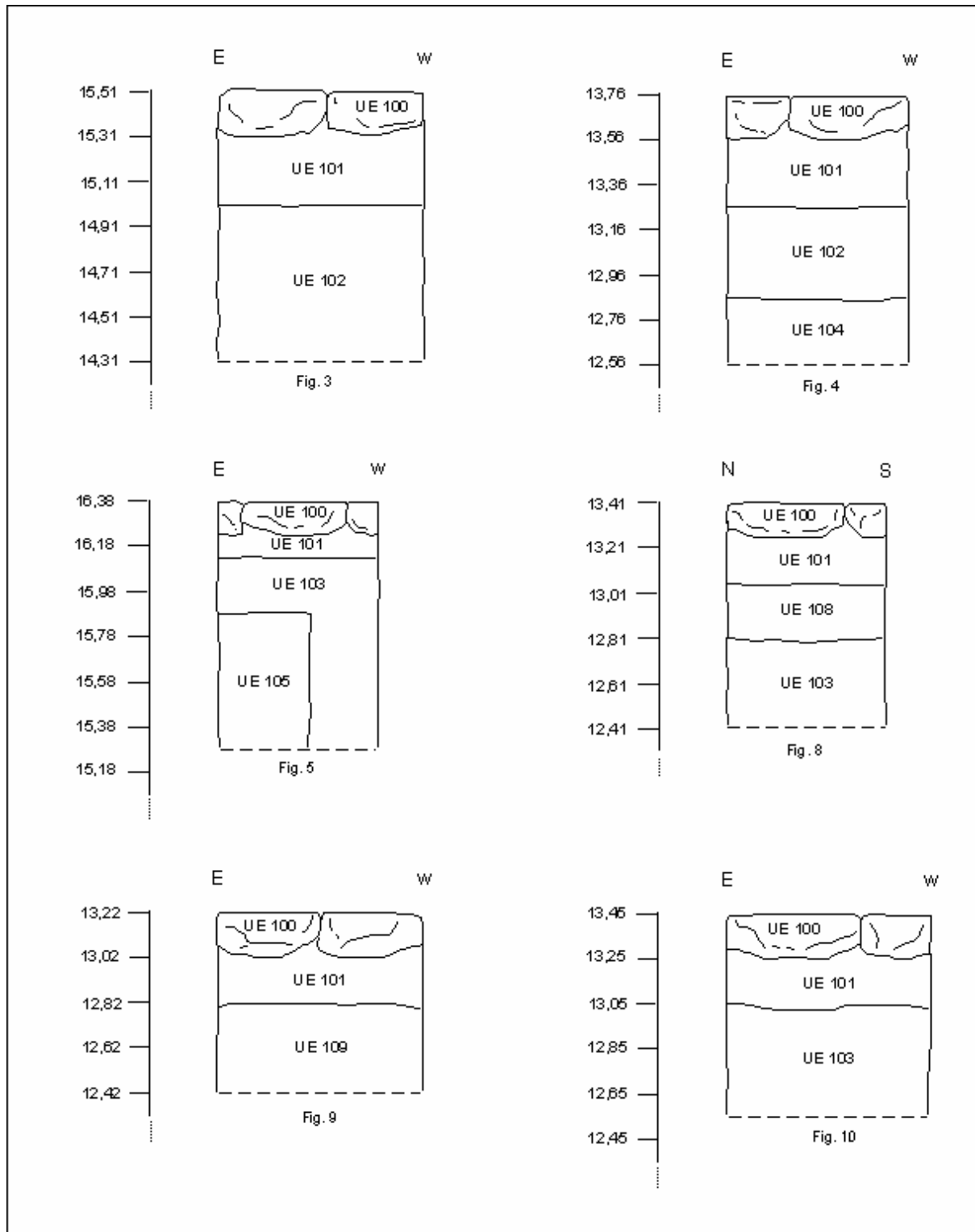

Fig. 3.- Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Nord. **Fig. 4.-** Secció Est-Oest de la rasa 1- tram Sud. **Fig. 5.-** Secció Est-Oest de la rasa 1 i UE 105 (nivell romà). **Fig. 8.-** Secció Nord-Sud de la rasa 2. **Fig. 9.-** Secció Est-Oest de la rasa 3. **Fig. 10.-** Secció Est-Oest de la rasa 4.

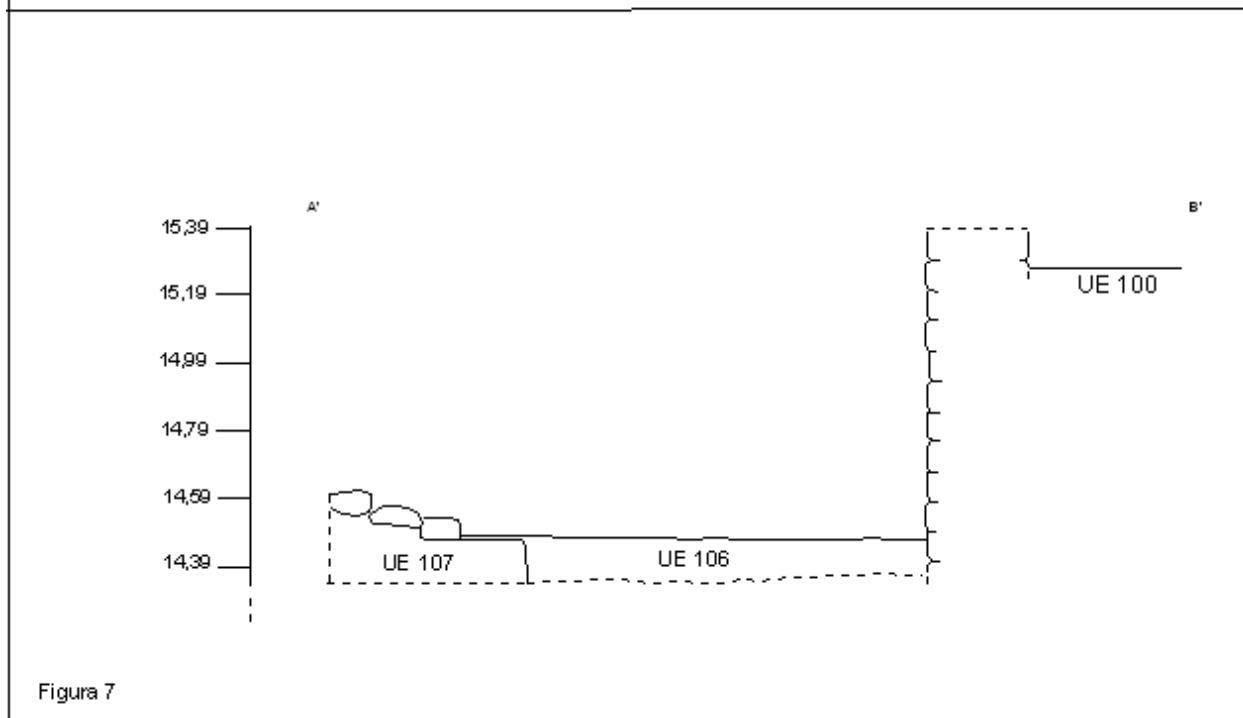
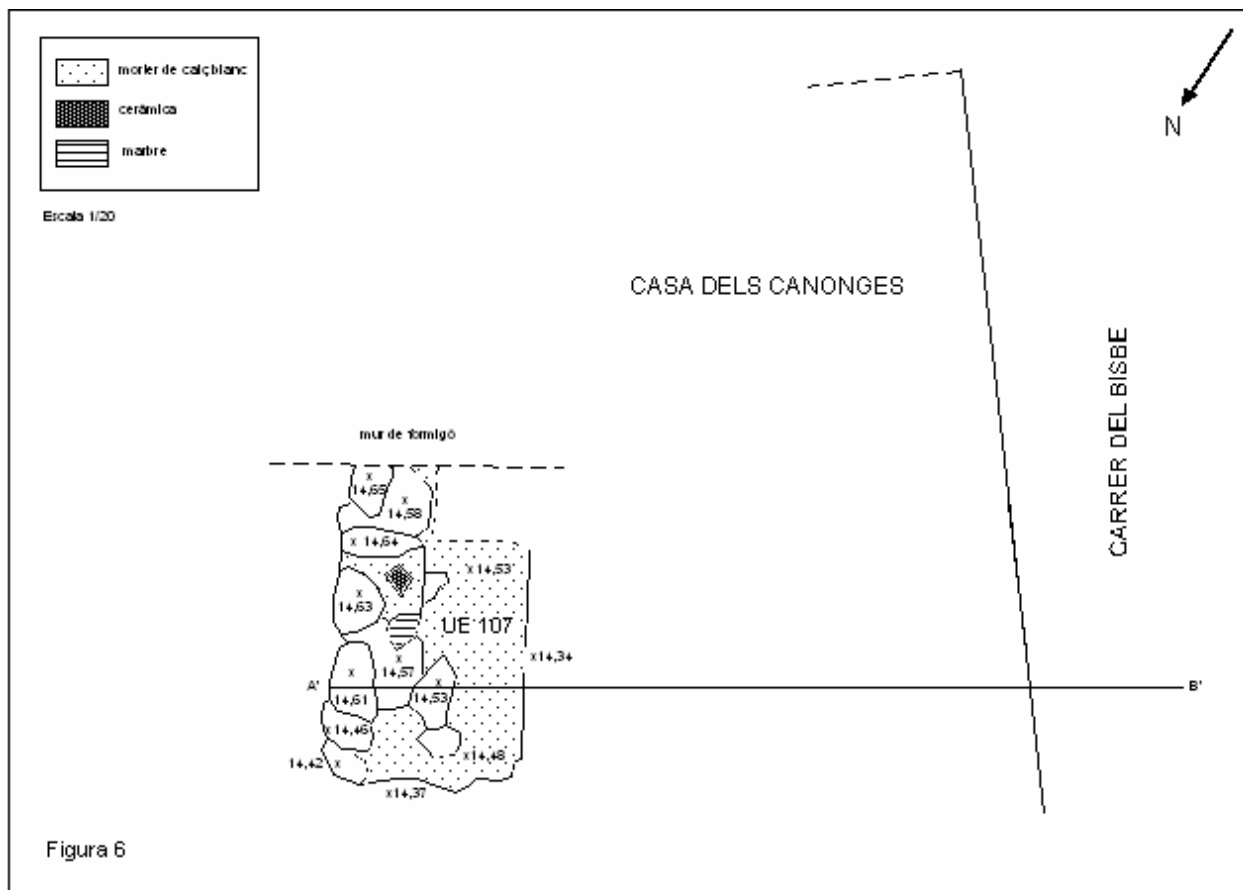

Fig. 6.- Planta i situació del mur UE 107. **Fig. 7.-** Secció A'-B' del mur UE 107.

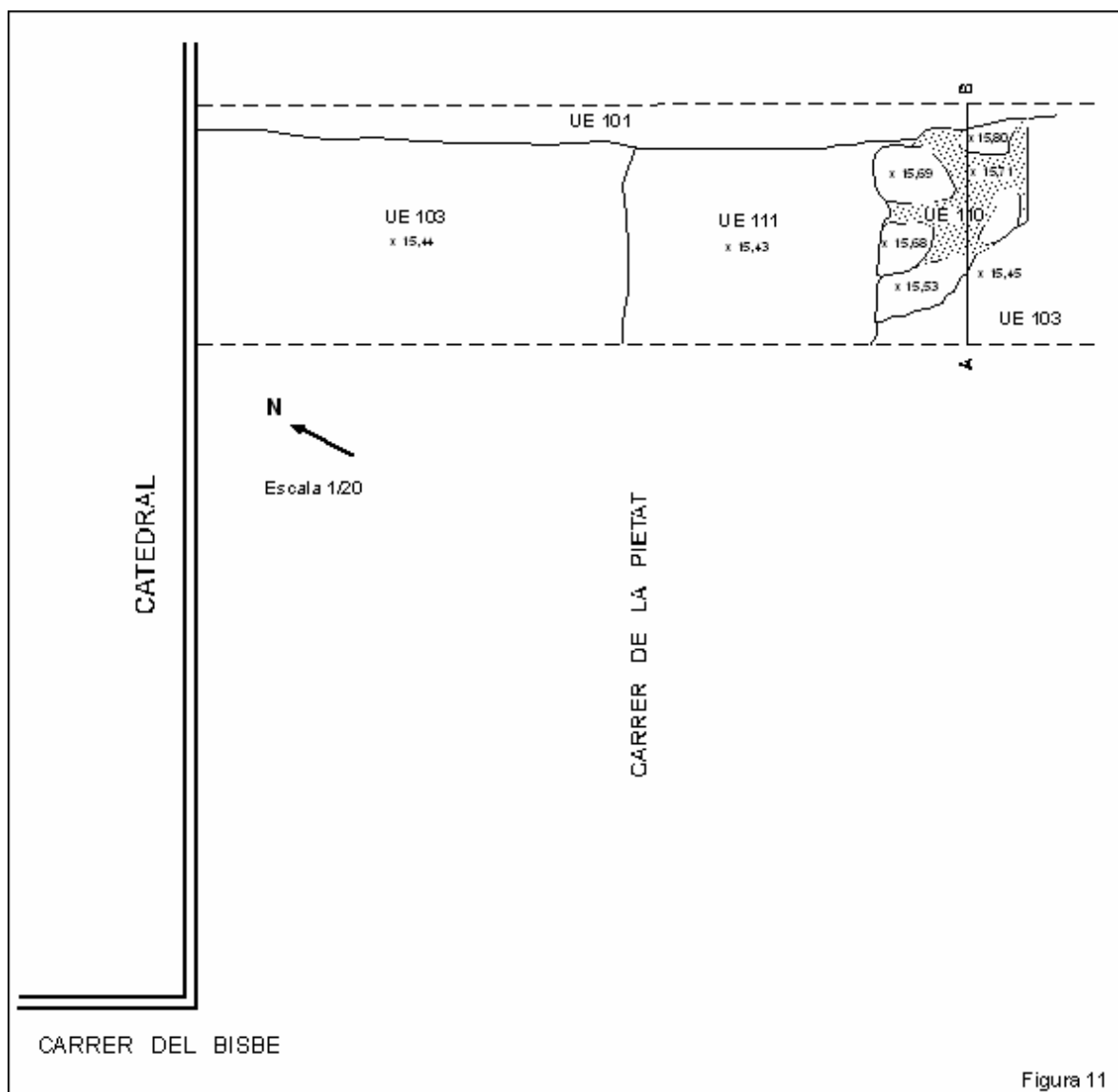

Figura 11

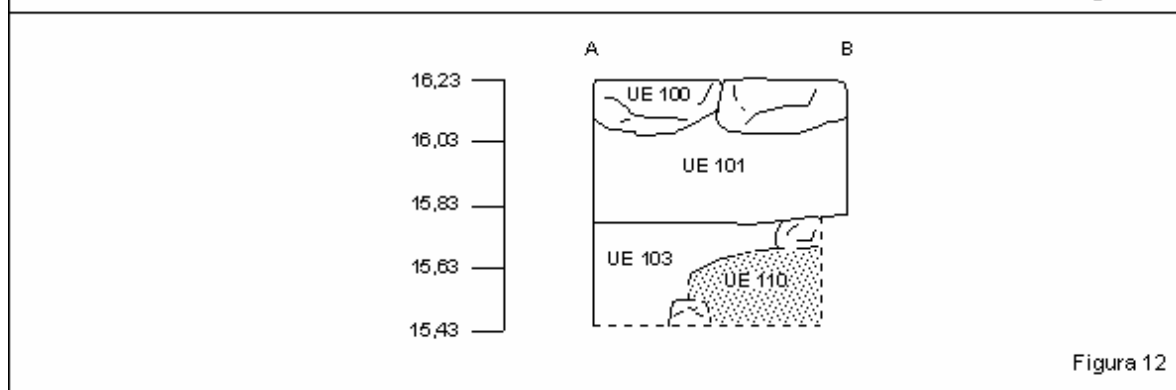

Figura 12

Fig. 11.- Planta i situació del mur UE 110. **Fig. 12.-** Secció A-B del mur UE 110.